

Magyar BÜNÜLDÖZŐ

A Magyar Bűnüldöző Szakmai Egyesületének tudományos-szakmai folyóirata

Alapítva: 2010

IV. évfolyam 1–2. szám

2013/1–2.

A tartalomról

Dr. Kovács Gyula

Az új Btk. hatálybalépésének küszöbén

Hóbor Zsolt

Az új Büntető Törvénykönyv bemutatása című rendezvénysorozatról

Dr. Kovács Gyula

In memoriam Szőnyi Gusztáv – Rendhagyó nekrológ egy rendkívüli barátról

Dr. Bérces Viktor PhD

A kirendelt védő intézményének szabályozásával kapcsolatos javaslatok és etikai kérdések

Bicsérdi Adrienn

A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán

Dr. Virányi Gergely

A bűnügyi tisztképzés a bűnmegelőzés szolgálatában

Folyóiratunk e száma a

Nemzeti Együttműködési Alap

támogatásával került kiadásra.

**A MAGYAR BŰNÜLDÖZŐK SZAKMAI EGYESÜLETÉNEK
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI FOLYÓIRATA**

Megjelenik: negyedévente
Elektronikus megjelenés: <http://www.bunuldozok.hu/>

Kiadja:	Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesülete
Felelős kiadó:	Jakab György elnök
Szerkeszti:	Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő:	Dr. Kovács Gyula
Főszerkesztő-helyettes:	Hóbor Zsolt
Szerkesztőbizottság tagjai:	Prof. Dr. Blaskó Béla r. vezérőrnagy, PhD Dr. Bócz Endre ny. fővárosi főügyész, CSc Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes Dr. Lakatos János ny. r. ezredes
Munkatársak:	Dr. Kovács Gyula rovatvezető Kiss Erika műszaki szerkesztő Szőnyi Gusztáv olvasószerkesztő
Szerkesztőség:	1048 Budapest, Külső Szilágyi út 120. Telefon: +36 (30) 378-1119 Telefax: +36 (1) 380-9694 E-mail: magyar.bunuldozo@gmail.com sajto@upcmail.hu
Nyomdai munkák:	Palatia Nyomda és Kiadó Kft. Győr
Lapnyilvántartási szám:	163/0474/2/2010 HU ISSN 2061-8727 (nyomtatott) HU ISSN 2062-1078 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A lap olyan írásokat közöl, melyek a bűnűldözési szakterület problémáival, a szakterületet befolyásoló jogalkotási kérdésekkel foglalkoznak, és a társadalmi devianciákat, a bűnűldözés problémakörét kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzik, értékelik. ♦ A szerzők szakmai véleményét a lap hűen közli, azok tartalmáért teljes mértékben a szerző felel, ezért a közölt tanulmányokban megjelenő vélemények és következtetések nem feltétlenül azonosak a lapalapító véleményével. ♦ A szerkesztőség – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett – fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására és tipografizálására. ♦ A szerkesztőségnek nem áll módjában a kéziratokat megőrizni, és visszaküldeni. ♦ A szerkesztőség másodközlést alapvetően nem vállal.

*Mottó: „Nincs olyan rebellis gondolat,
amelyet ne lenne érdemes megismerni!”*

Tartalomjegyzék

Az új Btk. hatálybalépésének küszöbén	3
Az új Büntető Törvénykönyv bemutatása című rendezvénysorozatról	5
In memoriam Szőnyi Gusztáv – Rendhagyó nekrológ egy rendkívüli barátról	12
A kirendelt védő intézményének szabályozásával kapcsolatos javaslatok és etikai kérdések	14
A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán	28
A bűnügyi tisztképzés a bűnöldözés és a bűnmegelőzés szolgálatában	59

Főszerkesztői gondolatok

Az új Btk. hatálybalépésének küszöbén

Dr. Kovács Gyula
a Szerkesztő Bizottság elnöke
főszerkesztő

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt (új Btk.) az Országgyűlés 2012. június 25-i ülésnapján fogadta el. Az új Btk. a Magyar Közlöny 2012/92. (július 13.) számában jelent meg, és 2013. július 1-től lép hatályba.

MEGSZÜNTETVE-MEGŐRIZVE

A törvény preambuluma szerint, az Országgyűlés az új Btk.-t „*az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak, továbbá az ország függetlenségének, területi épségének, gazdaságának, valamint a nemzeti vagyonnak a védelme érdekében, Magyarország nemzetközi jogi és európai uniós kötelezettségeinek figyelembe vételével, az állam kizárólagos büntető hatalmának érvényesítése céljából alkotta meg.*” (Nyilvánvalóan a 2013. június 30-ig hatályban lévő, megszámlálhatatlan esetben módosított 1978. évi IV. törvény sem szolgálhatott más célt.)

Az új Btk.-hoz fűzött (miniszteri) indokolás értelmében, a „*Kormány kiemelt feladata, hogy helyreállítsa Magyarországon a rendet, és javítsa az állampolgárok biztonságérzetét,*” aminek „*egyik eszköze, ha szigorú törvények születnek, amelyek minden jogkövető állampolgárnak védelmet garantálnak, a bűnelkövetők számára azonban hatékony és visszatartó erejű büntetést helyeznek kilátásba. Az új Büntető Törvénykönyvvel szemben legfontosabb elvárás tehát a szigorúság*”(…).

Az indokolásból az új Btk.-ról megtudhatjuk azt is, úgy hoz majd jelentős változásokat, hogy közben dogmatikailag nem szakít teljesen a régi Btk.-val (mintegy megszüntetve-megőrizve). Az indokolás szerint a régi Btk. a sok módosítás és kiegészítés ellenére megfelelő jogi védelmet biztosít alapvető értékeinknek (a több mint kilencven módosítás és kiegészítés gyaníthatóan ezt a célt szolgálta), azonban azokat a problémákat, amelyek „*a számos módosítás folytán a törvény egységének megbontásából fakadtak, végső soron csak egy új kódex tudja megoldani.*” (Miért is? Lehetett volna megoldás a módosításokkal párhuzamosan egy rendszertani rendbetételt követő egységes szerkezetbe foglalás.)

AZ ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV FELEPÍTÉSÉRŐL

A régi Btk. Általános és Különös Részre tagozódott. Az első (általános) részben a hatállyal, a felelősséggel, a szankciókkal és az értelmező rendelkezésekkel foglalkozó fejezetek kaptak helyet, a második (különös) rész a bűncselekményeket tartalmazta.

A részek fejezetekből álltak, némelyik fejezet pedig címekből tevődött ki. A fejezeteken vagy címeken belül az alcímek szakaszból vagy szakaszból (§) építkeztek, a szakaszok – az általános jogtechnikai felosztásnak megfelelően – általában bekezdésekre, a bekezdések pontokra, a pontok alpontokra tagozódtak.

Az új Btk. három részből áll:

- Általános Rész (I–XII. Fejezet, 1–141. §),
- Különös Rész (XIII–XLV. Fejezet, 142–458. §) és
- Záró Rész (459–465. §).

A már hivatkozott indoklás értelmében a jogalkotó ezt a hármas tagoltságot az új jogszabály-szerkesztési követelményekkel magyarázza. Az új Általános Rész szerkezeti felépítésében nagyrészt követi a régi Btk.-t, a Kódex Záró Részében pedig az értelmező, a hatályba léptető, a hatályon kívül helyező, stb. rendelkezések kapnak helyet. Sajátságos, hogy az indoklás a régi Btk. Különös Részének egy mondatot szentel csupán: e rész felosztása „*idejétmúlt, hiszen az Alaptörvényt alapul véve a Btk.-nak is hangsúlyosabban kifejezésre kell juttatnia a kiemelt védett jogi tárgyak (emberi élet, szabadság, stb.) jelentőségét.*” Továbbra sem értem, ezért ismét megkérdezem: a rendszerváltoztatás óta eltelt több mint húsz esztendő alatt, mi tartotta vissza a jogalkotót attól, hogy a régi Btk. Különös Részét a módosításokkal egyidejűleg rendszertani szempontokat figyelembe átszerkessze?

Meglepő módon az új Btk. címeit nem tartalmaz. Az alcímek (a tényállások megnevezése) jogtechnikai felépítése a régi törvénytől lényegében nem különbözik. Annyi viszont már első olvasatra (vagy inkább ránézésre) a laikus számára is szembeötlő, hogy az alcímek – kevés kivételtől eltekintve – egy szakaszból állnak. Ez a régi Btk.-ra olyannyira nem volt jellemző.

AZ ÚJ BTK. HATÁLYBALÉPÉSÉNEK KÜSZÖBÉN

A törvényalkotó számos tényállást változtatás nélkül vagy minimális változtatással emelt át a régi törvényből az újba úgy, hogy az alcímek megnevezését módosította. Emellett természetesen léteznek teljesen új tényállások is. Ebből eredően nem lesz könnyű dolga annak a gyakorló jogalkalmazónak (pl. egy intézkedő rendőrjárnak), akinek a helyszínen a rendelkezésre álló igencsak kevés információból kell eldöntenie, hogy az inkriminált cselekmény jogsértés-e vagy sem, illetve amennyiben jogsértés és egyben bűncselekmény is, akkor az új Btk. melyik szakaszába ütközik. Márpedig ahhoz kétség nem férhet, hogy a relatíve helyes minősítés (az adott cselekmény büntetőjogi megítélése) – a későbbi eredményesség szempontjából – már a nyomozás kezdeti szakaszában meghatározó (gondoljunk csak az elsődleges intézkedésekre, valamint a halasztást nem tűrő vagy halaszthatatlan nyomozási cselekményekre, illetve a hatáskor és az illetékesség megállapításával kapcsolatosan felmerülő problémákra). Azt gondolom, egy többszörösen permutált címmutató (permutáció: felcserélés, sorrendváltoztatás) az új büntető kódexben való könnyebb eligazodást szolgálhatná (és nem titkolom el azt sem, hogy egy ilyen címmutató elkészítése már folyamatban van).

Az új Btk. hatálybalépésének küszöbén, szívből kívánom munkatársaimnak, hogy a büntetőtörvény alkalmazása zökkenőmentes legyen. Ehhez kívánok értelmes kommentárokat és útmutatásokat, valamint (idővel) letisztult, kikristályosodott bírói gyakorlatot.

Dr. Kovács Gyula
elnök-főszerkesztő

Beszámolók, tudósítások és vélemények

Hóbor Zsolt¹

Az új Büntető Törvénykönyv bemutatása című rendezvénysorozatról

Nagy jelentőségű esemény a jogalkalmazók életében, ha egy új kódex jelenik meg, és lép hatályba. A felkészülésre rendelkezésre álló időt minél hasznosabban, és minél sokoldalúbban kell kihasználni. Ebből az alapvetésből indult ki egyesületünk is akkor, amikor benyújtotta szakmai pályázatát a tárgykörben. Tudvalévő volt számunkra, hogy az új Büntető Törvénykönyv hatályba lépése előtt a Rendőrség, a Nemzeti Közszerződési Egyetem, valamint a Belügyminisztérium is többszintű oktatást és felkészítést tart e témakörben. Úgy gondoltuk azonban, hogy egy más szög-ből megvilágított, más szervezésben lebonyolított, alapvetően önkéntes alapon szerveződő szakmai konferencia keretein belül még hatékonyabbá, még intenzívebbé lehet tenni a felkészülést.

Egyesületünk ezért megszervezte és lebonyolította az **Új Büntető Törvénykönyv bemutatása** című konferencia-sorozatát, amelyet a Nemzeti Együttműködési Alap 2012/13. évi szakmai pályázatán elnyert támogatás felhasználásával valósítottunk meg.

Az eredeti projekt terveiben az szerepelt, hogy az országot átfogó, hat konferenciából álló sorozatban mutatjuk be az új büntető kódexet, első sorban a végrehajtói állomány, és a középvezetői réteg számára. Terveinket azonban meg kellett változtatni, ugyanis a pályázat kezelőszerve a projektidőszak harmadik harmadában tett eleget fizetési kötelezettségének. Így, egy körében leszűkített, de tartalmában teljesen megvalósított konferenciasorozatot tudtunk megszervezni.

A módosított projekt négy konferenciát foglalt magában: egyet Győrben, kettőt Budapesten, és egyet Debrecenben tartottunk. A konferenciák tematikája úgy épült fel, hogy bemutattuk külön az új kódex Általános Részét, majd a Különös Részét. Ezt követte a katonai büntetőjog általános és különös részi ismertetése, majd egy negyedik előadás, ami az új Büntető Törvénykönyv egy kiragadott részével foglalkozott részletesebben [ilyenek voltak a szankciórendszerrel, a pénzügyi-költségvetési-gazdasági bűncselekményekkel (a Nemzeti Adó- és Vámhivatal esetében), illetve a személy elleni, és szexuális bűncselekményekkel foglalkozó előadások].

¹ A szerző a Magyar Bűnyűldözők Szakmai Egyesületének főtákará, a Magyar Bűnyűldöző tudományos-szakmai folyóirat főszerkesztő helyettese.

A konferenciákat az egyetemek jogi karainak közreműködésével bonyolítottuk le. A kitűnő együttműködésnek köszönhetően Győrben a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapesten a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kara, Debrecenben pedig a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara volt a közreműködő partnerünk.

A négy konferencián több területi és helyi rendőri szerv beosztottjai vett részt. Mellettük a NAV illetékes regionális bűnügyi igazgatóságának munkatársai, az adott egyetem hallgatói, és törvényszéki ülnökök is érdeklődéssel hallgatták az előadásokat.

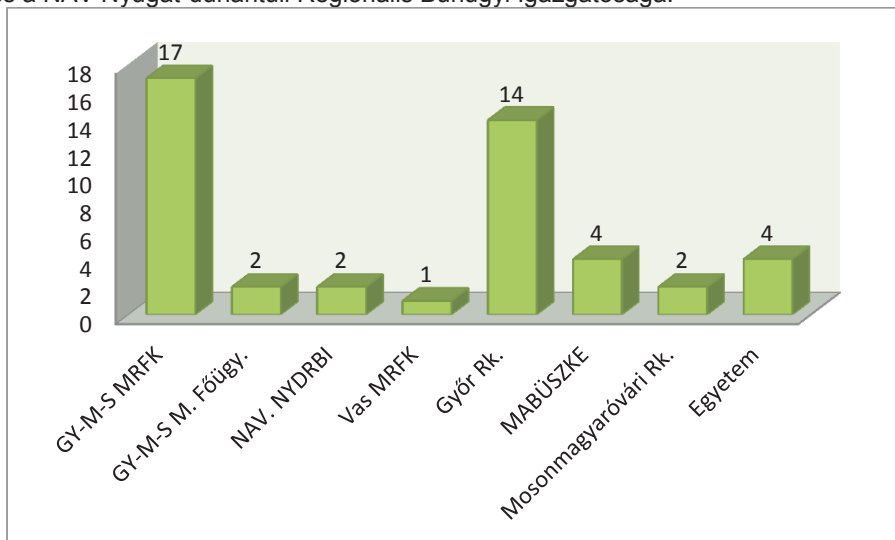
A konferencia helyszíneit igyekeztünk regionális központként kezelni, és a meghívottak körét is ehhez az elvhez igazítottuk.

A győri konferencia hallgatósága

Az első, győri konferenciát, majd' száz nappal az új Btk. hatályba lépése előtt rendeztük meg, 2013. március 21-én. A rendezvényre meghívást kapott a Vas Megyei Rendőrfőkapitányság, a Zala Megyei RFK, a Veszprém MRFK, a Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőrfőkapitányság, a Komárom-Esztergom MRFK, valamint rendőrkapitányságaik, és a NAV Nyugat-dunántúli Regionális Bűnügyi Igazgatósága.

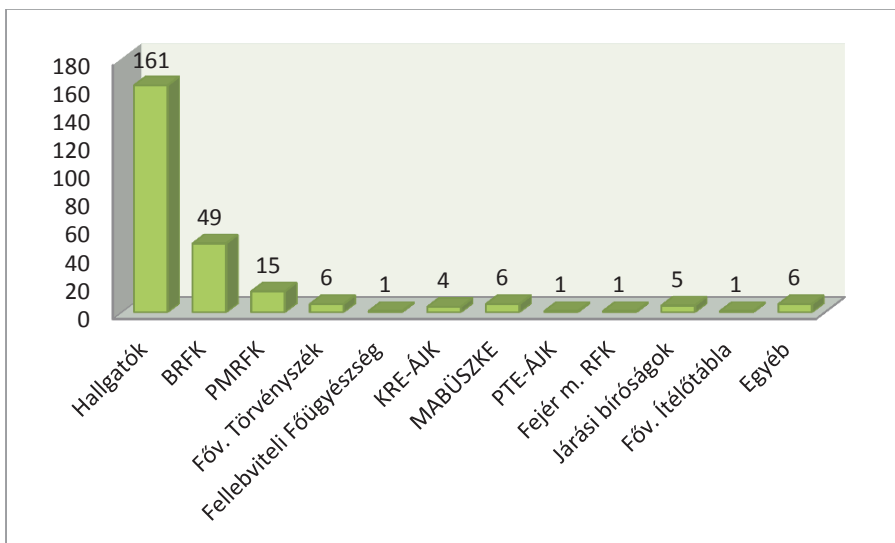
Az első, győri konferenciát, majd' száz nappal az új Btk. hatályba lépése előtt rendeztük meg, 2013. március 21-én. A rendezvényre meghívást kapott a Vas Megyei Rendőrfőkapitányság, a Zala Megyei Rendőrfőkapitányság, a Veszprém Megyei Rendőrfőkapitányság, a Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőrfőkapitányság, a Komárom-Esztergom Megyei Rendőrfőkapitányság, valamint rendőrkapitányságaik, és a NAV Nyugat-dunántúli Regionális Bűnügyi Igazgatósága.

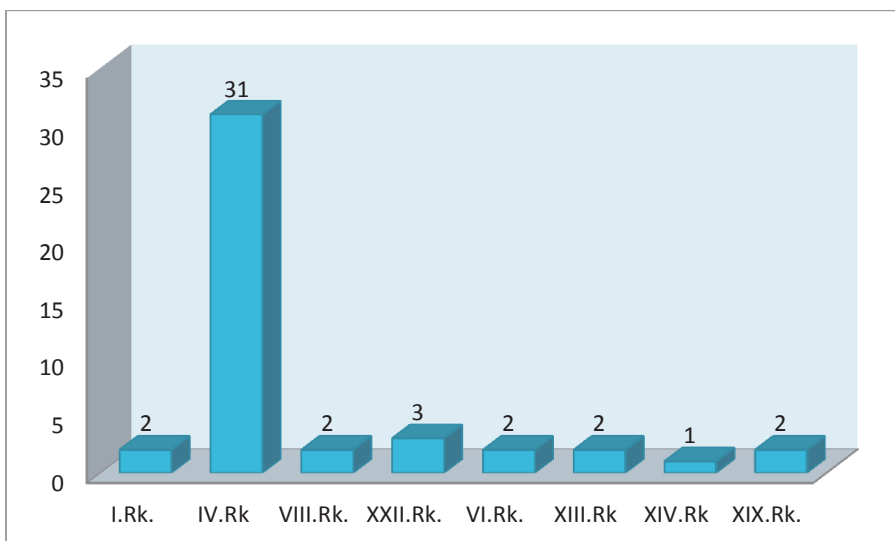
A győri konferencia résztvevőinek száma és szervezetenkénti megoszlása

A konferenciasorozat következő két állomása Budapesten volt. Ennek oka részben főváros adottságainak kihasználásában, részben a szervezésre rendelkezésünkre álló szűkös időkeretben keresendő. Itt is igyekeztünk több szervet bevonni a hallgatóság körébe.

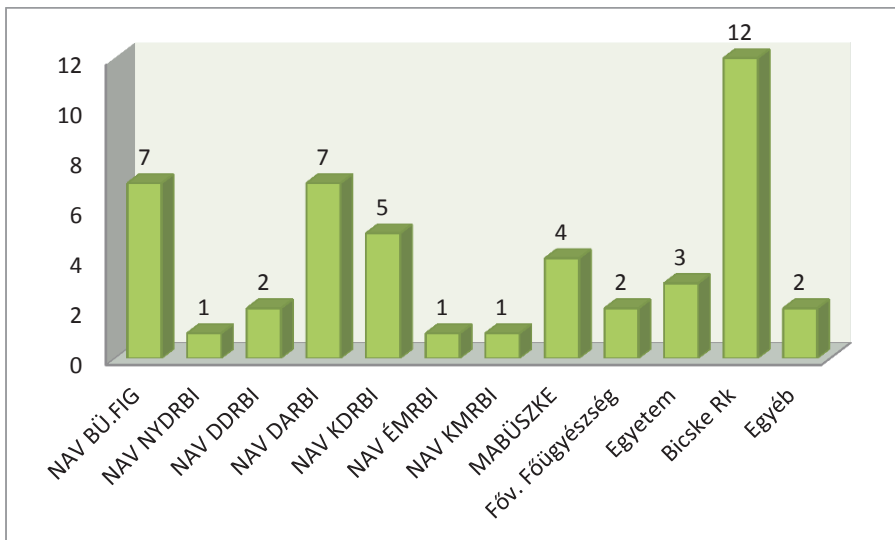
A második konferenciát a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán rendeztük meg 2013. április 16-án. Ide meghívást kapott a BRFK (és a kerületi rendőrkapitányságok), a Pest Megyei RFK, a Nógrád Megyei RFK, a Heves Megyei RFK, a Fejér Megyei RFK, a Bács-Kiskun Megyei RFK, a Tolna Megyei RFK, a Csongrád Megyei RFK, valamint rendőrkapitányságaik, továbbá a Magyar Ülnöki Egyesületen keresztül, a bírósági ülnökök. E rendezvényen már részt vettek az egyetemi hallgatók is.

Az első budapesti konferencia résztvevőinek száma és a BRFK szervezetenkénti megoszlása

A következő rendezvényt a specialitás jegyében szerveztük, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal nyomozóhatóságai részére, amelyre a NAV Informatikai Intézetében került sor 2013. május 6-án. Erre a rendezvényre a NAV valamennyi regionális bűnügyi igazgatósága mellett meghívást kapott a RRI Bűnügyi Igazgatósága, és a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozóiroda is.

A második budapesti konferencia résztvevőinek száma és szervezetenkénti megoszlása

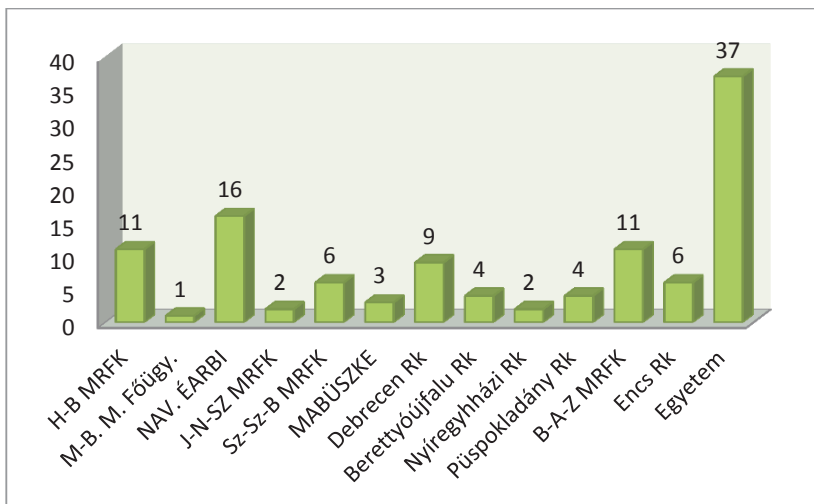
Az első budapesti konferencia hallgatósága

Nagy hangsúlyt fektettünk a NAV-nál megrendezett konferencián a specialitás kérdésére: a katonai büntetőjog színvonalas és átfogó bemutatásának az adott különös aktualitást, hogy a NAV hivatásos állományú tagjai 2013. július 1-től vállnak a katonai büntetőjog alanyává, illetve a negyedik előadás kifejezetten a NAV hatáskörébe tartozó különös részi tényállásokat vizsgálta.

A második budapesti konferencia hallgatósága

A konferenciasorozat utolsó előadására 2013. május 14-én, Debrecenben került sor, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Ide meghívást kapott a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei RFK, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei RFK, a Hajdú-Bihar Megyei RFK, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei RFK, a Békés Megyei RFK, a Csongrád Megyei RFK, és rendőrkapitányságaik, valamint a NAV Észak-alföldi RBI is, továbbá a rendezvény nyitott volt az egyetemi hallgatók számára is.

A debreceni konferencia résztvevőinek száma és szervezetenkénti megoszlása

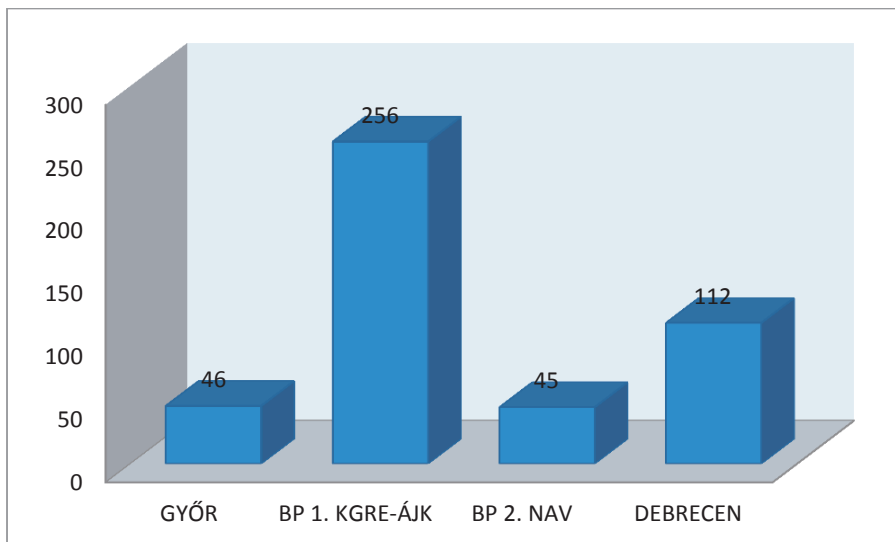

A debreceni konferencia hallgatósága

A konferenciákra szóló meghívókat kizárólagosan elektronikus úton továbbítottuk. Ehhez a www.police.hu oldalon, és a megyei alportálokon elérhető nyilvános e-mail címeket tudtuk felhasználni. Az eredményességet, és a résztvevők számának alakulását negatívan befolyásolta az a sajnálatos tény, hogy több helyi rendőri szervnek nincs nyilvános elektronikus levelezési címe, illetve sok szervtől olyan hibaüzenettel érkezett vissza kézbesítetlenül a küldemény, hogy az e-mail cím nem valós, vagy a

postafiók megtelt, illetve egyéb kezelési hiba lépett fel. Ezeket a hibákat újbóli kiküldéssel sem lehetett orvosolni. Utólag több szerv jelezte, hogy nem is tudtak a rendezvényről, aminek az oka erre vezethető vissza. Ez komoly probléma, hiszen az elektronikus levelezés és információcsere a legköltséghatékonyabb és leggyorsabb megoldás, amelynek alkalmazását a közigazgatásban is szorgalmazzák, és egyre nagyobb teret hódít.

Összefoglalva megállapítható, hogy a rendezvénysorozat nagy érdeklődést váltott ki nem csak a bűnügyi, hanem a közlekedésrendészeti, közrendvédelmi szakterületen is, kiváltképp a végrehajtói állomány, és az alparancsnokok körében, de szép számmal foglaltak helyet a hallgatóság soraiban bűnügyi igazgatók, (fő)osztályvezetők, kapitányságvezetők, bűnügyi osztályvezetők, illetve a NAV esetében RBI igazgatók, osztályvezetők is, sőt, a rendezvényen részt vett a NAV bűnügyi elnökhelyettese, és bűnügyi főigazgatója is. Tekintettel arra, hogy a rendezvényekre hétköznapi munkaidőben került sor, a napi szolgálati leterheltség mellett a megjelenési arány jónak volt mondható. A lezajlott konferenciák visszhangja is rendkívül pozitív, hiszen utólagosan is több érdeklődés mutatkozott az előadások iránt, ami felvetette újabb rendezvények megtartásának lehetőségét, viszont erre már a projektidőszak rövideége miatt nem volt lehetőség.

A konferenciasorozat résztvevőinek száma helyszínenkénti bontásban

Az előadásokat komoly, és elismert szakteknitelyek tartották: az Általános Rész változásait Prof. Dr. Blaskó Béla r. vezérőrnagy, intézetvezető egyetemi tanár, a NKE RTK dékán helyettese, Dr. Ihász Sándor fellebbviteli főügyész, Dr. Sipos Ferenc egyetemi tanársegéd (DE ÁJK) mutatta be, a Különös Rész átfogó bemutatását Dr. Kovács Gábor tanszékvezető egyetemi docens (SZE DFÁJK), Dr. Deres Petronella tanszékvezető egyetemi docens (KGRE ÁJK), Jónáné dr. Pocsai Edit megyei főügyész vállalta el. A katonai büntetőjogról Dr. Hautzinger Zoltán tanszékvezető egyetemi docens (NKE RTK), és Dr. Csiha Gábor alezredes, fellebbviteli katonai ügyész tartott előadást. A különös részi specialitásokból pedig Dr. Németh Imre egyetemi adjunktus (SZE DFÁJK), Dr. Czine Ágnes egyetemi adjunktus, ítéltáblai kollégiumvezető, Dr. Schubauer László főiskolai docens (NKE RTK), és Dr. Balla Lajos c. egyetemi docens, ítéltábla-elnök szólt.

A projekt lehetőségeit kihasználva egyesületünk nyomtatásban is megjelentette a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt, 2013. februári szövegzárással. Ezt a kiadványt megkapta mindenki, aki ellátogatott a szervezett konferenciák egyikére. Az érdeklődésre való tekintettel –figyelembe véve a készletünk korlátait– igyekeztünk több kiadványt biztosítani úgy, hogy a résztvevők több példányt vihetek szolgálati helyükre.

A projekt értékelése, a tapasztalatok levonása egy hosszabb folyamat lesz. Az viszont már most is ismert, hogy a felmerült igények alapján szükséges lesz egy bizonyos idő eltelte után újból megvizsgálni az új Büntető Törvénykönyvet, immár a gyakorlati tapasztalatok ismeretében.

Ismert az is, hogy a büntetőeljárás törvény kodifikációja már megkezdődött, melynek során (a ma ismert információk szerint) új törvény nem születik, de a hatályos jogi szabályozás lényeges módosítása készül. Igény van arra is, hogy az eljárásjogi törvényt hasonló keretek között vegyük görcsö alá.

Egyesületünk töretlen elkötelezettsége a bűnügyi szakterület munkájának jobbítása, segítése. A magunk szerény lehetőségeit kihasználva igyekszünk e célunknak megfelelni. Bízom benne, hogy a jövőben is tudunk ilyen, és ehhez hasonló eredményes szakmai programokat szervezni.

Dr. Kovács Gyula

***In memoriam Szőnyi Gusztáv – Rendhagyó nekrológ
egy rendkívüli barátról***

Szőnyi Gusztáv² a barátom volt...

A nagybetűs élet 1988 őszén sodort minket egymás mellé. A Budapesti XI. kerületi Rendőrkapitányság Vizsgálati Alosztályán, a szokásos reggeli eligazításon találkoztunk először. Gyanakodva méregettük egymást: a szinte még pályakezdő, járőr-ből avanszált nyomozó, és a valamivel rutinosabb (akkor már nyolcadik éve szolgáltam), körzeti megbízottból előlépett vizsgáló. Egy törzsőrmester és egy zászlós, hosszú-hosszú évekkel később már mindketten alezredek...

Hamar egymásra találtunk, pedig nem egykönnyen engedted magadhoz közel az embereket. Látszólag tűz és víz voltunk (Te keveset beszélő, töprengő típus voltál, nekem meg szinte soha be nem állt a szám), mégis, valamiféle láthatatlan kötelék fűzött össze minket. Barátságunkat munkakapcsolatunk is erősítette: idővel a nyomozópárom lettél, az általad felderített, jobbára ügynevezett ifjúságvédelmi ügyeket, illetve a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket vizsgáltam. Nagy csapat voltunk, legalábbis ezt híresztelték rólunk. Mi elhittük ezt, és bíztunk egymásban is...

Idővel a nagybetűs élet szétsodort bennünket: Te a Budapesti Rendőr-főkapitányságon üldöztet tovább a bűnt, engem pedig áthelyeztek az Országos Rendőr-főkapitányságra. Természetesen a személyes kapcsolatunk nem szakadt meg, mert az a láthatatlan póráz továbbra is összekötött minket...

Képek villannak fel, az utóbbi huszónöt év emlékeiből: kirándulások (Budai-hegység, Pilis, Gerecse), hosszú hétvégék (Tata, Siófok és Fonyód), céges bulik, ünnepélyek és persze baráti összejövetelek (például Csipetcsapatunk, amelynek törzshelye a Darshan Udvar volt), koncertek a főváros megszámlálhatatlan rock-kocsmájában, aztán a Városligeti Sörsátor, és nem utolsósorban a Kőbánya Blues Klub, ahol igencsak gyakorta előfordultunk...

Azám, Kőbánya! Lám, ez is összekötött bennünket: Te Kőbányán születtél, és ifjúkorodat a kerületben töltötted (a Szent László Gimnáziumban érettségiztél), „itt

² Szőnyi Gusztáv ny. r. alezredes, a BRFK Gyermek- Család- és Ifjúságvédelmi Osztály helyettes vezetőjeként vonult nyugállományba. Egyesületünk rendes tagja, valamint a Magyar Bűnüldöző olvasószerkesztője volt.

szereztél asszonyt”, mint ahogy azt Deák Bill Gyula barátom a Kőbánya Bluesban megénekelte. (Feleségedet, Zsuzsát, gimnáziumi osztálytársként ismerted meg, júliusban ünnepeltétek volna a huszonötödik házassági évfordulótokat.) Jőmagam Kispesten láttam meg a napvilágot, de huszonhárom éve Kőbánya a szűkebb hazám.

Kőbánya... Emlékszem a tavaly novemberi Dreher Sörgyárlátogatásra, és az utána következő „harmadik félidőre”, a Kőbányai Szabadidőközpont kávézójában: napra pontosan hét hónappal a halálod előtt történt, most olyan, mintha tegnap lett volna... Előtte vannak a sörözésekkel egybekötött, hajnalig tartó beszélgetések, meg az is, amikor késő délután kiültünk régi-új kőbányai lakásunk kertjébe, aztán egyszer csak reggel öt óra lett... Feleséggel, Marikával a mai napig emlegetjük a Nap-Nap Fesztivált, amikor a Pálvölgyi-barlang katlanjában megrendezett Kontroll Csoport koncertre – legnagyobb meglepetésünkre – Zsuzsát küldted el magad helyett, Te pedig otthon maradtál Rékával. Ez valamikor a kilencvenes évek elején történt...

Obsitos detektívként ugyancsak gyakorta összejöttünk: továbbra sem tudtunk elszakadni egymástól. Igaz, már jóval kisebb hévvel dűltük a pesti éjszakát, a blues kocsmákat. Tudod, ahogy jó Tunyogi Péter is megénekelte anno: „őregesen, ahogy jól esik, bolond éveken túl”... Aztán ott volt az e-mail, a Facebook és a telefon is.

Június 14-én, a déli órákban Réka lányod a Facebook-on üzent, hogy adjam meg a telefonszámomat, mert nem tudnak elérni. Kicsit furcsállottam a dolgot, hiszen neked megvolt az összes elérhetőségem, de arra gondoltam, talán valahova elutaztál (és valóban, akkor már messze jártál). Megadtam Rékának a telefonszámomat...

Június 15-én este csörgött a telefonom. A vonal túlsó végén Zsuzsa volt, hangja megtört, fáradt, éreztem, hogy sírással küszködik. Rosszat sejtettem.

- Baj van, Zsuzsa?
- Igen, nagyon nagy baj van.
- Mi történt?
- Guszti meghalt...

Elmaradt dolgaink ötlenek eszembe: az új, a gyermekpornográfia nyomozásáról szóló kriminálmotivációs könyv, amelynek Te lettél volna a lektora. Tényleg: mi lesz a Magyar Bünyüldöző olvasószerkesztésével? Aztán ott van a számtalanszor újratervezett pécsi kiruccanás, egy kellemesnek ígérkező hétvége, Cseh Eszter idegenvezetésével, vagy az oly sokszor beharangozott hévízi kacsavetés, a legendás Reblausban. Szándékunkban állt kilátogatni az idej Kőbányai Szent László napokra is, ezt az elkövetkező hétvégére terveztük, pontosan, amikor Téged temetünk... Jut eszembe: a temetéseden én fogom a beszédet mondani, Zsuzsa kért fel rá. A gombóc már most ott van a torkomban, félek, nem érek majd a mondanivalóm végére, vagy nem tudom elmondani azt, amit érzek, vagy amit szeretnék.

Mindenesetre, ezt a kis írást összehoztam neked, rólad. Ez a néhány gondolat kívánczított belőlem: egy rendhagyó nekrológ, egy rendkívüli emberről.

Barátom, nyugodj békében!

Szakmai-tudományos közlemények dolgozatok, szakcikkék és tanulmányok

Dr. Kovács Gyula rovata

Dr. Bérces Viktor PhD³

A kirendelt védő intézményének szabályozásával kapcsolatos javaslatok és etikai kérdések

1. BEVEZETÉS

A Be. 48. § alapján ügyvédi kirendelésre a nyomozó hatóság, az ügyész, illetőleg a bíróság által akkor kerül sor, ha

1. a védelem törvényileg kötelező, és a terheltnek nincs meghatalmazott védője,
2. a védelem nem kötelező, de a terhelt védő kirendelését azért kéri, mert a jövődelmi viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni, illetőleg

3. ezen túlmenően a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a terhelt, a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén pedig hazája konzuli tisztviselője kérelmére vagy hivatalból védőt rendel ki, ha ezt a terhelt érdekében szükségesnek tartja.⁴ Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény (a továbbiakban: Ütv.) 31. § alapján a kirendelt ügyvéd köteles az ügyben eljárni, a hatóság idézésének eleget tenni, továbbá a terhelttel, illetve ha az ügy természete lehetővé teszi, a képviselt személlyel a kapcsolatot felvenni. Mindennek fejében a kirendelt ügyvéd a külön jogszabályban meghatározott díjazásra és költségtérítésre tarthat igényt.⁵

A kirendelt ügyvéd a helyettesítéséről úgy köteles gondoskodni, hogy az az eljárást ne akadályozza, és ne sértse a terhelt, illetve a képviselt személy érdekét (Ütv. 33. §). Mindemellett, a kirendelt védő indokolt esetben kérheti a felmentését a kiren-

³ A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszék oktatója.

⁴ Ha a terhelt, vagy más erre jogosult a terhelt védelméről meghatalmazás útján gondoskodik, a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a védő kirendelését visszavonja. A kirendelés a visszavonással hatályát veszti. A védő kirendelése ellen nincs helye jogorvoslatnak, de a terhelt – indokoltan – más védő kirendelését kérheti. A kérelemről az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság dönt, amely előtt az eljárás folyik [Be. 48. § (4)–(7) bekezdése].

⁵ A kirendelt védő a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság előtt az idézésre, illetőleg az értesítésre történt megjelenéséért, az iratok tanulmányozásáért, valamint a fogva tartott terhelttel a fogva tartás helyén történő megbeszéléséért díjazásra, továbbá költségtérítésre jogosult [Be. 48. § (9) bekezdése].

delés alól [a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 48. § (6) bekezdése].⁶

A fentiek alapján megállapítható, hogy a kirendelt védelem intézménye egyfajta állami gondoskodás, amely a szó legszorosabb értelmében egyfajta „közvetett anyagi segítséget” jelent a rászorult terheltek számára. E segítség az eljárás vég-eredményének függvényében tulajdonképpen lehet egyfajta „ajándék” (ld. felmentő ítélet, vagy eljárást megszüntető végzés esetén), de lehet perköltség címén visszatérítendő „kölcsön” is, amennyiben marasztaló ítélet születik.⁷

A kirendelt védőt – szemben a meghatalmazottal – nem illeti meg az a jog, hogy a védelemre ellátására irányuló jogviszonyból minden ok nélkül kilépjen. Ennek oka egyszerű: a jogviszony nem a terhelt és a védő, hanem az állam és a védő között jön létre, így annak kötelmi jellege is erősen vitatható (már csak azért is, mert a bíróságnak, mint állami szervnek nincs semmiféle kötelezettsége, hogy a védő tevékenységét célszerűségi szempontokból felülvizsgálja).

Leszögezném azt is, hogy a kirendelt védők sokszor „kész tények” elé vannak állítva a védekezés irányvonalának meghatározása szempontjából (például azért, mert a kirendelésre csak tárgyalási szakban kerül sor, amikor már gyakorlatilag minden perdöntő terhelő bizonyíték felderítésre került). Ilyen helyzetekben pedig már valóban értelmetlennek tűnhet a vádlott védekezésének módosítása, olyannyira, hogy ha a védő és a terhelt a védelem módjának tekintetében nem ért egyet, leg-
többbször a vádlott elképzelése kell, hogy elsőbbséget élvezzen.

Leszögezhetjük azt is, hogy a kirendelt védő esetében az ügy megfelelő színvonalú ellátásához fűződő (esetleges) megfelelési kényszer pusztán szakmai alapú, és szinte kizárólag az eljáró hatóság irányában mutatkozik meg. Mindez abból fakad, hogy a védenc vonatkozásában nem áll fenn semmiféle anyagi természetű függőség.

A kirendelt védők eljárásával kapcsolatban a legalapvetőbb kritika annak színvonalatlansága a meghatalmazott védők által ellátott tevékenységhez képest. Mindez álláspontom szerint egyértelműen a kirendelési díj méltatlanul alacsony összegével magyarázható – sőt, az bizonyos eljárási cselekményekért egyáltalán nem is jár. Ehelyütt persze felmerül a kérdés, hogy valójában kit terhel az eljárás alá vont személy vonatkozásában egyfajta szociális felelősségvállalás? Az államot, avagy az egyént (ld. kirendelt védő)? Melyiküknek kell megtenni az első lépéseket a tekintetben, hogy jelen struktúra hatékonyan és színvonalasan működjön?

A magam részéről először is úgy vélem, hogy a felelősségvállalás közös. A kirendelt védő a legjobb tudása szerint köteles eljárni a büntetőügyben, s jelen attitűdöt nem teheti függővé bizonyos finansiális természetű körülményektől (ld. az orvos is ellátja a beteget, ha az életveszélyes állapotban van). A rendszer hatékonyságának növelése érdekében azonban a „kezdő lökést” a jogalkotónak kell megadnia, mégpedig a kirendelt védői díjak racionalizálásával. Hangsúlyoznám, hogy jelen esetben racionalizálni kell, nem pedig „megélhetést” biztosító, tartós jövedelemforrást garantálni. A kirendelés kivétel, nem főszabály. Az ügyvéd egyáltalán nem tekinthet állandó bevételként a kirendelési díjra még akkor sem, ha annak összegét a jövőben esetlegesen nagyobb mértékben megnövelik (hozzátenném, hogy erre kevés esélyt látok).

A hatályos jogi rendelkezések alapján a védőt az eljárási cselekményen való részvételért megkezdett óránként háromezer forint díj illeti meg, ha pedig a védő ugyanabban az ügyben több terhelt védelmét látja el, ez a díj a felével emelhető. Ha

⁶ A kérelem elfogadásáról az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság dönt, amely előtt az eljárás folyik [Be. 48. § (6) bekezdése]. Ha a védő a kirendelését követően helyettest vesz igénybe, a helyetteseként eljáró személyről haladéktalanul tájékoztatja a terheltet, illetőleg azt a bíróságot, ügyészt vagy nyomozó hatóságot, amely előtt az eljárás folyik [Be. 48. § (7) bekezdése].

⁷ NAGY ZSOLT: A kirendelt védő intézményének szociológiai elemzése – <http://jesz.ajk.elte.hu/nagy4.html>

az eljárási cselekményt valamilyen okból nem lehet megtartani, a védőnek ezeröt-száz forint díj jár. Költségtérítés címén a védő készkiadásának megtérítését indíthatja (a készkiadások magukban foglalják a postai, távbeszélő, utazási, parkolási, szállás-, leírási, másolási és egyéb költségeket is). Útiköltség és szállásköltség akkor illeti meg, ha olyan eljárási cselekményen vesz részt, amelyet nem az irodájának székhelyén vagy lakóhelyén tartanak. A felülvizsgálati eljárásban az indítvány megfogalmazásáért a bíróság a védő vagy az ügyvédi iroda részére legalább háromezer, legfeljebb harmincezer forint díjat állapíthat meg. A fogva lévő terhelttel folytatott megbeszélés esetén a védő részére megkezdett óránként ezeröt-száz forint jár. A védőt erre irányuló indítványra a büntetőügy iratainak tanulmányozásáért minden megkezdett 100 oldal irat után háromezer forint, de ügyenként összesen legfeljebb kilencvenezer forint munkadíj illeti meg.⁸ (Egy 2005-ös cikkében a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke úgy nyilatkozott, hogy minimum 5000 Ft-os óradíjat kellene megállapítani a kirendelt védők részére annak érdekében, hogy az ügyvédeknek valóban megérje a kirendeléseket teljesíteni).⁹

A fentiek alapján nem nehéz megállapítani, hogy a kirendelt védő díjazása nem áll arányban a védői tevékenység és az ahhoz kapcsolódó felelősség szintjével. Az alapkérdés: elvárható-e a kirendelt védőtől az ugyanolyan intenzitású munkavégzés, mint meghatalmazott kollégáitól? A válasz nyilván nem jogi, hanem etikai jellegű fejtegetést igényel, mégis fontosnak tartom az ezzel való foglalatalkodást. Ha a védői munkát közfunkciónak tekintjük, akkor egyértelműen igenlő választ kell adnunk. Ugyanakkor a védői pozíció közfunkcióként való értékelése is számos vitát generál, tekintettel arra, hogy maga az ügyvédi tevékenység – főszabály szerint – piaci alapon zajlik, egyik fő ismérve tehát a kötetlenség. A kirendelt védő intézménye úgy töri meg ezt a szabad rendszert, mintha a bírónak is lehetőségük lenne hivatásszerűen, ellenszolgáltatás fejében jogi tanácsadást nyújtani. Mindezzel nem a kirendelt védői konstrukció létjogosultságát vitatom, hanem pusztán arra kívánok rávilágítani, hogy az ebben a formában teljességgel „rendszeridegen” a klasszikus ügyvédi pálya jellemvonásaitól. Ezt a tendenciát pedig csak egyféleképpen lehet enyhíteni: a kirendelt védő díjára és költségtérítésére vonatkozó szabályok módosításával, a kirendelés jogcímén járó anyagi juttatások összegének felemelésével.

A másik probléma terhelti oldalról jelentkezik: ha ugyanis a terhelt bűnösségét megállapítják, akkor – bűnügyi költség címén – köteles megtéríteni a kirendelt védő díját és készkiadásait is. Ez a szisztéma szintén nem felel meg hazánk nemzetközi kötelezettségvállalásainak, így többek között ellentétes a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával, illetve az Emberi Jogok Európai Egyezményével is, amelyek a rászorulóknak „quasi” ingyenes jogi segítségnyújtási kötelezettséget írnak elő.¹⁰

Leszögezhető az is, hogy számos állam már régóta a kirendelt védői intézmény térítésmentessége mellett foglalt állást:

1. Hollandiában a processzus minden szakaszában ingyenes a védő kirendelése annak, akit előzetes letartóztatási parancs alapján tartanak fogva,

2. Oroszországban a nyomozó hatóság, avagy a bíróság jogosult a terheltet teljes, vagy részleges mentesítésben részesíteni a védelem díjának megfizetés alól,

⁸ Ld. 7/2002. (III. 30.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő részére megállapítható díjról és költségekről. In: HERKE CSONGOR: *Büntető eljárásjog*. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó, 2010. 58.

⁹ BÀNÁTI JÁNOS: *Szabadságkorlátozások*. Fundamentum, 2005/2. 50–51.

¹⁰ FENYVESI CSABA: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó, 2002. 163.

3. Portugáliában a kirendelt védőnek az eljárás időtartamára a bíróság által megállapított illetmény jár (az ezzel kapcsolatban felmerült költségek a terheltet, a beavatkozót, a magánfelet, vagy az Igazságügyi Minisztériumot terhelik),

4. Svédországban a kirendelt védő szintén „méltányos fizetésre” jogosult a költségvetésből (ennek megállapításánál figyelembe kell venni az ügy jellegét, a szakmai felkészültséget, valamint a munkavégzésre fordított időt,

5. Szlovéniában, ha a gyanúsított anyagi körülményeire tekintettel nem tud védőt fogadni, kérelmére és az állam költségére védőt jelöl ki a bíróság,¹¹ stb. Láthatjuk tehát, hogy a kirendelt védő jogintézményének szabályozása – különösen a méltányos díjazásra vonatkozó normák – tekintetében alaposan le vagyunk maradva az európai térség többi államához képest.

A harmadik probléma Magyarországon, hogy nincs szelekciós mechanizmus a kirendelés teljesítésére alkalmas, illetőleg arra alkalmatlan kollégák között. Elvileg az ügyvédi kamara minden bejegyzett tagja kirendelhető, miután minden ügyvéd elláthat büntetőjogi védelmet. A választás joga az eljáró hatóságok diszkrecionális jogkörébe tartozik, ugyanakkor a Magyar Helsinki Bizottság eddigi kutatásai azt bizonyítják, hogy a terheltek nem bíznak a hatóság által kiválasztott védőben, számos rendőri szervnél pedig a kirendelések nagy részét ugyanazon egy-két ügyvéd, illetve ügyvédi iroda kapja.¹²

Ehelyütt nem tudok egyetérteni Fenyvesi következő álláspontjával: „{...} az sem lenne helyes elhelyezni, ha a szinte jelképesen honorált kirendelt védői munkát azok kötelessége lenne ellátni, akik túlnyomórészt büntető praxist folytatnak.”¹³ Pedig más lehetőség jelenleg nincs álláspontom szerint: a terhelte megfelelő védelemhez való joga megelőzi az ügyvéd finansziális érdekeit. Kétségtelen, hogy ne lenne elegendő, büntetőügyekben némi jártassággal rendelkező ügyvéd Magyarországon ahhoz, hogy a kirendeléseket kizárólagosan az ilyen kollégákra bízák. Pont a kirendelés szükségessége teremt alapot annak felismerésére, hogy az államnak a megfelelő színvonalú védelemhez való segítése is feladata. Mindemellett: a kirendelés alkotmányossági, jogállami szempontból sokkal jelentősebb faktort jelent a büntetőeljárás vonatkozásában, hiszen a terheltről való állami gondoskodás elsőszámú megnyilvánulási formájának tekinthető. Fenyvesi ennek ellenére így ír: „a terheltek harminc százaléka esetében van egyáltalán védő az eljárásban, ebből kétharmada kirendelt védő, vagyis átlagosan száz eljárás alá vontból húsz személyt kirendelt védő, míg tizet meghatalmazott védő véd {...}.”¹⁴ Ha ebből a statisztikai adatból indulunk ki, akkor látható, hogy az esetek többségében nemhogy kirendelt védő, hanem egyáltalán védő sincs az eljárásban.

A negyedik kritikai megjegyzésem a Be. szabályozásával kapcsolatos: a törvény úgy rendelkezik, hogy ha a védelem kötelező, és a terheltnél nincs meghatalmazott védője, akkor az eljáró hatóságnak csak fogva lévő terhelte esetében kell a védőt legkésőbb az első kihallgatásáig kirendelni. [48. § (1) bek.]. Ez a szabály ugyanakkor nézetem szerint indokolatlanul differenciál a fogva lévő és fogva nem lévő terheltek között, a hatóságok számára utóbbi személy kör tekintetében is törvényi kötelezettségként kellene előírni a kirendelésről szóló határozathozatalt, már az első érdemi eljárási cselekményig (ld. a gyanúsított kihallgatásáig) bezárólag. Egyébiránt

¹¹ FENYVESI i.m. 163.

¹² A 2008. évi adatok alapján „voltak olyan kapitányságok, ahol az ügyek 70%, illetve 82%-át ugyanaz a kirendelt védő kapta, és nem volt ritka, hogy egy-egy ügyvéd 200-at meghaladó számú kirendelést kapott évente. Mindez veszélyezteti a védői függetlenséget és a hatékony jogvédelmet, amellet, hogy a kiválasztási rendszer pedig nem nyilvános és átláthatatlan szempontok alapján működik.” <http://helsinki.hu/konferencia-a-kirendelt-vedoi-rendszer-reformjarol>

¹³ FENYVESI i.m. 164.

¹⁴ FENYVESI: A kirendelt védői intézmény problematikája. <http://jesz.ajk.elte.hu/fenyvesi6.html>

megdőböntő adat, hogy az első terhelti kihallgatáson szinte soha nincs kirendelt védő.¹⁵ Ugyanígy aggályos az a tény, hogy a Be. nem rendelkezik a védő őrizetbe vétel ideje alatti jelenléti jogáról.

Jogos tehát a kérdés: vajon ilyen körülmények közepette miért van az, hogy egyes ügyvédek kifejezetten kérelmezik regisztrálásukat a kirendelhető védők névjegyzékébe, illetőleg egyáltalán milyen szempontok szerint történik adott ügyvéd kiválasztása egy kirendelés ellátása kapcsán? Nagy Zsolt statisztikai adatgyűjtése alapján a megkérdezett bírák 36%-a a kirendelő határozat alapjának a személyes ismertséget tartja, míg 18%-uk az ügyvéd szakmai felkészültségét, tudását részesíti előnyben. A megkérdezett ügyvédek 1/3-a tartja főlegesen tehernek, hogy el kell járnia ilyen ügyekben, és 53%-uk vallja, hogy szüksége van a kirendelésekre. A reprezentatív felmérés eredményeképpen az ügyvédek fele elsődlegesen szakmai okokból tartja hasznosnak a kirendeléseket, mivel azokra általában komplexebb ügyekben kerül sor. Az érintettek ugyanakkor elismerték azt is, hogy a kirendelések a „klientúra-építést” is szolgálják, hiszen azokból gyakran meghatalmazás jön létre.

Az ügyvédek többsége a felkészülés fázisában sem érez különbséget (csupán 37%-uk állítja, hogy kevesebb időt fordít felkészülésre, ha kirendelt védőként jár el). Ezzel ellentétben a megkérdezett bírák 70%-a, az ügyészeknek pedig 100%-a érez eltérést e tekintetben a védők tevékenysége között.¹⁶

2. ESETI DÖNTÉSEK A KIRENDALT VÉDŐ TEVÉKENYSÉGÉVEL KAPCSOLATBAN

Az Artico vs Olaszország ügyben (1980) a bíróság a védelemhez való jog megsértését állapította meg, miután a kérelmezőnek nem biztosítottak védőt a Semmitőszék előtti eljárásban. Az olasz kormány legfőképpen azzal érvelt az ügyben, hogy nem lett volna szabad elfogadni a védő hiánya miatti panaszt, mivel Artico nem mérítette ki a belső jogorvoslati rendszer nyújtotta lehetőségeket (ugyanis nem jelentette be az ügyvédi kamaránál azt a körülményt, hogy kirendelt védője egyéb elfoglaltsága miatt nem vállalta a további védelmet, érdemi helyettesítéséről pedig nem is gondoskodott). Ezen túlmenően a kormány azzal is érvelt, hogy a védő hivatalból történő kirendelése már önmagában teljesíti az Egyezmény előírásait.

A bíróság indokolásában azonban kihangsúlyozta, hogy az Egyezmény hatékony védelmet követel meg, amelyet nem lehet pusztán a védő kirendelésével teljesíteni. Később ugyanis olyan előreláthatatlan körülmények merülhetnek fel, amelyek a védőt tartósan akadályozzák feladatainak ellátásában, illetőleg jelen eljárási szereplő más módon is kivonhatja magát kötelezettségei teljesítése alól. A hatóságok kötelesek gondoskodni a védő helyettesítéséről, vagy arról, hogy őt feladatának ellátására kényszerítsék. Ebben az esetben tehát Artico nem részesült hatékony védelemben a Semmitőszék előtt.¹⁷

Az Apakelli vs Németország ügyben (1983) a bíróság ugyanezen normaszegést állapította meg, miután a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megtagadta a védő hivatalból való, ingyenes kirendelését a terhelt ügyének kasszációs tárgyalására. A hatékony védelem hiányát állapította meg a bíróság a Goddi vs Olaszország ügyben is (1984), mivel a Bolognai Fellebbviteli Bíróság előtt lefolytatott tárgyalás során a távollévő fogvatartott védőjét nem értesítették, így azon ő nem is tudott megjelenni. A hatékony védelemhez való jog megsértéséhez pedig nemcsak az eredeti védő tá-

¹⁵ FENYVESI: A védőügyvéd i.m. 162.

¹⁶ NAGY ZSOLT i.m. <http://jesz.ajk.elte.hu/nagy4.html>

¹⁷ FENYVESI i.m. 103.

volléte, hanem az is hozzájárult, hogy a terhelt számára a fellebbviteli tárgyalásra kirendelt védő egyáltalán nem kapott felkészülési időt ahhoz, hogy tanulmányozza az ügy iratait, stb.¹⁸

3. A KIRENDALT VÉDŐ MUNKÁJÁVAL KAPCSOLATOS ETIKAI ELVÁRÁSOK

Az ügyvédi tevékenységre vonatkozó általános magatartási szabályokat a Magyar Ügyvédi Kamara 5/2008. (X. 27.) MÜK határozattal módosított 8/1999. (III. 22.) MÜK szabályzata (a továbbiakban: Etikai Kódex) határozza meg.¹⁹

Mindenekelőtt úgy vélem, hogy az ügyvédi tevékenységre vonatkozó speciális etikai szabályoknak minden jogállamban fellelhetőnek kell lenniük, hiszen e hivatást – már csak annak felelősségi szintje okán is – egyfajta „kettős mércének” szükséges alávetni.²⁰

Az ügyvédi etikára vonatkozó 1/2011. (III. 21.) Szabályzatban foglaltak szerint „a jogállamiság elvének tiszteletben tartásán alapuló társadalomban az ügyvéd különleges szerepet tölt be. Feladata nem merül ki abban, hogy a törvényi kereteken belül híven teljesíti megbízását. Az ügyvéd feladata az igazság szolgálata és azok érdekeinek érvényesítése, akik jogainak és szabadságának biztosításával és védelmével megbízták, és nem csupán az a feladata, hogy ügyfelét perben képviselje, hanem hogy annak tanácsadója is legyen. Az ügyvédi hivatás tiszteletben tartása a jogállamiság és a demokrácia elengedhetetlen feltétele a társadalomban.” (1.1. pont).²¹

Az ügyvédnek minden törvényes eszközt igénybe kell vennie ügyfele (jelen esetben: védence) érdekei érvényesítése céljából. Az ügyvédnek a rábízott ügyet a tényállás megfelelő ismeretében, jogilag felkészülten kell ellátnia. Ennek során tilos minden olyan ténykedés, amely ellentétes a megbízó jogos érdekeivel.²² Az ügyvéd nem fogadhat el érdekellentétben lévő személyek védelmére szóló megbízást, illetve kirendelést (ha pedig e körülmény utóbb merül fel, köteles az adott ügyben valamennyi megbízásról lemondani, illetőleg valamennyi kirendelés alól a felmentését kérni).

A megbízás elfogadását vagy a kirendelés átvételét követően haladéktalanul csatolni kell a meghatalmazást, illetve jelentkezni kell a kirendelő hatóságnál, tájékoztatást kell kérni, és haladéktalanul kezdeményezni kell az előzetes letartóztatásban lévő ügyféllel a személyes kapcsolat felvételét.²³ A védő köteles védencét az ügy állásáról és a várható eljárási cselekményekről, valamint jogi lehetőségeiről és kötelezettségeiről tájékoztatni.²⁴ Feladata teljesítésekor nem kerülhet ellentétbe védence tényelődásaival, azokhoz - tartalmi értelemben - kötve van. Ha a terhelt tagad, akkor nem tanúsíthat olyan magatartást, amely azt a látszatot keltheti, hogy az ártatlanság tekintetében kételyei vannak.²⁵

¹⁸ FENYVESI i.m. 104.

¹⁹ A legújabb módosítások egyébiránt az 1/2011. (III. 21.) Szabályzatban találhatók.

²⁰ Duri Bonin svájci ügyvéd így ír az alapvető etikai normákról: a védőnek tilos 1. bűnpártolásra törekednie 2. a tanúkat befolyásolni 3. a börtönből levelet kicsempésznie, stb. BONIN, DURI: *Strafverteidigung*. <http://www.duribonin.ch/docs/04Strafverteidigung231005.pdf> Jóllehet, e magatartások már bűncselekményt is megvalósítanak, mindazonáltal azt a jogalkotói megoldást vélem helyénvalónak, amely a „puhább”, etikai jellegű szabályok között is meghatározza az alapvető magatartási normákat.

²¹ http://www.magyarugyvedikamara.hu/upload/pdf/1_2011_iii21.pdf

²² Etikai kódex, 3/4.

²³ Etikai kódex, 8/4.

²⁴ Etikai kódex, 8/6.

²⁵ Etikai kódex, 8/8.

Mindezen előírások gyakorlati megvalósulása természetesen korántsem automatikus, elsősorban a kirendelt védők esetében. Utóbbiak sokszor egyáltalán nem jelennek meg a nyomozási cselekményeken, gyakran elmulasztják tartani a kapcsolatot a fogva lévő terheltekkel, stb. Mindez oda vezetett az elmúlt időszakban, hogy a kirendelt védők tevékenységébe vetett „terhelti bizalom” jelentős mértékben megrendült.

A másik probléma arra vezethető vissza, hogy az ügyvédi létszám rohamos emelkedésével egyre több az ismeretlen kolléga, ráadásul a pálya gyakorlásának „versenyszellem-alapú” logikája teljesen kiüresítette az ügyvédi kar méltóságának megőrzése iránti felelősségérzetet, egymás segítségének és megbecsülésének kötelezettségét. Noha az ügyvédi reklám mára direkt és bevett gyakorlattá vált,²⁶ az nyilvánvalóan sosem válhat összehasonlító jellegű hirdetéssé. Óhatatlanul veszélyeket hordoz magában az olyan ügyvédi magatartás, amely a kollégák munkájának „becsmérlésével” kíván önmaga számára előnyt kovácsolni. Hozzátenném, hogy Horváth már egy 1975-ben megjelent publikációjában is felhívta a jelenségre a figyelmet: „{...} a védők egymás között a kölcsönös tiszteletet nem adják meg. Fiatalkorúak nem mutatkoznak be, amikor először találkoznak kollégáikkal, az udvariasság legelemibb formái is többször hiányoznak {...} a folyosón nyilvánosan tesznek megjegyzést egymásra, lelkisínylően, gyakran sértően nyilatkoznak a másik munkájáról, személyéről.”²⁷ Úgy vélem, e megállapítások mára generális szinten is beigazolódtak, amit rendkívül aggasztó jelenségnek tartok. Hozzátenném azt is, hogy ilyen jellegű problémákról nemigen hallani a bírói, illetőleg ügyészi kar vonatkozásában.

Ugyancsak az etikai kérdések köré tartozik az ügyvédi „sikerdíj” kikötésének általános jelensége: jelen esetben arról van szó, hogy a védő egy meghatározott eredmény (pl. felmentés, eljárás megszüntetés, stb.) elérése esetére további díjat számol fel. Ennek mértéke nem feltétlenül van előre meghatározva, de ettől még korántsem hasonlítható az orvosi berkekben ismeretes „parasolventia” jelenségéhez. Utóbbi esetben ugyanis a páciens saját akarathatározásából kerül sor egyfajta „plusz jutalék” átadására, jelen esetben viszont az ügyvéd az, aki egyoldalúan – „quasi” az ügy elvállalásának feltételeként – megszabja egy bizonyos összeg utólagos teljesítésének kötelezettségét. Ezt teljességgel etikátlannak vélem, hovatovább indokoltnak tartanám e kikötések esetében a védők fegyelmi felelősségének megállapítását. A jelenséggel szembeni intoleranciát jól jelzi egy 2008-as bírósági döntés is, amely rámutatott arra, hogy a megbízási szerződés „sikerdíj” kikötésének semmissége a szerződés részbeni érvénytelenségét okozhatja.²⁸

Ugyancsak általános etikai kérdés, hogy milyen magatartást tanúsíthat a védő az eljárás során az ellenérdekű személyekkel szemben? Lehet-e bármilyen – akár fegyelmi jellegű – következménye annak, ha az ügyvéd a terhelttársakkal, tanúkkal, szakértőkkel, stb. szemben adott esetben arrogáns módon, lekezelő stílusban lép fel? Nos, úgy vélem, hogy az egyébként jogszerű ügyvédi magatartásra vonatkozó bármiféle (további) normatív szabályozás kifejezetten sértené a terhelt hatékony védekezéshez fűződő jogát, valamint olyan paradox helyzetet eredményezne, amellyel magát a védőt szorítaná hivatásbeli kötelezettségeinek megszegésére. Nem véletlen az ügyvédekről szóló törvény azon – általam egyébiránt helyesnek vélt

²⁶ Az ilyesfajta reklámoknak azonban {kellőképpen} tárgyilagosnak kell lenniük – írja Ferner. FERNER, WOLFGANG: *Der Verteidiger in Ermittlungsverfahren*. Koblenz, Rommersheim, 2009. 3.

²⁷ HORVÁTH JÓZSEF: *A büntető tárgyaláson tanúsított védői magatartás etikája*. Magyar Jog, 1975/3–4. 196.

²⁸ Viszont ekkor még nem kizárt a tevékenységgel arányos megbízási díj megállapítása. BH 2008. 185.

– szabályozási módszere, amely csak rendkívül általános elvárásokat fogalmaz meg az etikai normák vonatkozásában. Eszerint az ügyvéd a hivatásának gyakorlásával – törvényes eszközökkel és módon – elősegíti megbízója jogainak érvényesítését és kötelezettségeinek teljesítését (Ütv. 1. §). Az ügyvédnek hivatását a legjobb tudása szerint, lelkiismeretesen, a jogszabályok megtartásával kell gyakorolnia, tevékenységében köteles mindenkor az ügyvédi hivatáshoz méltó magatartást tanúsítani [Ütv. 3. § (2) bek.]. Összességében úgy vélem tehát, hogy e szubjektív törvényi követelményeket nem szabad konkrétabb tartalommal megtölteni, bőségesen elegendők azok a szankcionálási lehetőségek, amelyeket ebben a vonatkozásban a Be., illetőleg az ismertetett jogszabály tartalmaz.²⁹

3. 1. A védő titoktartási kötelezettsége mint speciális etikai jellegű kérdés

Az Ütv. alapján az ügyvédet – ha törvény másként nem rendelkezik – titoktartási kötelezettség terheli minden olyan adatot, tényt illetően, amelyről a hivatásának gyakorlása során szerzett tudomást. E kötelezettség független az ügyvédi megbízási jogviszony fennállásától, és az ügyvédi működés megszűnése után is fennmarad. A titoktartási kötelezettség kiterjed az ügyvéd által készített és a birtokában levő egyéb iratra is, ha ez a titoktartás körébe tartozó tényt, adatot tartalmaz [8. § (1)–(2) bek.].

A megbízó, a jogutódja és a törvényes képviselője a titoktartási kötelezettség alól felmentést adhat. Az olyan tényről és adatról, amelyről mint védő szerzett tudomást, az ügyvéd felmentés esetén sem hallgatható ki tanúként [8. § (3) bek.]. Végezetül: a titoktartási kötelezettség az ügyvédi irodákra és alkalmazottakra, az ügyvédi szervekre, ezek tisztségviselőire és alkalmazottaira megfelelően irányadó [8. § (4) bek.].

A lényegét az ügyvédi titok vonatkozásában abban látom, hogy 1. minden olyan információ, amely az ügyvédi irodában, illetőleg egyéb helyszíneken az adott büntetőügy kapcsán (érdemben) elhangzik, szigorúan bizalmas 2. a terheltek tudatában kell lennie annak, hogy a védő nem az „állami gépezet” része, hanem csak és kizárólag a hatékony védekezés érdekében cselekvő eljárási szereplő. E „megnyugtató tudati állapot” kialakulásához Hidasi fontosnak tartja, hogy a védő a megbízási szerződésben írásban is kötelezettséget vállaljon az ügyvédi titkok megőrzésére.³⁰ A magam részéről azonban úgy vélem, nagy baj lenne, ha az ilyen jellegű írásbeli kikötésekre rendszeresen sor kerülne büntetőügyekben – még akkor is, ha adott esetben nyilvánvalóan „soktárgyalásos”, „sokszereplős” ügyről van szó. Az ügyvéd és védené közötti bizalomnak kezdettől fogva fenn kell állnia, s ha jelen faktor megerősítésére garanciális megoldásokat építene be a gyakorlat, akkor az csak gyengítené, nem pedig erősítené a védő-terhelt reláció speciális bizalmi viszonyon alapuló kapcsolatrendszerét. Ugyanakkor kétségtelen, hogy az ügyvéd titoktartási kötelezettsége a bünyügyi védő munkájának egyik legérzékenyebb szegmense.

A másik alapprobléma, hogy a titokként kezelendő adatok köre nehezen behatárolható, már csak az ügyvédi tevékenység jellegének komplexitása okán is (ld. az Ütv. sem tartalmaz konkrét előírást erre vonatkozólag). A taxáció igényével fellépő jogi szabályozás feltehetőleg lehetetlen kísérlet volna, ugyanakkor nem tartanám kizártnak azt a lehetőséget, hogy az Ütv. egyfajta minimális, exemplifikatív jellegű felsorolást adjon ebben a vonatkozásban. Mindemellett: a normaszövegben külön kitételként kellene szerepelnie annak, hogy az ügyvéd titoktartási kötelezettsége csak

²⁹ Ugyanakkor természetesen szükség van alapvető etikai normákra, így különálló etikai kódexre is.

³⁰ http://www.hidasi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=21

az olyan információkra terjed ki, amelyek a terhelt, illetőleg az ügy megítélése szempontjából érdeminek minősülnek.

Azt is egyértelműsíteni kellene a gyakorlatban, hogy e kötelezettség független a megbízás létrejöttétől, tehát már akkor beáll, amikor a kérdéses információk egy „sima” jogi tanácsadás keretében elhangoznak. Ehhez hozzátenném azt is, hogy a titoktartási kötelezettség létrejötte nem függhet sem a tanácsadás helyszínétől (pl. utca, bíróság épülete), sem annak ingyenes avagy „visszterhes” voltától.

További magyarázatot igényel az Útv. azon szabálya, melynek alapján az ügyvédi titoktartási kötelezettség nem csak az ügyvédet terheli, hanem kiterjed az ügyvéd, avagy ügyvédi iroda alkalmazottaira (pl. ügyvédjelölt) is. Mindez olvasatomban azt jelenti, hogy a megbízott védő csakis a megbízó hozzájárulásával közölhet az alkalmazottjával az ügy érdemi része tekintetében releváns adatokat, illetőleg – amennyiben ezek az alkalmazott tudomására jutottak – utóbbi is köteles azokat titokban tartani.

A Be. 81. § (1) bek. b) pontja alapján a védő nem hallgatható ki tanúként arról, amiről mint védő szerzett tudomást, vagy amit a terhelttel védői minőségében közölt. Mindebből nézetem szerint egyenesen következik az is, hogy az eljárás során nem foglалhatóak le a védő által az üggyel kapcsolatosan készített jegyzetek (pl. tényvázlat), illetőleg egyéb személyes jellegű iratok sem.³¹

Vitatott kérdés az ügyvédi titoktartás vonatkozásában, hogy van-e egyáltalán, és ha igen, akkor mikortól áll be a védő feljelentési kötelezettsége adott bűncselekmény vonatkozásában? Nos, a védő ilyen irányú feladata pusztán parciális körben érvényesül, hiszen az csakis valamilyen készülő bűncselekményre korlátozódhat. Hidasi ezt azzal a formai okkal magyarázza, hogy utóbbi esetben még nem jött létre megbízási jogviszony a felek között.³² A kérdés valóban magyarázható jelen körülménnyel is, azonban úgy vélem, elsősorban abból az (etikai természetű) védői szerepfelfogásból kell kiindulnunk, melynek értelmében az ügyvéd sohasem tekinthet magára a terhelt bűntársaként. Ezt mindig szem előtt kell tartania, még akkor is, ha megbízójával régebb óta fennálló személyes ismertség köti össze.

3.2. Az ügyvédi titok védelme a nemzetközi joggyakorlatban

A bíróság elmarasztalta Németországot abban az ügyben, amikor a hatóságok (bírói parancs alapján) ügyiratokat foglaltak le egy ügyvédi irodában. A bírói fórum a döntéshozatal során különös jelentőséget tulajdonított az ügyvéd és megbízója között fennálló személyes viszonynak, továbbá annak, hogy a házkutatást kísérő nyilvánosság károsan befolyásolta az ügyvéd szakmai megítélését. Ennek következtében megállapította, hogy az eszközölt beavatkozás nem volt arányos a céljaival.³³ Pappal egyetértve egyébiránt magam is úgy vélem, hogy a magyar szabályozásban meg kellene tiltani a házkutatás lehetőségét az esetre, ha „a házkutatással együtt járó hátrány meghaladja a kényszerintézkedéssel elérhető előnyöket”.³⁴

A magán- és családi élet jogának megsértését mondta ki a bíróság a Domenichini vs Olaszország ügyben (1996), mivel a fogvatartott személy levelezését az eljáró

³¹ Más kérdés, hogy ha a megbízó a védőt a titoktartási kötelezettsége alól felmentette, akkor utóbbi köteles kiadni az eljáró szerveknek mindazokat az iratokat, amelyek korábban az ügyvédi titoktartás kötelezettsége alá estek.

³² A helyzeten egyébiránt az sem változtat, ha a terhelt előre jelzi, hogy az adott ügy vonatkozásában újabb meghatalmazást fog adni.

http://www.hidasi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=21

³³ PAPP SÁNDOR: *Az ügyvédi titok és védelme*. Ügyvédek Lapja, 1997/4. 31.

³⁴ PAPP i.m. 31.

hatóság ellenőrizte. Ugyanakkor megsértették a 6. cikk 3/b. pontját (a védekezés előkészítéséhez szükséges eszközökkel való rendelkezés) is azzal, hogy a kérelmezőnek az ügyvédjéhez írt, a semmisségi panasz benyújtásához szükséges indoklást tartalmazó levelét felbontották és a Semmítőszékhez történő benyújtásra nyitva álló tíznapos törvényi határidő után adták csak át neki (így az ügyvéd késve adta be).

A Kopp vs Svájc ügyben (1998) a bíróság szintén megállapította az Egyezmény megsértését, mert a kérelmező ügyvédi irodájában lehallgatták a telefonvonalakat. Ugyanerre a megállapításra jutott a bírói testület a Petra vs Románia ügyben is (1998), amelyben a jogsértés lényege abban állt, hogy ellenőrzés alá vetették a fogva tartottnak az Emberi Jogok Európai Bizottságával folytatott levelezését.³⁵

4. A „VÉDŐ ÉS VÉDENCE” RELÁCIÓ ÉRTELMEZÉSÉNEK KÉRDÉSEI. TERHELT-TÍPUSOK A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN.

A védőügyvédi hivatás nemcsak jogi, hanem pszichológiai „hadviselésre” való alkalmasságot is feltételez (utóbbinak elsősorban a terhelt vonatkozásában kell érvényesülnie). Minden terhelt más és más alaptermészettel rendelkezik, vannak simulekony, bizalmatlan, akadékoskodó, stb. emberek. A büntetőügyben egy ember élete, társadalmi megítélése a tét, ezért ezeknek a jellemvonásoknak elfogadhatónak és tolerálhatónak kell lenniük a védő szempontjából.

Mindenekelőtt azt kell látnunk, hogy a terheltek többsége a bűnösség fogalmát elsősorban nem jogi, hanem erkölcsi kontextusban közelíti meg. (Opp szerint egyébiránt a bűnözés tulajdonképpen olyan társadalmi jelenség, amelyre a mai napig nem sikerült kielégítő magyarázatokat találni.³⁶) A problémák abból fakadnak, hogy esetükben sokszor nem alakul ki a felelősség, vagy a vétkesség érzete olyan cselekményért, amelyek egyébként az anyagi büntetőjog szempontjából tényállásszerűek. Nézzünk egy példát: X lop az áruházból azért, hogy a 4 és 7 éves gyerekeinek tudjon ételt adni. Az elkövető olyan 52 éves, alacsony iskolázottságú nő, aki mindössze 40.000 Ft segélyből tartja el magát és két gyerekeit. Nyilvánvaló, hogy a család megélhetése még minimális szinten sincs biztosítva, ezért az anya erkölcsi kötelességének érzi az áruk – egyébként jogtalan – eltulajdonítását.

Némileg hasonló attitűdökről ír Schuppich is: az eljárás alá vont személy „legtöbbször tudja és sokszor egyedül ő tudja – hogyan történt valójában az eset, amely miatt vádat emeltek ellene. Megfelelő szakmai és tárgyi ismeretek, képzettség hiányában azonban legtöbbször nem tudja felismerni cselekedetének jogi következményeit, többnyire {...} túlságosan az események hatása alatt van ahhoz, hogy a cselekedet kockázatát reálisan értékelje és annak határait sikerrel kecsegtető módon ítélje meg.”³⁷

Sok ügyvéd ellentétes álláspontot képvisel a tekintetben hogy a védői munkát befolyásolja-e a „terhelt őszintesége”, a feltétlen bizalmi viszony ügyvéd és ügyfele között. Egyesek szerint a védőnek nem tiszte védence kifaggatása, egyáltalán nem lényeges az, hogy a terhelt feltárja a védő számára a pontos történéseket. Mások szerint a védő-terhelt viszony jobbika, ha az személyes ismertségen, adott esetben

³⁵ FENYVESI i.m. 110.

³⁶ OPP, KARL-DIETER: *Kriminalität und Gesellschaftsstruktur: eine kritische Analyse soziologischer Theorien abweichenden Verhaltens*. Neuwied, Berlin, Hermann Luchterhand Verlag, 1968. 9.

³⁷ SCHUPPICH, WALTER: *A bűnügyi védelem kérdéseiről*. Magyar Jog, 1980/10. 929.

barátságon alapul, amelyben a terhelt valamennyi, az ügy szempontjából lényeges körülményt a védő tudomására hoz.³⁸

Véleményem szerint az első esetet kell irányadónak tekinteni: a védő-terhelt relációból mindenféle szubjektumot (lásd. érzelmi kötődés, feltétlen bizalom) ki kell zárni, és csakis az ügyiratok alapulvételével, „pozitívista módon” lehet adott feladathoz hozzáállni. Természetesen előnyösebb helyzetet teremt az, ha a védőt és védencét az ismertségnek valamilyen, akár csekély formája is összeköti. De mindenáron nem szabad a feltétlen bizalmi viszony kialakítására törekedni, mert az már könnyen bizalmaskodáshoz vezet, ami ellenszenvet válthat ki a (leendő) védencéből.

Ugyancsak indifferensnek vélem, hogy a terhelt által a védő számára előadottak megfelelnek-e a valóságnak. A védő nem tekinthet a terheltre úgy, mintha az a személyes informátora lenne. Azt kell szem előtt tartania, hogy a gyanúsított, avagy a vádlott sok esetben ugyanolyan hatósági személyként tekint rá, mint a rendőrré vagy az ügyészre, így szükségképpen ódzkodik a történések valósághű előadásától. Nem mondható ki tehát elvi követelményként az, hogy a védőnek feltétlenül „ki kell csikarnia” egy előzetes, magánbeszélgetés keretében zajló, feltáró jellegű beismerő vallomást.

A terhelt az ügyvéd számára természetesen többféleképpen „tárolhatja” a vád tárgyát képező cselekményhez fűződő viszonyát:

1. beismer, mert tudja, hogy a bizonyítási eljárás a vádirati álláspontot fogja alátámasztani, ugyanakkor erre, mint enyhítő körülményre apellál,
2. önmagát „mártírnak” beállítva ártatlanságáról nyilatkozik, mégis a beismerést választja, mivel biztos abban, hogy ügyis elítélik („quasi” sajnálhatja magát),
3. arról nyilatkozik, hogy „más helyett akarja elvinni a balhét”,
4. arról nyilatkozik, hogy kényszerítik arra, hogy „elvigye a balhét”,
5. beismer, de a védői megérzés azt sugallja, hogy mást kíván menteni e magatartásával,
6. következetesen, mentő körülményeket felsorakoztatva tagad, stb.

Bármelyik esetről is legyen szó, a védő mindig csak az eljáró hatóság által feltárt bizonyítási eszközökhöz viszonyítva képes védelmi stratégiát felállítani, illetőleg a megfelelő bizonyítási indítványokat megtenni. Ismételten hangsúlyozom, hogy a terhelti előadásnak véleményem szerint csak annyiban van jelentősége, amennyiben az valamilyen módon, de határozottan determinálja a védekezés irányvonalát (ld. beismerés, részleges beismerés, vagy tagadás). Ugyanakkor ezt a „felépítményt” konkrét tartalommal már az ügyvédnek kell megtöltenie.

Az általam leírtak természetesen nem azt jelentik, hogy a terhelt személyiségének egyáltalán nincs relevanciája az ügy kimenetele és a védői feladatok sajátosságai szempontjából. Az ügyvédnek igenis alkalmazkodnia kell az említett faktorokhoz, és olykor fel kell vállalnia a kifejezetten nevelő-fegyelmező szerepkört is. A tárgyaláson ugyan adott a bíróság rendfenntartó funkciója, mégis az ügyvéd az, akivel a vádlott közvetlenül érintkezik, akivel napi kapcsolatban áll, akihez egy-egy kellemetlen hatósági kérdés esetében odafordul, stb. Úgy vélem tehát, hogy elsősorban az ügyvéd tartozik felelősséggel a terheltnek a büntetőeljárás során tanúsított magatartásáért, függetlenül attól, hogy meghatalmazotti, vagy kirendelt védői minőségben jár-e el.

³⁸ „A bizalmi személlyel történő őszinte beszélgetés [...] feltétlenül fontos a védelem sikere szempontjából. Ugyanis megfelel az emberi természetnek, mely arra törekszik, hogy valakiben megbízhatson; olyan valakivel beszélhessen, akinek megértésére számíthat, titoktartásában bízhat, röviden: akiben feltétlenül megbízhat, mert – akár javaslatra, tanácsra, akár önszántából – szabadon választotta ki. Csakis az ilyen védőnek, a bizalommal választott ügyvédnek fog az ember minden körülményt feltárni [...]”. SCHUPPICH i.m. 930.

5. ZÁRÓ GONDOLATOK

Régóta visszatérő problémája a magyar jogalkalmazásnak a kirendelt védői intézmény működésének csekély hatásfoka – annak ellenére, hogy a „rászoruló terheltekről” való állami gondoskodás megoldási módozatai tekintetében számos szabályozási modell ismeretes nemzetközi viszonylatban. A hazai visszásságok alapvetően a kirendelési díjak – már korábban ismertetett – alacsony összegével, illetőleg azzal a szabályozási elvvel kapcsolatosak, miszerint az állam csak a személyes költségmentességben részesülő, valamint a felmentett terheltek kirendelt védelmének költségeit állja, az összes többi esetben pedig pusztán megelőlegezi azokat.³⁹

Az utóbbi időben ugyanakkor egyre inkább előtérbe kerülnek a kirendelésekkel kapcsolatos „személyügyi”, illetőleg a kirendelt védői tevékenység minőségellenőrzésével összefüggő kérdések is. Az előbbivel kapcsolatban magam is arra az álláspontra helyezkedek, miszerint meg kell szüntetni azt a szisztémát, melyben a kirendelésre jogosult hatóság diszkrecionális jogköre a kirendelt védő személyéről, illetőleg a kihallgatások időzítéséről való döntés. Előbbi azért problémás jelenség, mert a kirendelések számos rendőri szerv, ügyészség, avagy bíróság esetében ugyanazon ügyvédek, illetőleg ügyvédi irodák érintik. Márpedig úgy vélem, feltétlenül el kell kerülni annak lehetőségét, hogy az eljáró hatóságok, illetőleg az érintett védő között a kollegialitás minimumkövetelményein túlmutató, már-már a személyes lojalitás talaján álló viszony alakuljon ki.⁴⁰ Mindezek alapján feltétlenül üdvözlendő az a Magyar Helsinki Bizottság által kidolgozott metodika, miszerint: 1. a közeljövőben egy - az eljáró hivatalos szervek által koordinált, de véletlenszerű kiválasztással operáló számítógépes program segítségével kerülne sor a kirendelésekre⁴¹ 2. az említett program eleve csak az ügy előadójának körzetéből kínálna fel védőt az ügy ellátására.⁴² Mindez ugyan nézőpontom szerint csak átmeneti megoldásnak tűnik, ugyanakkor sokkal inkább biztosítja a hivatalos eljárási szereplők (pl. nyomozó hatóság-ügyvéd) egymáshoz viszonyított függetlenségét, valamint azt is, hogy a terhelti kihallgatásokon gyakrabban legyen jelen a kirendelt ügyvéd.⁴³

Ami a kirendelt védők tevékenységének minőségellenőrzési rendszerét illeti, ezzel kapcsolatban mindenképpen irányadónak tekintendő az az Európai Bizottság által – az egyes büntetőeljárási jogok közösségi szintű biztosításának tárgyában, 2004-ben – előterjesztett kerethatározat-javaslat, melynek alapján „a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy léteznek olyan mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a kirendelt védő más védővel való felváltását, amennyiben az általa nyújtott segítség nem hatékony.” A hazai rendszer ugyanakkor még odáig sem jutott el, hogy a kirendelt védők ellen lefolytatott fegyelmi eljárások kellő visszatartó erővel rendelkezzenek, ráadásul azokat a területileg illetékes ügyvédi kamarák csak igen ritkán, kiszámíthatat-

³⁹ KÁDÁR–TÓTH–VAVRÓ: *Védтеленül. Javaslat a magyar kirendelt védői rendszer reformjára.* <http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/hu/Vedтеленul.pdf>

⁴⁰ „Mindez veszélyezteti a védői függetlenséget és a hatékony jogvédelmet, amellet, hogy a kiválasztási rendszer nem nyilvános és átláthatatlan szempontok alapján működik.” KÁDÁR ANDRÁS KRISTÓF – NOVOSZÁDEK NÓRA – SELEI ADRIENN: *Lépések egy átlátható kirendelt védői rendszer irányába.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2011. 06. 30. <http://helsinki.hu/lepesek-egy-atlathato-kirendelt-vedoi-rendszer-iranyaba-2009-2011>

⁴¹ Ld. RobotZsar program. In: KÁDÁR–NOVOSZÁDEK–SELEI i.m. 27.

⁴² KÁDÁR–NOVOSZÁDEK–SELEI i.m. 39.

⁴³ Megjegyzendő, hogy az Európai Bizottság által 2011-ben véglegesített „a büntetőeljárás során ügyvédi segítség igénybevételehez való jogról, valamint a letartóztatást követő kommunikációhoz való jogról” szóló irányelv-javaslat 4. cikke is megerősíti azon elvet, miszerint „az ügyvéd jogosult bármely kihallgatáson vagy meghallgatáson jelen lenni. Joga van kérdéseket feltenni, magyarázatot kérni és nyilatkozatokat tenni.” <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0326:FIN:HU:PDF>

lanul, és kontrollálhatatlan keretek között folytatják le. További problémát jelent, hogy valójában sem a nyomozó hatóság, illetőleg ügyészség tagjaitól, sem a bíróságtól nem várható el az, hogy fegyelmi jellegű panaszt tegyenek a védő ellen (előbbi kettőtől azért nem, mert nyilván nincs érdekelve a hatékony védői munkában, utóbbitól pedig azért nem, mert az ítélkező bíró és az ügyvéd között adott esetben régi ismertségből fakadó, kifejezetten jónak mondható kollegiális viszony áll fenn).⁴⁴ Mindezek eredménye pedig az, hogy számos esetben következmények nélkül maradnak a kirendelt védők által elkövetett jogsértések.

A Magyar Helsinki Bizottság javaslata a helyzet megoldására felveti annak lehetőségét, hogy a kirendelt védők tevékenységének minőségellenőrzési rendszerébe beépítésre kerüljön egy független testület (ld. az Igazságügyi Hivatal mellett működő, vagy az ügyvédi kamarák által működtetett, de kizárólag ügyvédek közül álló kura-tórium), amelynek meg lenne az a joga, hogy a fegyelmi vétségek, illetőleg egyéb jogsértések megállapítása esetében a kirendelt védőt törölje a kirendelhető védők területileg összeállított listájáról. Mindez pedig „abban az esetben lenne kellőképpen elrettentő hatású szankció, ha meghatalmazáson alapuló büntető védelmet is csak a kirendelhető védők listáján szereplő ügyvédek láthatnának el.”⁴⁵

A fenti konstrukcióval egyet tudok érteni, de ahhoz hozzátenném, hogy véleményem szerint ügyvédek feletti fegyelmi jogkört csakis olyan ügyvédek közül álló szervek gyakorolhatnának a közeljövőben, amelynek tagjai másik kamarához tartoznak, mint az érintett védő. Az ilyen jellegű esetek kivizsgálásánál az elfogultság látszatát is kerülni kell, ezenkívül semmi esetre sem tudnék támogatni olyan elképzelést, amely olyan testületek hatáskörébe utalná a fegyelmi jogkört, amelyeknek tagjai nem ügyvédként tevékenykednek.

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. Az Európai Parlament és a Tanács Irányelve, a büntetőeljárás során az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint a letartóztatást követő kommunikációhoz való jogról (javaslat). Európai Bizottság, Brüsszel, 2011 – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0326:FIN:HU:PDF>
2. Bánáti János: Szabadságkorlátozások. Fundamentum, 2005/2. szám.
3. Fenyvesi Csaba: A kirendelt védői intézmény problematikája – <http://jesz.ajk.elte.hu/fenyvesi6.html> (Jogelméleti Szemle).
4. Fenyvesi Csaba: A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó, 2002.
5. Ferner, Wolfgang: Der Verteidiger in Ermittlungsverfahren. Koblenz, Rommersheim, 2009. 3.
6. Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Budapest–Pécs, Dialóg-Campus Kiadó, 2010.
7. Horváth József: A büntető tárgyaláson tanúsított védői magatartás etikája. Magyar Jog, 1975/3–4. szám.
8. <http://helsinki.hu/lepesek-egy-atlathato-kirendelt-vedoi-rendszer-iranyaba-2009-2011> – Lépések egy átlátható kirendelt védői rendszer irányába (Magyar Helsinki Bizottság honlapja).
9. <http://www.duribonin.ch/docs/04Strafverteidig231005.pdf> – Bonin, Duri: Strafverteidigung.

⁴⁴KÁDÁR ANDRÁS KRISTÓF: A kirendelt védői tevékenység formális minőségellenőrzésének lehetőségei. <http://www.bpuugyvedikamara.hu/files/41/41017.pdf>

⁴⁵KÁDÁR-TÓTH-VAVRÓ i.m. 134.

10. http://www.hidasi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=21 – Ügyvédi titoktartás (Dr. Hidasi és Társai Ügyvédi Iroda honlapja).
11. http://www.magyarugyvedikamara.hu/upload/pdf/1_2011_iii21.pdf – Etikai Szabályzat (Magyar Ügyvédi Kamara honlapja).
12. Kádár András Kristóf: A kirendelt védői tevékenység formális minőségellenőrzésének lehetőségei. <http://www.bpugyvedikamara.hu/files/41/41017.pdf> (Budapesti Ügyvédi Kamara honlapja).
13. Kádár–Tóth–Vavró: Védtelenül. Javaslat a magyar kirendelt védői rendszer reformjára – <http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/hu/Vedtelenul.pdf> (Magyar Helsinki Bizottság honlapja).
14. Konferencia a kirendelt védői rendszer reformjáról – <http://helsinki.hu/konferencia-a-kirendelt-vedoi-rendszer-reformjarol> (Magyar Helsinki Bizottság honlapja).
15. Nagy Zsolt: A kirendelt védő intézményének szociológiai elemzése – <http://jesz.ajk.elte.hu/nagy4.html> (Jogelméleti Szemle).
16. Opp, Karl-Dieter: Kriminalität und Gesellschaftsstruktur: eine kritische Analyse soziologischer Theorien abweichenden Verhaltens. Neuwied, Berlin, Hermann Luchterhand Verlag, 1968. 9.
17. Schuppich, Walter: A bűnügyi védelem kérdéseiről. Magyar Jog, 1980/10. szám.

Bicsérdi Adrienn⁴⁶

A döntő tanúvallomás kettős szerepe a Móri ügy kapcsán⁴⁷

1. ELŐSZÓ

Mór, Fejér megye északnyugati területén, a Vértes és a Bakony hegységek között fekvő völgyben, a Móri-árokban helyezkedik el. A megyeszékhelytől, Székesfehérvártól körülbelül 26 kilométerre, északnyugatra található. 2002. május 9. napjáig azonban az ország jelentős része nem halott erről a fejér megyei településről, ahol ezen a napon déli időtájban két férfi rontott be a móri ERSTE bankfiókba, és megölt nyolc embert a mai napig sem tudni, hogy pontosan miért. A nyolc halálos áldozatot követelő bankrablás páratlan a magyar kriminalisztika történelmében. Az elkövetők összesen 7.356.481 forintnak megfelelő zsákmánnyal távoztak. A rendőrség illetékes szervei az esemény után azonnal a helyszínre értek, miután az egyik áldozat édesapja értesítette őket, mert gyanúsna találta, hogy a bankfiók hirtelen műszaki okokra hivatkozva bezárt, és feltűnően nagy volt a csend odabent, és az egyik ablakhoz odalépve észrevette a lövedék ütötte lyukat. Egy pár hónapos csecsemő maradt a szülők után a rendőrséget értesítő édesapára és feleségére. Rajtuk kívül ugyanúgy gyászolt a többi áldozat hozzátartozója is, és nem csak ők, hanem a városra, az országra is gyász borult. A történet további része ismert: pár hónappal a bűncselekmény elkövetése után kézre került egy bizonyos Kaiser Ede és Hajdú László. Az addig feltárt bizonyítékok majdnem egy az egyben igazolták Kaiser és Hajdú jelenlétét Móron. Pár évvel később, 2007-ben egy gyűjtő fegyveralkatrészeket talált egy erdőben, nem messze Tatabányától. Ezek az előkerült tartozékok gyanúsan hasonlítottak a tömeggyilkoságnál használt fegyverekre. A nyomozás újra indult, majd kézre kerültek az igazi elkövetők, Nagy László és Weiszdorn Róbert.

Azt, hogy valójában mi is történt Móron, és egy bankrabláshoz miért volt szükség még a követelés előtt nyolc embert megölni, azt soha nem tudjuk meg, mivel aki tette, már nincs köztünk. Nagy László a börtönben felakasztotta magát. Azonban arra a kérdésre, hogy miért nem a valódi elkövetőket ítélték el 2005-ben, nagyon nehéz a választ megtalálni. Az egyértelmű, hogy Kaiser Edéhez és Hajdú Lászlóhoz Kiglics Attila tanúvallomása vezetett el, amit később látszólag alátámasztott a többi, helyszínen jelenlévő tanú vallomása is. A felismerésre bemutatások alkalmával pedig páran felfedezni vélték, – még ha nem is elég meggyőző erővel – Kaiser Edét. Azonban közvetlen bizonyíték mégsem volt. Ebből talán nem kis bátorsággal lehet arra következtetni, hogy bár egy döntő tanúvallomás a legbiztosabb dolognak tűnhet, főképpen akkor, ha a körülmények is mindent alátámasztanak, mégis gyakran nem a megfelelő irányba viheti a teljes nyomozást. Az addigi munka az adott ügy

⁴⁶ A szerző a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karának harmadéves (végzős) hallgatója, a Pécsi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Gazdaságvédelmi alosztályának reménybeli vizsgálója.

⁴⁷ A mű az NKE XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Had- és Rendészettudományi Szekciójának pályaműveként II. helyezést ért el. A konzulens tanár dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes, lapunk Szerkesztőbizottságának tagja volt. A díjnyertes OTDK dolgozatot a szerző hozzájárulásával teljes terjedelemben közzétesszük.

kapcsán ez által kárba is veszhet. Egy tanúvallomás, mint látjuk, egy ingoványos talaj lehet, ami nagyot lendíthet egy ügy nyomozásán, és meg is buktathatja azt, mint az Mór esetében is megtörtént. Dolgozatomban pontosan ezt a kicsit feszélyező, de mégis nagyon fontos témát fogom alaposan körbe járni.

2. A KONCEPCIÓ KIALAKÍTÁSÁNAK ÉS A MEGFELELŐ KÉRDEZÉS FONTOSSÁGA

2.1. A tanú, mint meghatározó szereplő a nyomozás során

A nyomozóhatóság, az ügyészség, és a bíróság bizonyítékok alapján dönt. Bizonyíték nélkül nehéz egy nyomozást sikeresen lezárni, a nyomozóhatóság feladata, hogy adott ügy kapcsán felkutassa őket. A Be. 76. § (1) bekezdése szerint „A bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyíték, az okirat és a terhelt vallomása.” A felsorolt bizonyítékok közül a tanúvallomás az, amelyik az egyik legbizonytalanabb a terhelt vallomása mellett, hiszen nem jelent mást, mint az emberi tudatban elraktározott információk összességét, amely, vagy nagyon jelentős, vagy semmit mondó a nyomozás szempontjából. A Be. 79. § (1) bekezdése kimondja: „tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet”.

Némely információ, vagy az elkövető kinézete az idő múlásával gyakran torzul, így sokszor félrevezető lehet a nyomozás szempontjából. Ezekre a tanú nem mindig tud megfelelően emlékezni, mert akkor éppen nem tartotta fontosnak, vagy nem tűnt neki gyanúsnak. A segítőkész tanúk ebben az esetben gyakran tévednek, mert anyyira vissza akarnak emlékezni, hogy sokszor felnagyítanak apró dolgokat, más fontos ténynek pedig nem tulajdonítanak jelentőséget. Természetesen más ez a sértett esetében, aki több mint valószínű, hogy pontosan fog emlékezni az elkövető kinézetére, vagy az időre, főleg erőszakos bűncselekmény áldozataként. Az ő memóriájában ez olyannyira rögzül, hogy az életben talán soha nem felejtí el. Az már persze egy másik kérdés, hogy az agya hogyan próbálja elnyomni a bűncselekménnyel kapcsolatos emlékeket. Említést kell tenni azokról a tanúkról is, akik olyan információ birtokában vannak, amely konkrétumokra vonatkozik, mint például egy barátnő, vagy egy telefonszám. Ők nem igazán tévedhetnek, mert olyan dolgokat tudnak, amikről mondhatjuk úgy is, hogy kézzel foghatóak. Ebben az esetben is lehet persze, hogy a tanú rosszul tájékozott, vagy csak félre akarja vezetni a hatóságot.

A tanúkat ezek alapján kettő csoportba oszthatjuk: az egyik része az, aki konkrétumokra vonatkozóan szolgáltat információt, és a másik része az, aki csak az emlékeiből próbálja meg azt a nyomozóhatóság tudtára adni, de nem jelenik meg a külvilágban konkrét tényként. Az utóbbi lehet akár a szemtanú, aki többnyire részese a cselekménynek, de csak részinformáció ragad meg benne, mert nem tartja fontosnak, vagy, mert nem is tudja, hogy éppen bűncselekményt követnek el előtte. Ebből kifolyólag nem is mindig képesek megfelelően vallomás tenni, pedig ők azok, akik első kézből látják az eseményt, így ők azok, akik a legnagyobb kincsei lehetnének a nyomozóhatóságnak.

Természetesen sok más befolyásoló tényező van még jelen. Vegyük példának okáért a beszámítási képességet. A büntetőeljárásban ún. abszolút tanúzási akadálynak hívják, vagyis Be. 81. § (1) bekezdés c) pontja szerint „akitől testi vagy szellemi állapota miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás,” az nem hallgatható ki e minőségben. Egyértelmű, hogy aki nem rendelkezik megfelelő beszámítási képességgel, attól nem várható helyes vallomás, bár ezekben az esetekben is lehetnek kivételek. Említést tehetünk még azokról, akik nem látnak jól, vagy nem halla-

nak megfelelően. Ők is hasonlóan a beszámítási képességgel nem rendelkező tanúhoz, nehezen tudnak a valóságnak megfelelően nyilatkozni.

2. 2. A leglényegesebb kiindulópont: a koncepció megalakítása

Amikor a nyomozó találkozik az adott ügygel, az első dolog, ami kialakul benne, az a koncepció. A koncepció latin eredetű szó, jelentése elgondolás, ötlet, nézőpont, állásfoglalás. Az első vonal több tényezőből áll össze a nyomozó fejében, nyilvánvalóan a tudomásra jutott információk alakítják ki elsősorban, illetve ehhez hozzájárulnak még a rendelkezésre álló bizonyítékok is. A koncepció viszi előre a nyomozót, a vizsgálat, ez alapján próbál meg még több információt és bizonyítékot szerezni, amivel fel tudja tártani a teljes igazságot.

Egy ügy elején, a meglévő információk alapján többféle nézőpont lehet, hiszen akkor még általában kevés dolog áll rendelkezésre, és a bizonyítékok is foghíjasak. Ahogyan telik az idő, és gyűlnek a bizonyítékok, a tanúk, az információk, úgy alakul a koncepció is. Egyre világosabbá válhat, hogy mi is történt valójában, ezért a koncepció változhat is, hiszen lehet, hogy teljesen máshogy esett minden, mint az a nyomozás elején egyértelmű volt. Ezért nagyon fontos, hogy amikor már megfelelően elég bizonyíték van a nyomozó kezében az adott állásfoglaláshoz, még akkor is kételkedni kell, hiszen egy új bizonyíték mindent megváltoztathat. Egy nyomozás során soha nem szabad egyetlen elgondolásra beszűkíteni a tudatot. Akárhogyan illik minden a kialakított vonal által rekonstruált képbe, akkor sem teljesen biztos, hogy az ügy is történt, vagy a meggyanúsított személy követte el az adott bűncselekményt.

Amikor már az ügyészségre kerül az ügy, általában a valódi elkövetők vannak megnevezve, de tudjuk, hogy vannak kivételek. Olyan ügyek Mórán kívül is, ahol nem a megfelelő emberek kerültek a vádlottak padjára. Ebben az esetben a koncepció nem feltétlenül volt rossz, csak rossz irányba haladt. Alakíthatta a nyomozó úgymint a fejében a nézőpontját, hogy ahhoz az egy vonalhoz igazodjon, amit ő az ügy elején, vagy akár egy tanúvallomás, és az azt alátámasztó bizonyítékok alapján kialakított, persze mindezt nem tudatosan tette. Az ember hajlamos egy gondolatmeneten keresztül haladni. Sokszor több szálon kell futnia a nyomozónak, vizsgálónak, hogy mindig tette kész legyen, és a megfelelő embert jutassa a bíróság elé. Ez a feladat nagyon nehéz, és nagyon megterhelő, hiszen gyakran tanú sincsen, nem hogy bizonyíték, így magát a koncepciót is nem csak, hogy nehéz kialakítani, de nehéz többféle verziót is felállítani.

Mór az egyik legjobb példa egy ilyen esetre. Ha belegondol az ember, hogy történik egy gyilkosság, ahol nyolc halálos áldozat van, mindenki azonnal rács mögött akarja tudni az elkövetőt, vagyis mindent megtesz annak érdekében, hogy minél előbb kézre kerítse a rendőrség őket. Azonban lehet, hogy az a vonal, amin elindulnak eleve hibás, de nem tűnik szembe, mivel azok a bizonyítékok és momentumok vállnak fontossá, amelyek az adott elképzelést támasztják alá. A többi, talán fontosabb részlet felett pedig elsiklik mindenki, és nem is keresnek másfajta lehetőséget. Kiglics Attila a móri bankrablás esetében elindított egy olyan vonalat, amely kizárta egy másik koncepció kialakításának lehetőségét. Mórán nem kevés tanú volt, csak hogy ők is ezt a nézőpontot támasztották alá, és egy sem volt, aki másként emlékezett volna az ajtóban álló férfira, vagy aki egyszer legalább ki ne választotta volna Kaiser Edét, ha nem is elsősre a felismerésre bemutatások alkalmával. Ettől kezdve a nyomozás ebbe az irányba haladt tovább, és az ezt támogató közvetett bizonyítékok emelkedtek ki. Közvetlen bizonyíték azonban nem állt rendelkezésre, csak a ta-

núvallomások maradtak. Ennek ellenére nem is merült fel egy másik koncepció lehetősége, vagy ha mégis, akkor annak nem tulajdonítottak jelentőséget, mert a feltárt bizonyítékok Kaiser és Hajdú szerepét igazolták. Egy olyan vonal sem emelkedett ki, amely azt mondta volna, hogy önmagában kevés a tanúvallomás, nincsen közvetlen bizonyíték, még használható anyagmaradvány sem. Talán a tanúk is annyira fel akarták ismerni az elkövetőt, hogy Kaisert választották ki, vagy túl akartak már lenni a sok kihallgatáson, hogy megjelölték őt. Ha lett volna egy használható ujjnyom, ha előkerültek volna a fegyverek, ha maradt volna egy túlélő, akkor minden másképp alakulhatott volna.

2.3. A megfelelő kérdezés jelentősége a nyomozás során

Akár feljelentést vesz fel, vagy tanúvallomást, vagy csak a helyszínen magába mélyed a nyomozóhatóság tagja, elsősorban hét kérdésre keres választ az adott bűncselekmény kapcsán. A kriminalisztika hét alap kérdése – mi történt, hol, mikor, miért, hogyan, ki-kivel, mivel –, alapján készíthető el egy elsődleges nyomozási terv. Konkrét kérdésekre konkrét választ kapunk. Tulajdonképpen ez az alapja egy bűncselekménynek, a legalapvetőbb kérdések, amire a legegyszerűbb választ kapni a ki kérdés kivételével, hiszen általában a feladat pontosan megtalálni azt, aki a bűncselekményt elkövette. Az alapkérdésekhez kiegészülő kérdések, és az arra adott válaszok segítenek egy tisztább képet alkotni a történetekről. Egy tanúvallomás során is az alapkérdéseket egészítjük ki még több információval, azért, hogy nagyobb és biztosabb rálátást kapjunk az eseményről, és később bizonyítékként is értékelhető legyen. Mert a tanú az, aki látta, halotta, tudja, vagy tudhatja, láthatta, hallhatta a bűncselekményt.

Lényeges, hogy az alapkérdéseken kívül milyen kérdéseket, és azokat a kérdéseket hogyan tájrák a tanú elé. Nyilvánvaló, hogy egy koncepció alapján indul meg a nyomozás, és ehhez igazodnak a további eljárási cselekmények, a további tanúkihallgatások. Az elgondolás változhat is, vagy ugyanazon a vonalon halad a nyomozás során. Ha a tanú eltér az adott nézőponttól, akkor elsősorban abba kell bele gondolni, hogyan illik bele az ügybe a vallomása. Lehet, hogy az így megszerzett új információ új koncepciót szül, vagy megeshet az is, hogy az adott információ lényegtelen az ügy szempontjából. Fontos momentum ebben az esetben az új információ valamilyen formában történő ellenőrzése. Megszokott dolog, hogy nem mindenki emlékezik egyformán, esetleg rosszul, vagy másra emlékszik vissza. Akadhat olyan is, aki félre akarja vezetni a hatóságot, és olyan is, aki pedig a túlzott segítőkészsége miatt kiszínezi az eseményt. A megfelelő kérdezés a jó tanúvallomás alapja, mert magától nem fog mindent elmondani a tanú, valahogy segíteni kell neki emlékezni.

A kérdezés a nyomozásban tulajdonképpen egy irányított beszélgetés, amely során a fontos információk megszerzése a cél. Ha van egy kiinduló koncepció, akkor a kérdéseket is ahhoz igazítva fogja a nyomozóhatóság tagja feltenni. De nem mindegy, hogy a kérdéseket az adott ügy szempontjából mire élezi ki. Ha csak egy elképzelés mentén folyik a nyomozás, akkor előfordulhat azoknak a kérdéseknek az előnyben részesítése, amely az adott vonalat támasztják alá, és olyanok elhanyagolása, amelyek fontosak és valóságosak lehetnek, de mivel egy másik koncepciót támogatnak, nem tűnik szembe jelentőségük. Móránl erre az esetre az egyik nagyon jó példa Kaiser Ede magassága. A tanúk többsége az elkövetőt 180–190 cm magasnak írta le. Kaiser Ede 178 cm magas volt, és a lelőtt biztonsági őr sem volt magasabb, mint 180 cm, habár a tanúk többsége ennél alacsonyabbnak írták le őt. Min-

denki egy feltűnően magas személyre emlékezett, aki inkább közelítette a 190 cm-t, és többen említést tettek arról is, hogy a fejüket meglehetősen hátra kellett hajtani ahhoz, hogy felnézhessenek a férfira. Azt is elmondták, hogy az elkövető sokkal magasabb volt, mint a valódi őr, aki mint látjuk, Kaiser Edével egy magasnak mondható. Egy felismerésre bemutatás során ez a tény könnyen igazolható lett volna.

3. KIGLICS ATTILA, MINT A KORONATANÚ SZEREPE A NYOMOZÁSI SZAKBAN

3.1. A három királyfi története

Kaiser Ede nem ártatlan ember, ez tény. Bár a móri gyilkosságban nem vett részt, mellette számtalan más, hasonló jellegű vagyon elleni bűncselekményt követett el. A '90-es évek végétől váltak kedvenc célponttá a pénzváltók. Ekkor még nem alkalmazott jelentősebb mértékben erőszakot, inkább trükkös lopások voltak jellemzőek rá, majd fokozatosan átfordult a másik irányba, amikor már nem jelentett akadályt az erőszakos fellépés, a sértett bántalmazása, vagy akár a löfegyverrel történő fenyegetés, illetve annak használata. A móri ügyön kívül még tíz esetben találta a bíróság bűnösnek kisebb-nagyobb súlyú bűncselekmény kapcsán. Ezekben az esetekben általában ugyanazokkal az emberekkel dolgozott. Az elfogása előtt azonban pár alkalommal már a többieket hanyagolva, jobbára csak Hajdú Lászlóval szövetkezett, de Kiglics Attilát szinte mindig be akarta vonni az akcióiba. Talán Hajdú László erőszakosságra való hajlama miatt válthatott irányt Kaiser, és válthatott ő maga is erőszakosabb bűnözővé, bár elmondása szerint sem ő, sem Hajdú nem volt erőszakos jellem. Ugyanakkor, aki rablásokat követ el, nem mondható egy ma született báránynak.

Hajdú és Kaiser már az általános iskola alsó osztályában ismerte egymást, majd Kaiser iskolaváltása miatt 14 éves korukig a kapcsolat megszakadt közöttük. Az újbóli találkozás egy komolyabb szövetséget vont maga után, hiszen már ekkor közösen követtek el kisebb stíliket. 1993-ban már komolyabbra fordultak a dolgok, és külföldre jártak aranyat lopni. Az első akció olyan sikerélmény volt számukra, hogy később ismételten visszamentek Kiglics Attilával karöltve, azonban ebbe a próbálkozásba a határnál belebuktak. Hajdút a családja korán kiváltotta, aki ekkor állt be az idegenlégióba, Kaisert csak fél évvel később hozták ki, míg Kiglics leülte a rá kiszabott két évet.

Kisebb szünet után 2000-ben ismételten összeállt a csapat. Az első rablást a Kéleti pályaudvarnál lévő Expressz Utazási Iroda sérelmére követték el, ahol a pénzváltóban dolgozó hölgyet fegyverrel megfenyegették, de a hölgy száját olyan szerencsétlenül sikerült befogniuk, hogy a nő kiabálni tudott, így ők elmenekültek a helyszínről. Ebben az esetben Kiglics Attila is társ lett volna, azonban ő – mivel nem az eredeti tervet követték barátai – visszalépett. A következő bűncselekményt már 2001-ben hajtották végre, és a Váci úton lévő CHS Hungary Kft. pénzszállítóját szemelték ki. Először Kaiser ismételten Kiglics Attilával tervezett, azonban Kiglics ismételt megfutamodása miatt Hajdúhoz fordult. Ez a bűncselekmény is csak kísérleti szakba jutott el. Hét hónappal később egy pénzszállítót támadtak meg Hajdúval – amikor is Kiglicset nem vonták be –, de ez alkalommal sikerrel jártak. Kaiser itt már nem csak megfenyegette a sofőrt, hanem rá is lőtt. Ha nincs a szakszerű és gyors orvosi beavatkozás, a sértett meg is halhatott volna. Majd 2001 decemberében ismételten Kigliccsel és Hajdúval a 2. számú Csepeli Postahivatalt jelölték meg célpontnak, ahol ugyancsak véghez tudták vinni tervüket.

Kiglics többször meghátrált, vallomása szerint azért, mert Kaiser túlságosan erőszakossá vált. Kiglics nem kis összegtől esett el a kihagyott rablások miatt. Nyilván a személyes sérelmek, és a nyomravezetői díj is szerepet játszhatott abban, hogy a nyomozóhatósághoz fordult. Nem volt nehéz összeállítania a részleteket. Szó volt közte és Kaiser Ede között korábban a móri bank kirablásáról, Kaiser móri barátnője révén tarthatott előzetes terepszemlélt, Hajdú értett a fegyverekhez, és nem utolsó sorban Kaisernek hirtelen jobban ment a sora, rendezte adósságait. Ezekből a dolgokból, és amit még Kiglics továbbgondolt született meg az a tanúvallomás, amely nem csak a rendőrséget, de az ügyészséget, és a bíróságot is rossz vonalon indította el a móri ügy kapcsán.

3.2. Kaiser Edét Mórhoz kötő konkrét tények hitelessége

Kaiser Edét Kiglics Attila adta a rendőrség kezére. Kiglics az ügyvédjén keresztül üzent, – mivel ő maga éppen szökésben volt –, hogy teljesen biztos abban, hogy volt társtettesei között el a móri gyilkosságot. Egyértelmű volt, hogy ez az információ mindenkit lázba hoz, hiszen végre van egy kézzel fogható személy, egy konkrétum. Egy tanú, aki ismeri a lehetséges elkövetőket, aki velük együtt követett el különböző rablásokat, és nem is akármilyen indokkal támasztja alá feltételezéseit, miszerint Kaiser Ede és Hajdú László követte el a legvéresebb bankrablást Magyarországon. Kiglics vallomásának kisebbik része konkrét tényekből állt, amivel Kaiser Mórhoz volt kapcsolható, nagyobbik része viszont a körülményekből levont konklúziók.

Az első fontos momentum, ami Kiglicsnek rögtön szemet szúrhatott, az Kaiser hirtelen megváltozott anyagi helyzete volt. A tanúvallomásában így nyilatkozik: *„Onnan gondolom, hogy Ede csinálta meg a balhét, mert ismerem őt. Tudom, hogy a bűncselekmény előtt nem volt pénze, ugyanakkor néhány nappal a történetek után hirtelen volt új órája, arany nyaklánc, karlánca.”*⁴⁸

Kettőjük között évek óta mélyebb barátság húzódott, vagyis Kiglics ismerhette Kaiser vagyoni helyzetét. Tudhatta, hogy nem volt fényes a helyzete 2002 májusa táján, és azt is, hogy ebből kifolyólag előbb-utóbb illegálisan pénzhez fog jutni. Nem állt messze tőle egy pénzszállító, vagy egy kisebb utazási iroda kirablása, amelyből könnyen és gyorsan szerezhet magának új ruhára és kocsira valót. A következőt helyes volt abból a szempontból, hogy a pénz bűncselekmény elkövetéséből származott. Abba viszont nem gondolt bele, hogy ez a vagyon nem feltétlenül a móri bankrablásból került Kaiserhez. Kaiser tervezte egy ausztriai pénzváltó kirablását is a móri bankrablás idejére, amelyből Kiglicset sem akarta kihagyni. Kiglics tudott arról, hogy számításba jött egy újabb célpont, de nem vállalta a külföldi utat körözése miatt, és Kaiser így Hajdúval társulva hajtotta végre azt. A pénzváltó nem alternatívaként szerepelt Mór mellett. Kaiser egy önálló akciónak akarta, vagyis hosszas előkészület szükségeltett hozzá, ami így kizárhatta a móri bankrabláshoz történő felkészülést. Kiglicsnek konkrét bizonyítékai nem voltak arra, hogy Kaiser valóban a móri bankrablásból szerzett vagyont, csak következtetni tudott az ezt alátámasztó, többi információból.

Kiglics a gyilkosságról a médiából értesült, akkor még fel sem merült benne Kaiser meggyanúsítása. A rendőrségnek kettő hónappal később adta ki Kaiser személyét. Ha annyira biztos lett volna abban, hogy volt barátja követte el a rablógyilkosságot, akkor már májusban, vagy legkésőbb júniusban jelentkezik. Az információ többsége, ami alátámasztotta az ő koncepcióját adott volt, nem pedig később kelet-

⁴⁸ Dr. Kovács Lajos: A Mór megtette, 204. oldal (Korona Kiadó, Budapest, 2009).

kezett. Arra a kérdésre, hogy miért nem tett vallomást korábban, nyilván sokféle magyarázatot lehetne adni. Kaiser a barátja volt, a társa, esetleg félt valamitől, vagy egyszerűen nem tudott a nyomravezetői díjról. Az információ hitelessége ilyen szempontból megkérdőjelezhető, hiszen nem egyértelmű a pénz mibenléte. Kiglics soha nem kérdezett rá, hogy ott volt-e a móri bankrablásnál Kaiser. Állítása szerint náluk ez egyfajta etikettként működött, nem beszéltek egymás külön útjairól, habár Kaiser válaszüteméből sokat ki tudott volna következtetni, mivel állítólag jól ismerték egymást.

A másik tény a móri barátnő, és ehhez kapcsolódik szorosan a harmadik fontos dolog, a bankrablás tervezése. A móri lánnyal nem volt hosszú kapcsolata, de arra éppen elég volt, hogy szemet szúrjon neki az ERSTE bankfiók. Így feltérképezhette a bankot, aminek kirablását a 2. számú Csepeli Postahivatal ellen tervezett rablással egy időben vetette fel, többek között Kiglicsnek is. A postarablás mellett szerepelt alternatívaként a móri bank. Kaiser nem is tagadta, hogy tervezte a fiók kirablását. Nyilván eljátszott párszor a gondolattal, hogyan lehetne kivitelezni, és ezt boncolgatta társainak is. Lehetősége volt megismerni a helyet, alaposan megfigyelni a fiók működését. De más megtervezni, és más végre is hajtani. Egy egyszerű példával éljek, egy ember, akit megvernek is eltervezheti a bosszút, beszélhet is róla, és akkor sem biztos, hogy meg is fogja valósítani azt. Egy bűnözőnél egy bankfiók kirablásának gondolata előkészületnek is felfogható, de nem feltétlenül jut el a tényleges előkészületi szakba.

Ez a tény tehát önmagában nem bizonyítja azt, hogy Kaiser 2002. május 9-én ott járt Móron, és megölt nyolc embert. A lány csak egy barátnő volt a múltból, akivel a kapcsolata csak pár hónapig tartott, és még 2000-ben véget ért, a bűncselekményt pedig 2002-ben követték el. A 2. számú Csepeli Postahivatal kirablása 2001-ben volt. Az időbeli eltérések nagyok, és bár a koronatanú joggal gondolhatta azt, hogy valóban egykori barátja követte el a móri bűncselekményt, az idő kérdése komoly problémát vet fel. Miért várt volna két évig Kaiser, amikor ez idő alatt többször is kivitelezhette, és véghezvihette volna a móri bankrablást? Hajdú partnere volt több rablásban is ez idő alatt, lehet, hogy egy ilyen remek lehetőségre ő sem mondott volna nemet. Felmerülhet az a kétely is, hogy Kaiser miért ment volna vissza, hiszen ott nem kevés ember láthatta két évvel a gyilkosság előtt. Feltűnően közlekedett, az M5-ös BMW-t nem valószínű, hogy elfelejtették, és a barátnő környezete is emlékezhetett rá, ebből kifolyólag nem ésszerű, hogy kockáztatta volna a lebukását. A másik oldalról megközelítve a dolgot, a gyilkosságot áluhában követték el, így a felismerés elkerülhető volt. Az sem kizárt, hogy ha más külsővel jelenik meg, az emberek többsége elmegy mellette, és lehet, hogy még volt barátnője sem vette volna őt észre. Két év ilyen szempontból lehetett hosszú, és lehetett épp elég idő ahhoz, hogy megismerjék, vagy elfelejtsék őt.

Tulajdonképpen ezeken konkrétumokon kívül semmi sem állt rendelkezésre, amely közvetlenül utalt volna arra, hogy Kaisernek köze lehetett a móri gyilkossághoz. Ebből is levonható a következtetés, hogy Kiglics tanúvallomása nem bizonyítékokon alapszik, hanem a benne összeállt kép adja a teljes történetet, és a nyomozóhatóság dolga megtalálni azokat a bizonyítékokat, amelyekkel a bíró már egyesével és összességében tudja értékelni az adott vallomást.

3.3. Kiglics Attila által levont következtetések Kaiser Ede bűnösségét illetően

Kiglics vallomásának nagyobbik része inkább saját feltételezésein alapult, mintsem konkrét tényeken. A móri rablás után Kiglics beszélt Kaiserrel telefonon, és szemé-

lyesen is találkoztak. Kiglics elmondása szerint a móri bankrablást követően Kaiser meglátogatta Kiglics élettársát a videotékájába, és azt mondta, hogy nem Farkas Róbert és Horváth Szilárd követte el a gyilkosságot. Nem sokkal ezután pedig felhívta Kiglicset. A telefonbeszélgetés egyfajta „tapogatózó beszélgetés” volt, miszerint Kaiser felmérte mennyi információval rendelkezhet Kiglics, de a gyilkosságról egy szót nem ejtettek. Ezt tetézte, hogy Kiglics szerint egy találkozó alkalmával Kaiser felvetette azt, hogy ölje meg Hajdút és barátnőjét, mert túl sokat tudnak. Ezen kívül Kaiser szemmel láthatóan drogozott, ideges volt, ami még jobban erősítette a gyanút. Vallomásaiban Kiglics így nyilatkozik: *„És az is látszott rajta, hogy rettenetesen ideges. Két héten keresztül folyamatosan szívott. Ez alatt én azt értem, hogy kokaint használt, napi két-három grammot, és nem mozdult ki otthonról... A telefonjait is kicserélte, majd a büntett után két héttel megvásárolta azt a kevésbé feltűnő Volvo C70-est, amivel jelenleg is közlekedik. Május 20-án van a születésnapom. Biztos vagyok benne, ha ez a móri eset nem történt volna, és nem ő lenne az elkövetője, kijött volna engem felköszönteni. De miután sejtí szerintem, hogy én gondolom, hogy ők voltak, ezért nem látogatt meg.”*⁴⁹

Az idegesség egyértelmű jele lehet annak, ha valaki bűncselekményt követ el, de egy olyan bűnözőnél, aki nem riad vissza a lőfegyver használatától, egy kicsit idegen érzésnek minősül. Ugyanakkor, ha valaki nyolc embert gyilkol le, előfordulhat, hogy a lelkiismerete mégis megszólal. Kaiser erőszakos hajlamú volt ugyan, de nem vallott rá, hogy tömegesen gyilkoljon. Nem vetette meg a fegyver használatát, de annak használatához is inkább akkor folyamodott, ha veszélybe érezte a kiszemelt zsákmányát. A közösen kivitelezett rablásokból Kiglicsnek látnia kellett, hogyan viselkedik társa egy bűncselekmény elkövetése után. Tudhatta, hogy nyugodt marad-e, éli az életét, mintha semmi nem történt volna, vagy pedig ideges lesz, feszült. Kaiserre inkább az első variáció volt jellemző, ezért Kiglicsnek a feltételezése helytálló lehetett, ha Kaiser valóban idegesebb volt. Nem kizárható az sem, hogy az idegesség más bűncselekmény elkövetésére adhat okot, amely esetében esetlegesen valaki láthatta őt, ezért tartott attól, hogy a rendőrség látókörébe kerülhet. A lebukással pedig az összes bűncselekményre fény derülne. Kiglics ezután sem érdeklődött, holott neki is érdekében állt volna az ausztriai pénzváltó kirablása, de körözése miatt nem merte elhagyni az országot. A barátságuk alapján, a kettőjük között lévő etikettet felrúgva Kiglics rákérdezhetett volna Kaiser idegességének mivolta iránt, amiből gyorsan kiderült volna, hogy mi okozta Kaiser feszült mindennapjait.

Kiglics szerint az idegesség mellé társult a kokain. A kábítószernek nincsen jelentősége a nyomozás szempontjából, legfeljebb a bíróságon, mint befolyásoló tényező. Kaiser nem tagadta azt, hogy kokainhoz nyúlt. Állítása szerint soha nem használta az elkövetés előtt, mindig tiszta fejjel akarta véghezvinni a cselekményeket. Kiglics Kaisert májust követően látta bedrogozott állapotban, amiből azt gondolhatta, hogy valami olyasmi történhetett, amin nem tud átlépni a kokain segítségével. Az eddig említett körülményekkel együttesen Kiglicsnek logikusan kezdett összerakodni a fejében egy valósnak hitt kép, de semmi kézzel fogható nem állt rendelkezésére, ami ténylegesen alátámasztotta volna a feltételezéseit, csak a barátság, és az ismeretség, ami többször is megbukott. Ha valóban annyira szoros kapcsolat állt volna fent köztük, akkor Kiglics kitért volna Kaisernél az idegesség és a kokain okára.

A mobiltelefon és gépjármű kérdése már egy konkrétabb kiindulási pont. Egy bűnöző a leplezése érdekében próbál változtatni az addig megjelenésén, ha szóba kerülhet a neve a rendőrségen, és főleg akkor, ha a telefon alapján be is mérhették. A híváslista és a cellainformáció megfelelő alapot adhat arra, hogy valaki összefüg-

⁴⁹ A Mór megtette, ugyanott.

gésbe hozható legyen adott bűncselekménnyel. Horvát és Farkas is az alapján kerültek szóba, mint lehetséges móri elkövetők, hogy Horvát telefonja májusban fellelhető a móri átjátszó toronyra. Azonban sem Kaiser, sem Hajdú mobilja nem járt ott adott időben, nem volt ott egyik telefon akkor, amikor a gyilkosság történt. Ebből a szempontból a telefoncsere nem indokolt, hacsak egy másik cselekedete miatt be nem mérhették a telefont valahol, ez esetben a határ közelében.

Az autó cseréje önmagában nem bizonyítana semmit, de Kiglics tudta, hogy Kaiser kifizette az összes tartozását, többek között a lízinget is, vagyis miért kellett volna egy olyan kocsit lecserélnie, ami végérvényesen is az ő tulajdona lett? Ráadásul nem egy magasabb, vagy hasonló kategóriájú autót vásárolt, hanem egy kevésbé feltűnőt. Kiglics következtetése, miszerint az autó váltása Kaiser háttérbe maradása végett történt, valós lehetett, de nem volt bizonyítható, mivel semmi sem támasztotta alá konkrétan ezt a momentumot.

Móránál az akkori feltételezések szerint kettő elkövető volt: egy, aki az ajtóban állt és egy, aki lőtt. Habár felmerült a lehetősége annak, hogy egy harmadik személy segédkezett a rablásnál. Kiglics nem tudott mást elképzelni Kaiser mellé, mint Hajdú Lászlót. Arra a kérdésre, hogy miért biztos abban, hogy Kaiser Ede társa Hajdú László volt, a következő választ adta: *„Amikor Kaiser kezdett előjönni ezekkel az okosságokkal, hogy raboljunk ki pénzállító autót, bankot, és mi ezt elhárítottuk, akkor kezdett Hajdú felé orientálódni. Ebből is gondolom, hogy ezt a bűncselekményt is vele követte el, miért ment volna Hajdú betörni, amikor speciális kiképzést kapott ilyen fegyveres dolgokból a légióban? A másik a hangtompító. A Hajdú, pontosan tudom, odavan a hangtompítókért. Ami idáig volt fegyvere, ahhoz mindhez volt hangtompítója, azaz csöndes fegyverek voltak... Korábban volt neki egy Parabellum típusú pisztolya... és egy Skorpió géppisztolya is... A Parát én is láttam nála, a Skorpióról az Ede mesélt nekem... Hangtompítót több alkalommal is láttam nála személyesen.”*⁵⁰

A vallomásból kiderül, hogy Kiglics nem kedvelte Hajdút erőszakos mivolta miatt. Ő nem volt az a nehéz fiú, aki személyeket bántalmaz, ennek ellenére a 2. számú Csepeli Postahivatal esetében pontosan ő ütötte arcon az egyik alkalmazottat, de a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményből ki vonta magát. Ennek következtében, mivel Kaiser is hajlott az erőszakosságra, Hajdúval társult, így helytálló az a konklúziója Kiglicsnek, ha összeállítja az apróbb részleteket, hogy kivel követhette el Kaiser a móri bankrablást. Bár semmilyen közvetett bizonyíték nem támasztja alá ezt az elképzelését. Kiglics ezt csak Kaiser viselkedéséből, és Hajdú idegenlégiós múltjából következtette ki. Tisztában volt azzal, hogy Hajdú értett a fegyverekhez, a légióban megfelelő kiképzést kapott ezeket illetően. Kaiser állítása szerint Hajdú a légióban csak irodában dolgozott, amit szégyellt bevallani. Az idegenlégió mindenki számára egy elérhetetlen dolog, és egyben ijesztő is, pedig ott is csak katonákat képeznek. Inkább egy másik vonalon indulnék el. Fegyvert kezelni bárki megtanulhat, nem kell azért a légióba besorozni. Viszont otthon nem tart magánál mindenki, főleg nem egy Skorpió géppisztolyt és hangtompítót. Egyik sem hétköznapi darab az átlagemberek körében. Kiglics nagyon jól tudta, hogy a móri elkövetők fegyvere többek között egy Skorpió volt, és a mészárlás ideje alatt semmit nem lehetett észlelni abból, ami a bankban történt, ezért feltételezhető volt a hangtompító használata. Ebben az esetben viszont maradt hátra bizonyíték. A helyszínen nem kevés hüvelyt szettek össze a bűnügyi technikuskok, így a fegyver azonosítása viszonylag egyszerű lehetett volna. Hajdú esetében a házkutatás nem hozott eredményt, így a löfőfegyverek nem kerültek elő, az azonosítás elmaradt.

⁵⁰ A Mór megtette, 205. oldal.

Kiglics a vallomását a következővel fejezte be: *„El tudom mondani, miért lehetnek ők az elkövetők. Az, hogy Ede állt kint az ajtóban, mint biztonsági őr, és teljes hidegvérrel küldi el az embereket, akik be akarnak jönni, a szoláriumozott bőrével, az elegáns ruhájában, ez tipikusan rá vall. Ha meglátnák, tapasztalni fogják, hogy csupa elegáns szövetnadrág, ing, póló alkotják a ruhatárát, csak ilyen cuccokban mászkál.”*⁵¹

Kaiser valóban híres volt az eleganciájáról, a hiúságáról. Nagyon sokat adott megjelenésére, vasaltatni vitte a ruháit, mindig a divatnak megfelelő darabokat viselt. A gyilkosság napján egy biztonsági őrnek öltözött ember küldte el a bankba bétérni akarókat. Egy olyan ember kellett legyen, akinek van kiállása, és meggyőző tud lenni, akinek van bátorsága eltessekelni egy átutalást leadó férfit, amíg a háttérben éppen embereket ölnek. Egy elegánsan felöltözött, magas férfi, aki tovább hessegeti az ügyes-bajos dolgaikat intézni akaró személyeket. Az elegancia kérdése nem jelentős, mivel egy biztonsági őr általában inget és öltönynadrágot visel, és az, hogy Kaiser szerette a szép ruhákat, nem bizonyítja még egy bűncselekmény elkövetését. Ha pedig egy bűnözőből indulok ki, akkor a helyszínre biztosan nem élre vasalt nadrágban fog érkezni, hanem áruhában, mint ahogyan ez Móron is megtörtént.

Ez a része Kiglics vallomásának ténylegesen egy szubjektív vélemény. Valószínűleg levezette magában, ahogyan készültek, terveztek, Hajdú beszerezte a fegyvereket, és elképzelte, ahogyan Kaiser ott áll a bank ajtajában. Ismerte a módszereiket, a stílusukat, ami nem olyan volt, mint ahogyan Mórnál a bankrablást elkövették. Testi sértés, emberölési kísérlet valóban felróható nekik, de nem volt jellemző a tömeges gyilkolás. Ha minden a terv szerint haladt, és megszerezték a zsákmány, tovább álltak. Nem öltek embert a 2. számú Csepeli Postahivatal esetében sem, pedig ott is több alkalmazott volt jelen. Ezeket a részleteket Kiglics nem vette észre, vagy csak nem akarta észrevenni, pedig ő ismerte Kaisert és Hajdút is, tudta, hogy mire képesek. Nem egy alkalommal társult ő is hozzájuk.

Összegezve tehát elmondható, hogy Kiglics vallomása a nyomozási szakban konkrét bizonyítékot nem adott, csak egy elindulási vonalat szolgáltatott. Elmondható, hogy vallomásával sok más bűncselekményre is fény derült, de arra, amire a vallomása irányult, arra sajnos nem. Kiglics vallomása azonban mégsem mondható hamisnak, hiszen nem hazudott, olyan tényeket, és abból levont következtetéseket adott a rendőrség tudtára, amelyek igazak voltak. Nem közölt a hatósággal olyan dolgot, ami nem állt volna helyet egyenként a valóság tekintetében, de összességében mégsem értékelhető megfelelően, mivel közvetlen bizonyíték nem állt rendelkezésére, és az információknak sem járt utána teljes alaposággal.

4. KIGLICS ATTILA VALLOMÁSÁNAK JELENTŐSÉGE A VÁDIRATBAN ÉS A BÍRÓSÁGI ÍTÉLETEKBEN

4.1. Kaiser Ede vádiratban foglalt figyelési tevékenysége 2000-ben és 2001-ben

A vádiratban közvetlenül nem szerepel Kiglics Attila vallomása, viszont megtalálhatóak benne azok a tények, információk, amelyek egyértelműen utalnak a vallomás közvetett szerepére. Vannak olyan momentumok, amelyeken alapuló következtetések mutatják vallomásának jelenlétét. A legelső ilyen következtetés a bank kirablásának gondolata, és ennek érdekében végzett megfigyelések. A nyomozási szakban is ismert volt, hogy Kaiser valóban foglalkozott a bank kirablásának ötletével, és ezt

⁵¹ Kovács Lajos: A Mór megtette, Korona kiadó (2009) 205. oldal

társainak többször felvetette. A rabláshoz pedig szorosan hozzátartozott a terepszemle megtartása is. Kaiser a vádirat szerint nem csak 2002-ben, de előtte 2000-ben és 2001-ben is végzett figyeléseket. Az ezzel kapcsolatos rész így hangzik: *„Kaiser Ede egy év elteltével, 2001. október-novemberében ismét komolyan kezdett foglalkozni a móri Erste Bank fiók kirablásával. A tervbe ismét Kiglics Attilát kívánta bevonni, akinek a V. vádpontban írt csepeli postarablás alternatívájaként kínálta fel a móri bank kirablását. Kaiser Ede ebben az időben is végzett megfigyeléseket a móri bankfiók környékén, ez alapján valószínűsítette azt is, hogy a rablással 50–60 millió forint készpénzt tudnak majd megszerezni.”*⁵²

Az való igaz, hogy alternatívaként szerepelt a móri bank Csepel mellett, de arra semmilyen bizonyíték nem állt rendelkezésre, hogy a barátnővel történt szakítás után egy évre rá bármilyen terepszemlét tartott volna. Amikor a lánnyal járt, és így többet tartózkodott Mórton, akkor sem a fiók volt az elsődleges cél, és mivel ez lehetőség csak később merült fel Kaiserben, így 2000-ben sem végzett alaposabb felderítést. Kaiser, a lány édesapja állítása szerint felvetette, hogy nem-e tud valamilyen megfelelő pénzforrást, de ebben az esetben sem a bankfiókra célzott elsősorban. Ennek ellenére Kiglics joggal gondolhatta azt, hogy Kaiser megfigyelhette a bank működését, hiszen a lányon keresztül, akinek ismerőse volt ott, illetve pénzüket is ott tartották, könnyen bejuthatott oda feltűnés nélkül. Mivel szóba került a rablás, ezért lehetett levonni azt a következtetést, hogy Kaiser végzett ott valamiféle megfigyelést, amíg a lánnyal járt, de arról Kiglicsnek sem lehetett tudomása, hogy egy évvel a szakítás után valóban megfordult-e ott. Ez a feltevés inkább a Kiglics vallo-másából levont konklúzió, és a bűncselekményt megelőző felkészülés egy részének rekonstruálása. Hiszen attól még, hogy többször említette a rablás lehetőségét, az nem feltétlenül jelenti azt, hogy folyamatosan szemmel tartotta volna Mórt. Ha nem döntöttek a kirablása mellett, akkor felesleges energia lett volna kettő éven keresztül azzal foglalkozni, helyette inkább más célokat tűztek ki, mint az ausztriai pénzváltó kirablását. Így az összegre vonatkozó feltevés hitelessége is megkérdőjelezhető. Hiszen ahhoz, hogy ennyire biztos legyen valaki abban, hogy mekkora forgalmat bonyolít le az adott bankfiók, nagyon részletes és mélyreható szemlét kellett tartania, vagy egy olyan ismerős kellett, aki otthon mozgott a bank életében. A lánnyal történt szakítás után nem maradt kapcsolata Mórral, így a második felvetés elvetendő, az elsőre pedig nem állt rendelkezésre bizonyíték. Kiglics ismerhette Kaiser mozgását, így ezt is tudnia kellett volna, hogy Csepellel párhuzamosan, vagy azt követően történt-e valamilyen felkészülés azon kívül, hogy Kaiser megemlítette pár alkalommal a bankot.

Ha ennyire készült Kaiser Mórra, akkor a kérdés még mindig az, hogy miért nem követte el korábban? Ha már 2000-ben felvetette társainak, akkor adott volt a lehetőség még Csepel előtt a rablás kivitelezésére. Hajdú partnere lett volna benne és lehet, hogy Kiglics is rábólintott volna mégis erre a lehetőségre, mivel a postahivatal elleni rablásban részt vett ő is.

4.2. Kaiser Ede vádiratban megfogalmazott előkészülete

Ha valóban akkora pénzmennyiségről lett volna szó, mint azt a vádirat említi, az már okot adhatna arra, hogy alaposabban előkészüljenek, és hosszasan tervezzék is a rablást. Nem kevés tényezőnek kell pontosan egybevágnia, és nem kevés dolgot kell előre meghatározni, tervezni, és nem utolsó sorban beszerezni egy ekkora hor-

⁵² Fővárosi Főügyészség, NF. 8853/2002/256-I. vádirat, 2004.

derejű akcióhoz, vagyis szükséges egy jól megszervezett előkészület. A vádiratban megtalálható Kiglics vallomása alapján elinduló vonal továbbgondolása is, ami magába foglalja a rablásra történő felkészülést: „2002. év során Kaiser Ede már nem Kiglics Attilával, hanem Hajdu Lászlóval és legalább egy további, az eljárás során ismeretlenül maradt bűntársával tervezte és készítette elő a móri Erste Bank fiókja elleni rablótámadást. A lelepleződés esélyének maximális csökkentése érdekében Kaiser Ede és Hajdu László a korábbi bűncselekményekhez használt ruházatot és fegyvert már megsemmisítette, ezért a tervezett támadáshoz újabb fegyverek beszerzésére vált szükségessé.”⁵³

A vádirat szerint ez a bűncselekmény nem igényelt különösebb anyagi ráfordítást, ezért választották ezt a célpontot az ausztriai pénzváltó helyett. Az első fele a mondatnak valóban helytálló, hiszen egy külföldi akció megszerzésére az anyagiakat tekintve sokkal többet kell rászánni. Nem utolsó szempont a távolság sem Mór és Csepel, valamint Kaiser lakóhelye között, ami jóval kisebb, mintha Ausztriába utaztak volna. Az előkészület további részei könnyen megoldhatóak már, gondolok itt a fegyverre, a ruhára, menekülő gépjárműre stb. Maga a terepszemle is lényegesen egyszerűbb itthon. Ez a gondolatmenet nem rosszirányú, de önmagában azonban kevés. Nem egyértelmű, hogy Kaiser az anyagiak miatt mondott volna le a pénzváltóról, ha valóban lemondott volna róla. Az anyagi helyzete rossz volt, de addig is megoldotta valahogyan a szükséges pénzforrását a bűncselekményekhez. Ha pedig a móri bankrablásból akarta volna finanszírozni az ausztriai pénzváltó kirablását, akkor nem biztos, hogy annyira feltűnően költekezett volna. Hiszen a rablás után kifizette hiteleit, újabb elegáns ruhákat vett, kokainozott.

Az előkészület további részei is hiányosak, nem teljesen alkotnak egyértelmű képet például a fegyverekkel kapcsolatos feltevések sem. A vádirat szerint Hajdú a fegyvereket egy „ismeretlenül maradt, orosz illetőségű bűntársi kapcsolatán keresztül”⁵⁴ szerezte be. A már említett Hajdúnál tartott házkutatás nem hozott eredményt a fegyverek tekintetében. Nem került elő bizonyíték arra vonatkozóan, hogy Hajdú valóban megszerezte őket, és ha meg is szerezte, akkor azokkal lőttek a bankban, vagy átadta volna azt Kaisernek. A helyszínen talált hüvelyeknek nem találták meg a hozzájuk tartozó fegyvereket, pedig azzal igazolható lett volna, hogy nem Hajdú fegyverei oltottak ki nyolc életet.

A terepszemle, mint másik lényeges momentum is szerepel a vádiratban. Az előkészületnek ez a része is logikusan következik a korábbi információkból, miszerint Kaiser már 2000-ben tartott egy felderítést, és többször felemlgette társainak a lehetséges célpontot, majd 2002-ben Hajdu Lászlóval szövetkezve, ismételten Móra ment megfigyelni a helyet. A vádirat így fogalmaz: „Kaiser Ede korábbi megfigyeléseik alapján megállapította, hogy csütörtöki napon, dél körüli időben a környező utcák, illetve intézmények forgalma rendkívül csekély a korábbi időpontú zárások miatt, s így ezen időszak a legmegfelelőbb a bankfiók elleni rablótámadás kivitelezéséhez.”⁵⁵

Az eddigi gondolatmenetből valóban levonható az a következtetés, hogyha ennyire alaposan előkészültek a fegyvereket tekintve, akkor nem maradhatott el a rablás előtti felderítés, hiszen a nélkül hatalmas kockázatot vállaltak volna. Azonban nem állt rendelkezésre bizonyíték arra vonatkozóan, hogy előzetesen bármilyen szemlét tartottak volna 2002-ben. Nyilván Kiglicsnek a korábbiakból logikusan következett, hogy volt felkészülés a rablások előtt, de ez az információ már inkább ismételten a vallomásán alapul, levont konklúzió. Azt nem lehet tudni, hogy miért pont csütörtökre tervezték a rablást, hiszen bármelyik másik napon lehettek kevesebben dél

⁵³ Fővárosi Főügyészség, NF. 8853/2002/256-I. vádirat, 2004.

⁵⁴ Fővárosi Főügyészség, NF. 8853/2002/256-I. vádirat, 2004.

⁵⁵ Fővárosi Főügyészség, NF. 8853/2002/256-I. vádirat, 2004.

időtáiban a bank területén. Mór nem akkora város, hogy ne legyen kialakult napi menete. Hétköznapiakon reggel nyolc óra tájban nyitnak a boltok, a posta, a bank, majd délben az emberek ebédelni mennek, vagy akkor intézik a különféle kötelességeiket, majd négy óra tájban vége a munkának, és hazamennek. Ha ennyire tudták, hogy a csütörtöki napon kevesebb ember mozog a városban, akkor valóban felderítést kellett végezniük, de nem csak egy alkalommal, hanem többször is. Másként miből állapították volna meg, hogy a csütörtöki napon a legkisebb a forgalom?

A harmadik személy, akinek kiléte ismeretlen maradt a rendőrség előtt, érdekes gondolatokat vet fel. Ez az ember akár lehetett volna Kiglics maga is. Annyi mindenben volt jól tájékozott, hogy ő is lehetett volna az elkövetők egyike. Első hallásra nem tűnik szembe az, hogy vallomása nagy részének nincsen konkrét alapja, csak levont következtetésekből áll. A harmadik személy egyetlen okból merült fel, még hozzá a gyilkos szerepében. Kaisert, mint az ajtóban álló elkövetőt azonosították, így más őlt meg nyolc embert. Hajdú ebben az esetben csak a fegyvereket szolgáltató bűnszolgát volt.

Az előkészületet követően természetesen a végrehajtás következett, amelynek leírása a vádiratban a legapróbb részletességgel megtalálható. A bűncselekmény rekonstruálása digitálisan megtörtént, így könnyebb elképzelni, hogy milyen sorrendben, és hogyan hajtották végre a gyilkosságot. Ez Kiglics vallomása szempontjából nem jelentős, hiszen ezt már a nyomozhatóság a helyszínen lévő holttestek elhelyezkedéséből állította össze. Jól látható azonban, hogy ez a vallomás a vádiratban is azon a vonalon viszi tovább az ügyészséget, mint amelyiken elindította a rendőrséget. A koncepció itt sem volt hibás, hiszen ez mentén logikusan következnek egymásból a különböző lépcsőfokai a bankrablásnak, így az előkészület, és maga a végrehajtás is. Összességében valóban kialakul egy teljes kép, de ha egyesével értékeljük az adott részeket, akkor feltűnhet, hogy mégsem alkotnak egy egyértelmű történetet.

4.3. Kaiser Ede szándékának tárgyalása az elsőfokú ítéletben

A bíróság a vádirat alapján indítja meg eljárását, az abban foglaltak, illetve a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján hozza meg döntését, miszerint a vádlott bűnös, vagy nem bűnös. Kiglics vallomása ez esetben is szerepet játszott, hiszen a bírósági főszakaszban is az egyik támpontként szolgált, mintahogyan a vádirat esetében is. Vagyis a bíróságot is azon a koncepción vitte tovább Kiglics vallomása, mint az ügyészséget. Az elsőfokú ítéletben kiemelkedik a szándék, és az annak megfelelő, vagy abból következő lehetséges magatartás tanúsítása is. A cél ebben az esetben is az anyagi haszonszerzés volt, csak az nem érthető, hogy miért kellett még a követelés előtt nyolc embert lelőni. Az elsőfokú ítéletben a következő olvasható: *„Kétségtelen, hogy a bíróság álláspontja is az, hogy amint a csepeli Posta kirablása is példázta egy pénzintézet – legyen az Posta vagy Bank – kirablása, nem feltétlenül és szükségszerűen vonja magával az ott dolgozók megölését. A konkrét esetben a vádlott és a társa a Bankba beérve lényegében nyomban tüzelni kezdett az ott tartózkodó személyekre. Hogy ennek mi volt a konkrét kiváltó oka, azzal a bíróság jelen eljárásban nem tudott foglalkozni.”*, illetve *„Ugyanakkor viszont a bíróságnak a jogi megítélésnél abból kell kiindulnia, hogy Kaiser Ede a jelen ügyben elbírált valamennyi bűncselekményt anyagi haszonszerzés céljából követte el.”*⁵⁶

⁵⁶ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

Kiglics Attilának ebben az esetben közvetett szerepe van, hiszen nem erősítette, de nem is cáfolta meg azt a tényt, hogy Kaiser hajlamos-e ilyen személy elleni bűncselekmény elkövetésére.

Kaiser és Kiglics nem egy bűncselekményt követtek el közösen, vagyis a szándék mindkettőjükben ugyanaz volt, ami nem más, mint az anyagi haszonszerzés. Habár Kaiser erőszakosabb irányt vett, nem hanyagolta el Kiglics Attilát, és szinte egyik bűncselekmény elkövetésekor sem akarta őt hanyagolni. Kiglicsnek tudnia kellett, hogy Kaiser csak akkor használta a fegyvert, ha veszélyben érezte a zsákmányt. Nem riadt vissza az erőszaktól, de az nem vallott rá, hogy tömegeket gyilkoljon. A fegyverek nyilvánvalóan az esetleges ellenállás leküzdésére kellettek, hiszen annak önmagában már a jelenléte is félelmet kelt az emberekben. Mindegyik rablásnál tartottak maguknál valamilyen löfegyvert, de az nem jelentette azt, hogy használni is akarták, vagy fogják majd.

A bankba belépve az elkövetők először a biztonsági őrt lőtték le, aki valószínűleg fenyegetően lépett fel ellenük. Ezt követően az egyikük legyilkolta az összes ott tartózkodó személyt, végig járva minden helyiséget még a követelés előtt. Ez nem vallott Kaiserre, és ezt Kiglics is tudta. Minden egyes esetben a követelés történt előbb, Csepelen is lelőhettek volna bárkit, még mielőtt elkérik a pénzt. Az ítélet nem foglalja köziz azzal, hogy mi lehetett annak az oka, hogy a pénz megszerzése előtt gyilkoltak. A biztonsági őrr ellenállása nem valószínű, hogy akkora hatást váltott ki, hogy mindenkit meg kellett volna ölni, és ha le is lőtték az őrt, akkor sem biztos, hogy a többi személyre is tüzet kellett volna nyitni. Nem kizárt az sem, hogy a felismerés elkerülése végett történt a gyilkosság, bár ez kevésbé valószínűsíthető, hiszen a rablást áruházban követték el.

Kaiser stílusát figyelembe véve nem volt rá jellemző a hosszasan időzés a helyszínen, és ha kockázatos volt az akció, akkor távoztak onnan. Kiglics ismerte annyira Kaisert, hogy tudhatta, ha tervezte is Mór, és a körülmények is támasztottak alá némely elgondolását, Kaiser nem tesz ilyet. Nem lenne szem és fültanúja annak, ahogyan társa nyolc embert mészárol le a háta mögött, amíg ő a bankba betérni akarókat küldi el éppen. Kaisert, mint ahogyan az ítélet is fogalmaz az anyagiak hajtották, és bár használta már a fegyvert a zsákmány elvesztésének fennállása esetén, nem volt szándékában az összes személyt megölni.

4.4. Hajdú László szerepe az elsőfokú ítélet tükrében

Hajdú Lászlót a nyomozási szakban Kiglics nevezte meg, mint Kaiser egyik lehetséges társát Mór kapcsán. Az ő szerepe azonban sem a vádiratban, sem az első, és sem a másodfokú ítéletben nem volt tisztázott. Kezdetben elkövetőként, majd fegyvert szolgáltató csendestársként minősítették Hajdút. A tanúk Kaisert ismerték fel az ajtóban, vagyis Hajdú nem lehetett az a férfi, aki elküldte az embereket. Arra pedig nem volt semmilyen bizonyíték, hogy a bankfiókban ő lövöldözött volna. Az elsőfokú ítélet nem találta bizonyítottnak azt, hogy Hajdú fegyvereket adott volna át Kaisernek, de azt sem, hogy volt egy harmadik, ismeretlenül maradt társ is. Egyértelmű, hogy Kaiserrel kívül kellett, hogy legyen még valaki a bankban, hiszen egyszerre ölni, és eltessékelné az embereket nem lehetett. Az ítélet nem cáfolja, és nem is erősíti meg, hogy Hajdúnak bármilyen köze lett volna a móri bankrabláshoz. A bizonyíték nem más volt ellene, minthogy ez időben rendelkezett egy, vagy több Skorpió típusú löfegyverrel, amihez hasonlóval követték el a rablást. Ez mellett szólt még Kiglics szava, miszerint Hajdú Kaiserrel dolgozott.

Az egyik tény, ami alátámaszthatta Hajdú bűnösségét, az pedig, hogy 2002. április, vagy májusa táján lőtt a Duna parton ezzel a fegyverrel, és ezután összeszedte a hüvelyeket. Ez azért fontos, mert azokat a lövéseket akár próbálövésnek is leadathatta, hogy lássa, megfelelően működik-e a fegyver. Az ítélet ezt a fajta vonalat több szempontból is megközelíti: *„Abban az esetben ugyanis, ha a szóban forgó löfegyvert valamely bűncselekmény elkövetésénél már használta volna, úgy egyrészt szükségtelen utólagosan próbálövéseket leadni, hiszen a fegyver egyszer már bebizonyította, hogy működőképes.”*, illetőleg, *„Abban az esetben viszont, ha a szóban forgó fegyvert bűncselekmény elkövetéséhez szánták, úgy indokolt lehetett a löfegyver kipróbálása és próbálövések leadása.”*⁵⁷

A kérdés itt is az lehetne, hogy melyik bűncselekmény elkövetéséhez próbálta ki a fegyvert, vagy egyáltalán bűncselekmény elkövetéséhez adott le próbálövéseket. Ha már használták az adott Skorpiót, akkor sem feltétlenül igaz az, hogy nem kell kipróbálni, hiszen bármikor feladhatja a szolgálatot, ha nincs megfelelően karbantartva. De megeshet az is, hogy nem ellenőrzik le az elkövetés előtt. Ha Kaiser és társaiból indul ki az ember, akkor alapos felkészülésük mellett ez a feltevés nem lenne helyes, ugyanakkor az ő céljuk az anyagi haszonszerzés volt, így a fegyver csak biztosítékként szolgált. A löfegyver csak egy kiegészítő volt, amely akkor kellett, ha nem jól sült el az akció, és a megszerzett zsákmány veszélybe lenne, de elsődlegesen nem használták soha.

Az ítélet másik lehetőségében egy újonnan beszerezett fegyvert ellenőrzött le azért, hogy lássa valóban jól működik-e. A próbálövés célja mindkettő tekintetben lényegtelen, hiszen mindegyik bűncselekmény elkövetésére irányul. Az azonban nem elhanyagolható, hogy melyik bűncselekményre. Ami nagyon lényeges a fegyverek szempontjából, és lényeges fordulat lehetett volna a nyomozás tekintetében, az a hátramaradt hüvely, illetve hüvelyek. Nyilván összeszedte őket, hiszen a fegyvert nem legálisan tartotta, vagyis kiderülhetett volna arra, hogy fegyvertartási engedély nélkül van nála a Skorpió, illetve a hangtompító. A hüvelyek összegyűjtése így logikus mozzanatként tűnt. Ebből a cselekedetéből nem következik egyből, hogy bűncselekmény elkövetése céljából próbálta ki a fent említett löfegyvert. Később Hajdú nem adta át a hüvelyket, és a házkutatás sem hozott eredményt. Ez már okot adhatna arra, hogy azt a következtést vonja le az ember, hogy valóban egy újabb rablás elkövetése miatt adta le a lövéseket, de önmagában még ez is kevés. Hajdú tudta, hogy beazonosítható a fegyvere a hüvelyek által, és nyilván ezt nem akarta, amikor összegyűjtötte.

Másik esetben egyik társával egy sóderbánya közelében lőttek, szintén egy Skorpió géppisztolyból. Ebben az esetben sem találták meg a hüvelyeket, csak a deszkadarab és az ajtószárny került elő, amelyre a lövéseket leadták. A szakértői vizsgálat kizárta a Móránál használt fegyverrel az azonosságát, azonban azt nem, hogy a Duna-parton is ezt a fegyvert használta Hajdú. Lehetséges, hogy rendelkezett kettő fegyverrel. Ha a hüvelyek előkerültek volna, akkor Hajdú szerepe tisztázódhatott volna az eljárás során, és talán a Kaiser vonal is megingott volna. Hajdú azonban nem működött együtt a tekintetben, hogy a hüvelyeket, vagy a fegyvereket átadja, így az előbb felmerült lehetőség nem adatott meg sem Hajdúnak, sem Kaisernek. Kiglicsnek talán lehetett némi fogalma arról, hogy Kaiser, vagy Hajdú milyen fegyverekkel rendelkezik. Hajdú Skorpióját maga is látta, vagyis talán felismerhette volna, ha Hajdú előadja a szóban forgó fegyvert. Hajdú szerepe, mint látható kétes az ügy szempontjából, hiszen semmi sem támasztotta alá azt, hogy ő szolgáltatott fegyvert Kaisernek. Így fel-

⁵⁷ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

merülhet a gyanú, hogy Kiglics valóban csak a fejében összeállt gondolatmenetet ismerte meg mind a nyomozóhatóság, az ügyészség, és a bíróság is.

Összegezve elmondható, hogy Hajdú bűnössége csak a fegyverek szolgáltatásában merülhetett ki. Ezt a tényt alátámasztja Hajdú alibije is. Hajdú egy ikerházban lakott, amelynek rá eső részét el akarta adni, és volt is rá jelentkező, méghozzá a szomszédjai. A szomszédok egy barátot kértek fel, hogy érdeklődjön meg mennyit kér a lakásáért Hajdú. A barát felhívta az idegenlégióst, aki meghívta őt a házába. Körbevezette, majd megegyeztek, hogy másnap telefonon egyeztetnek a végleges döntésről. A házat 2000. május 8-án tekintették meg, vagyis a telefonhívásnak május 9-én kellett történnie. A gond az volt, hogy az álvő mobiltelefonjának híváslistája nem mutatta ki, hogy a rablás napján beszélt volna Hajdúval, így az alibi meginni látszott. Később kiderült, hogy a vevő nem a mobiltelefonjáról, hanem a vonalas telefonról hívta vissza Hajdút, méghozzá 2002. május 9-én déltájban, amikor Mórton kettő személy éppen a bankot rabolta ki. Így korlátozódik Hajdú szerepe valóban csak a fegyverek szolgáltatására, amire bizonyíték nem áll rendelkezésre. Ebből kiindulva Kiglicsnek az a kijelentése, hogy csak Hajdúval követhette el Kaiser a bűncselekményt, hiteltelennek látszik, de nem tudott megnevezni más személyt, akivel Kaiser ott lehetett volna Mórton.

4. 5. Kaiser Ede másodfokú ítéletben meghatározott figyelése, és a bűncselekmény tervezése

Az a tény, hogy Kaiser tervezte a rablást a legerősebb momentumnak bizonyult el lenne, és nem csak a vádiratban, de a másodfokú ítéletben is kiemelt szerepet kapott. Az pedig, hogy ezt ő nem is tagadta, teljes mértékben ellene fordította az eljárást. A tervezésre utaló információ ebben az esetben is megtalálható, a másodfokú ítéletben így hangzik: „A III. r. vádlott részletes, életszerű és meggyőző vallomása szerinti vádlott-társai hetekig figyelték, előkészítették az egyes bűncselekmények végrehajtását, figyelemmel kísérték az érintett mozgását, a potenciális sértettek szokásait, és álcázásokat hajtottak végre. Pontosan megtervezték a bűncselekmény végrehajtásának időpontját, amelyet aztán be is tartottak. Az előkészítések során gyakran alternatív terveket is felállítottak.”⁵⁸

A vallomásnak ez a része bizonyítja azt, hogy Kaiser és társai minden egyes rablást mélyrehatóan és gondosan terveztek meg, és egyes esetekben az alternatíva lehetősége is felmerült. Vagyis, ha voltak másodlagos tervek az eredeti akció mellett, akkor azokra is egyértelműen fel kellett készülniük. Az előkészület ebben az esetben is nagy energia-befektetést igényelhetett.

A móri bankrablást 2002. május 9-én követték el. Az ausztriai pénzváltó sérelmére Kaiserék 2002. május 11-én, a Csepel 2. számú Postahivatal elleni rablást 2001. novemberben hajtották végre. A móri bank a Postahivatal alternatívájaként merült fel, de semmi sem utalt arra, hogy ott Kaiser bármilyen felderítést végzett, tehát Mórra ekkor nem készült fel, csak megemlítette azt társainak. Az érdeklődése a Postahivatalt követően is inkább fordult Ausztria felé, amit Kaiser szintén felvetett Kiglicsnek, tehát Kiglics tudott egy újabb rablás tervéről, de azt nem vette számításba vallomásának megtételekor.

A két bűncselekmény között összesen kettő nap telt el, vagyis ahhoz, hogy mindkettőt sikeresen hajtsák végre, ahhoz nagyon alapos szemlélet kellett végeznie mindkét helyen. Kaiser Mórton elméletileg megfigyelte a bank működését, a forgalmát, az

⁵⁸ Fővárosi Ítéletábrla 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélete, 2005.

emberek mozgását. Valószínűleg Ausztriában is megtette ugyanezt, hiszen ott is tudnia kellett, hogy mikor vannak kevesen a pénzváltó környékén, milyen időpont alkalmas a cselekmény elkövetésére. Egyszerre két helyen nyilván nem lehetett, viszont ha jobban belegondol az ember, ez a probléma könnyen kiküszöbölhető úgy, hogy társaival megosztotta a munkát, és egyvalaki figyelte Mórt, egyvalaki pedig az ausztriai pénzváltót. Kaiser Hajdúval követte el a mindkét bűncselekményt, feltételezések szerint Mórt is. Mindegyik esetben Kiglics lett volna a harmadik személy, de ő az sem az ausztriai pénzváltó kirablásában, sem Mór felvetésénél nem működött közre. Kaiser nem dolgozott ebben az időben mással, csak ezzel a két emberrel, akik közül egy mindig visszalépett, tehát mindig ketten maradtak. Hajdú szerepe lekorlátozódott. Az elsőfokú ítéletben ő csak a fegyverekért volt felelős, és Kaiser egy harmadik ismeretlenül maradt társával követte el a rablást. Ha viszont Hajdú csak a fegyverek tekintetében vette ki a részét, akkor Kaisernek, vagy az ismeretlen társának kellett terepszemlét tartania. A bizonyos harmadik, ismeretlen személy kiléte nem bizonyítható, ahogy az sem, hogy volt-e egyáltalán harmadik személy. Ez egy ördögi kör, amiből nehezen meghatározható, hogy ki hol volt, hány személy tartott megfigyelést, hol tartották a felderítéseket, ha igen, akkor hol, ha hol, akkor pedig ki?

A korábbi feltevések szerint Kaiser nem követhette el az ausztriai pénzváltó kirablását. Bizonyítást nyert azonban, hogy Kaiser Hajdúval végrehajtotta a pénzváltó elleni rablást, beismertő vallomást tett erre vonatkozóan. A tervezése a pénzváltóra terjedt ki, Mór itt is egy alternatívaként szerepelhetett volna, hiszen logikusan végig gondolva egy külföldi bűncselekmény elkövetése nem lehet második terv, ahhoz nagyobb kockázatot kell vállalni. Összegezve nehezen elképzelhető az, hogy egyszerre tervezett kettő, ekkora horderejű rablást távol a lakhelyétől. Az addig elkövetett bűncselekmények szinte mind Budapest környékén, vagy a városban történtek, amelyek kevesebb felkészülést igényeltek. Kiglicsnek tudnia kellett, hogy miként készültek elő, pontosan mire mennyi időt fordítottak, hiszen az együtt elkövetett rablásoknál ő is részt vett az előkészületekben. A vallomása hiányos ebből a szempontból, mert általánosságban beszélt, és nem részletezte, hogy a különböző rablásoknál hogyan zajlottak az előkészületek, valamint arról sem tett említést, hogy Kaiser milyen mélységekben tervezte Mórt.

4.6. A másodfokú ítélet indoklása Kaiser Ede személyét, mint elkövetőt illetően

Az ítélet megfelelő részletességgel, és hosszasan támasztja alá azt a tényt, hogy Kaiser Ede volt az egyik móri elkövető. A Fővárosi Bíróság ítéletben olvasható: „A mérlegelő tevékenység során azt a módszert követi, hogy az ügyben kihallgatott valamennyi személynek nyomozati és tárgyalási vallomásának lényegét idézi. Terjedelmesen elemzi Kiglics Attila III. r. vádlottnak e cselekménnyel kapcsolatos vallomásait, amely elsősorban az I. r. vádlottnak a móri bank kirablásával kapcsolatos felvetése, a helyismerettel kapcsolatos közlése, valamint a cselekményt követően a vádlott-társnak a korábbi ismeretekből levont következtetéseire vonatkozik.”⁵⁹

Kiglics vallomását változtatlanul fenntartotta, vagyis a már felvetett kérdéses részei a vallomásának a másodfokú bíróságot is ugyanazon a koncepció mentén vezette tovább, mint a rendőrséget, az ügyészséget, és az elsőfokú bíróságot. Ebben az esetben is ugyanazokra a momentumokra történt a hivatkozás. A barátnő szerepe, a tervezés, és a figyelési tevékenység mind olvashatóak a végleges döntés ese-

⁵⁹ Fővárosi Ítéletábrla 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélete 2005.

tében is. Ezen kívül megtalálhatóak a Kiglics vallomását alátámasztó többi vallomásra, illetve felismerésre bemutatásra történő utalás is. Ezek a közvetlen bizonyítékok majdnem teljes mértékben igazolták a vallomásból levont következtetéseket. A Kaisert támogató tanúk szavahihetőségét a bíróság megkérdőjelezte, ezért az általuk közölt tények nem nyertek bizonyító erőt. Az eddig követett logikus gondolatmenet itt is helytállónak bizonyult. Egymásból következnek az események, és ha jobban belegondol az ember, akkor valóban úgy tűnhet, hogy Kaiser Ede volt az egyik móri elkövető.

Kaiser ügyvédje több olyan tényezőt vett fel, amelyek ellene szóltak Kaiser bűnösségének. Az első ilyen lényeges érvelése az időre vonatkozott: mit csináltak közel harminc percig az elkövetők a bankban? Logikusnak tűnhet erre a kérdésre az a válasz, hogy nagy volt a forgalom az utcán, sokan jártak arra abban az időben. Kaiser elméletileg alaposan megfigyelte a bankot, és nem véletlenül esett a választása a csütörtöki napra sem. Akkor volt a legkisebb forgalom ott, tehát tudniuk kellett, hogy adott napon mennyien tartózkodnak majd a közelben. Ami nem volt jellemző Kaiser elkövetési stílusára, az a várakozás. Minden egyes rablás esetén gyorsan távoztak a helyszínről, és ha nem sikerült rövid idő alatt teljesíteni a kitűzött feladatot, elmenekültek onnan. Móron az elkövetők fél órát töltöttek a bankban. Az ott lévő személyek meggyilkolása nem vett igénybe többet tíz percnél. Az elkövetők ezután a pénzzel együtt csak voltak, illetve egyikük az ajtóban figyelte, hogy mikor távozhatnak onnan. Ha valóban alapos figyelmet végeztek volna, akkor ez nem történhet meg. A kamerát lefűjták, a számítógépes modemet az elkövetők széttaposták, ami szintén nem vallott Kaiserre. A kamerát lefújása még elképzelhető, de semmi oka nem lett volna a modem összetörésének.

További kérdés volt, hogy miért csak ilyen kevés összeggel távoztak. Kaiser a vádiratban 50–60 milliós forgalmat figyelt meg, ahhoz képes az elkövetők közel 7.400.000 Ft-ot vittek el, és a lényegesebb összeget a páncélban hagyták. Lelőttek mindenkit, még hozzá azelőtt, hogy a jelentősebb pénzhez hozzájutottak volna. Kaiser, ha valóban végzett bárminemű megfigyelést, akkor tudnia kellett, hogy a trezorban található még pénz. Az ítélet ezt a következőképpen támasztja alá: *„Kaiser Edének és társának arról azonban nem volt tudomása, hogy a trezor elektromos számszárral nem volt a cselekmény időpontjában bezárva, ellenkezőleg csupán látták a zárszerkezetet és tisztában voltak azzal, hogy annak kinyitása rendkívül időigényes, ezért meg sem kísérelték annak felnyitását.”*⁶⁰

A bankban nagyon sok időt töltöttek el, vagyis lett volna lehetőség a trezor ellenőrzésére is. Az ítéletben említettek szerint a páncél nem volt bezárva az elektromos zárral, vagyis kivehették volna belőle a pénzt. Ezen kívül, ha az elkövetők egyáltalán tisztában voltak azzal, hogy számszáras a páncélszekrény, akkor miért ölték meg azt a személyt azelőtt, hogy kinyitatták volna vele. Kaiser valószínűleg nem hagyta volna ott a trezorban található összeget, hanem vitte volna magával, ha a korábbi bűncselekményeiből indul ki az ember. Ha pedig tudta, hogy számszáras a trezor, akkor nem biztos, hogy belevágott volna ebbe az akcióba. Szerette a gyors végrehajtást, minél kevesebb időt a helyszínen tölteni. A felvetett tényeket összegezve elmondható, hogy a móri elkövetők módszere nem hasonlítható össze Kaiser elkövetési stílusával. Nehezen elképzelhető, hogy Kaiser minden addigi szabályát feldobva követte volna el a bankrablást. Kiglicsnek nagyon sok mindent tudnia kellett volna, amit a hatóságokkal nem közölt, holott kötelessége lett volna. Szinte biztos volt benne, hogy egykori társai voltak ott Móron, de abba nem gondolt bele, hogy az

⁶⁰ Fővárosi Ítéletábrla 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélete, 2005

általa elmondottak csak egyfajta koncepció lehetőségét adják, és nem tudja semmilyen közvetlen bizonyítékkal alátámasztani.

5. AZ ELJÁRÁSBAN RÉSZTVEVŐ TÖBBI TANÚ VALLOMÁSA, MINT MEGERŐSÍTŐ BIZONYÍTÉK

5.1. A helyszínen lévő tanúk meghatározó szerepe a nyomozási szakban

Amikor a bűncselekményt elkövették, a helyszínen nem egy tanú tartózkodott, illetve nem egy tanú beszélt magával az ajtóban álló elkövetővel. Az egyik legkiemelkedőbb ezek a tanúk közül is az a férfi, aki felfedezte magát a gyilkosságot. Ő volt az, aki értesítette a rendőrséget, miután észrevette, hogy a bank oldalsó ablakán golyó ütötte lyukak vannak, és feltűnően nagy a csend odabent. Mindezek előtt beszélt az egyik elkövetővel, amikor is lányához és vejéhez akart bemenni a bankba egy kevés pénzt kérni tőlük, és később követte a két férfit egy ideig. Vagyis közvetlen közről láthatta, és hallhatta őket. Ő az egyetlen, aki mindkettő személlyel találkozott. Elmondása szerint mindkét elkövető 25–30 év körüli fiatalember, az egyik 185–190 cm, a másik pedig csak 165–170 cm magas volt, és egy táskával távoztak a fiókból. Ezen kívül az egyik biztonsági őrnek öltözött, a másik kopottas farmert viselt. A tanú nem tudta megmondani, hogy a korábban látott biztonsági őr megegyezett-e a távozó őrrel. Ami lényeges az ő szempontjából, hogy a vallomástétel alatt, és még utána is nagyon felzaklatott állapotban volt, hiszen nem csak a lányát, de a vejét is elvesztette. Biztos, hogy nagy sokk lehetett számára az, hogy az elkövetővel beszélt, majd követte őket, és testközelben látta a lánya gyilkosait. Felesége hasonló módon nyilatkozott, ő a bank előtt egy 25–30 év körüli férfit látott cigarettázni, a férfit testesnek, kigyúrtnak, és szőkésbarna hajúnak írta le.

A másik lényeges tanú, aki nem csak beszélt, de érintkezett is az elkövetővel, ugyanis egy átutalási megbízást adott át neki. Az elkövető azt elvette, és a megfelelő ládába bele is dobta. Ő szintén 180–190 cm magasnak írta le a férfit, aki vékony testalkatú, fehérbőrű volt, vékony karral, és nőies jelleggel rendelkezett, hosszúkás és szikár arca volt, sapkát és bajuszt nem viselt, biztonsági őr ruha volt rajta, valamint nyugodtnak tűnt, és szép, „dunántúli akcentussal” beszélt. A következő tanú, aki szintén beszélt az ajtóban álló férfival, már egy 30–35 éves, 180 cm magas személyt írt le, akinek vöröses-szőke haja, és németes megjelenése volt, valamint nyugodtnak és feltűnően udvariasnak bizonyult. Volt olyan tanú is, aki sapka nélkül látta az elkövetőt, de a többi szempont lényegében megegyezett. A következő tanú ismételtelen beszélt az ajtóban álló személlyel, ő is 180–185 cm magasnak írta le, átlagosnál erősebb testalkatúnak, a hangját furcsának nevezte, mivel a férfi szerinte orrhangon beszélt.

Összesen hét tanú találkozott és beszélt az elkövetővel, akik egy fiatalembert véltek felismerni. A kor az majdnem minden tanúnál egyhangú volt, a magasságban sem voltak jelentősebb eltérések, illetve az öltözékben is egyetértettek. Az megállapítható volt, hogy egy fiatal, magas, biztonsági őrnek öltözött személy állt az ajtóban. A hangját illetően már voltak bizonytalanságok, egyesek nagyon nyugodtnak és udvariasnak írták le, ami furcsa, hiszen pont az ellenkezőjét kellett volna tanúsítania egy ilyen esemény kapcsán. Az egyik tanú megemlíti, hogy megköszönte a férfit, amiért átadta az átutalást, holott ennek pont fordítva kellett volna történnie. A sapka viselésében is voltak eltérések, ami viszont nem meglepő, hiszen a nehezebb felismerhetőség szempontjából váltogathatta az elkövető a sapkáját. Az eddig elhang-

zottak alapján, akár lehetett volna Kaiser Ede is a fent említett személy, de voltak olyan fontos momentumok, amelyek nem az ő személyének jelenlétét támasztották alá. Az egyik lényeges szempont, hogy voltak többen is, akik egy szőkésbarna, valamint németes megjelenésű személyt véltek látni, illetve a leírtak szerint egy erősebb testalkatú férfiról volt szó. Kaiser Ede barna hajú, és ha őt veszi figyelembe az ember, nem vallott rá az erősebb testalkat. Arra sincs információ, hogy bármilyen sportot űzött volna, vagy esetleg konditerembe járt volna erősíteni. Ami kitűnik még, az a dohányzásra tett célzás. A rendőrséget értesítő férfi és felesége láttak egy biztonsági őrt cigarettázni, akiről nem tudták megmondani, hogy az eredeti őr volt-e, vagy esetleg más személy. Kicsit abszurd, hogy az elkövető kiment rágyújtani, de annak érdekében, hogy felmérje a forgalmat, elképzelhető. Kaiser Ede állítása szerint nem dohányzott, egészséges életet élt ilyen szempontból, és az eredeti biztonsági őr sem volt dohányos.

Ezek a tanúk szavahihetősége abban merült ki, hogy egy magas férfi volt az ajtóban, aki biztonsági őrnek öltözött, és hol viselt rajta sapkát, hol nem. A hangját és a haját tekintve voltak különbségek, hiszen akár parókat is viselhetett, és a hangját is változtathatta, hogy később egy esetleges felismeretés céljából ne legyen megnevezhető. Vallomásukat leginkább a felismerésre bemutatások támasztották alá a nyomozási szakban, hiszen azok megelőzték Kiglics vallomását. Kiglics vallomása nélkül a tanúk mondanója alapján bárki elkövethette volna a móri bankrablást, akár Horvát Szilárd és Farkas Róbert is. Kiglics vallomása alátámasztó jellegű volt olyan tekintetben, hogy egy meghatározott személyt adott a rendőrség kezére, aki többé-kevésbé hasonlított a tanúk által leírt férfira, és később fel is ismerték Kaisert többen az eléjük tárt tablóról, vagy a detektívtükör mögött álló személyek közül.

5.2. A helyszínen jelen lévő tanúk vallomása az elsőfokú ítéletben

A bíróságon tett, és a nyomozati szakban megismert vallomások között nem kevés idő telt el. Az ember memóriája tompul, és nem hogy évekre visszamenőleg alig emlékszik, sokszor még hónapok után is homályosak tudnak lenni bizonyos emlékek. A legtöbb tanú az elsőfokú bíróság előtt is fenntartotta vallomását, hol megerősítve azt, hol pedig kicsit bizonytalanabban előadva. Az értesítő apuka kezdetben nem hogy a bíróságon, de a rendőrségen sem akart vallomást tenni, akkora trauma érte őt. Ráadásul az egyik újságban is megjelent, mint egyik központi tanú, ami még inkább zavarta őt. A bíróságon ennek ellenére vallomás tett, fenntartotta a nyomozási szakban vallottakat kiegészítve a következőkkel: *„A Bank bejáratától jobb kéz felé ment, majd amikor visszafordult látta, hogy a bank bejáratí ajtaja kinyílik és onnan táskát dobnak ki, majd ismerete szerint Kaiser Ede volt az, aki kilépett először.”, illetve, „A tanú elmondása szerint látta azt is, hogy Kaiser Ede a jobb kezével zárta be az ajtót és zsebre tette azt a kulcsot, amivel bezárt.”⁶¹*

Ebben az esetben már konkrétan Kaiser Edét nevesíti meg a tanú. Itt már, mint elkövetőt tartja számon, és fel sem merült benne kétely arra vonatkozóan, hogy esetleg mást látott távozni a bankból. Arra is utalt, hogy látta, amint Kaiser Ede jobb kézzel zárja be az ajtót. Kaiser Ede azonban balkezes, ami persze nem zárja ki, hogy jobb kézzel zárjon be egy ajtót. Ez kevésbé valószínűsíthető, hiszen akkor az ügyetlen kezét használta volna, amivel is időt veszítettek a helyszínen. És akkor, amikor már kint voltak a bankon kívül, minden perc időzés kockázatos lehetett számukra. Ez esetben mondható az is, hogy a tanú zaklatottsága és gyászja miatt min-

⁶¹ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

denképpen fel akart ismerni valakit, hiszen Horváth Szilárdot is megnevezte első alkalommal, majd később Kaiserre esett a választása. Persze, attól még lehet az ő szavára is bizonyító erő, de bizonytalansága nem egy esetben mutatkozik meg, így megkérdőjelezhető a bizonyossága is.

Az átutalást leadó tanú is fenntartotta vallomását, azon nem változtatott. A bíróság előtt elmondta, hogy akit látott, 15 cm-rel volt magasabb nála, annyival, hogy pont kellemetlen volt felnézni rá. Kaiser Ede 178 cm magasságú, míg az említett tanú csak 170 cm körül volt, így az eltérés nem annyira jelentős, vagyis lehet, hogy ha felnézett volna Kaiserre, akkor nem érezte volna magát kellemetlenül, de ez a fajta szembesítés sajnos nem történt meg. Ebből pedig könnyen megállapítható lehetett volna, hogy Kaiserre nézett-e fel az adott tanú, vagy sem. Azt is elmondta, hogy a férfi nagyon elegáns volt, bár nyakkendőt nem viselt, és sapka sem volt rajta, pont ezért tudta megfigyelni a frizuráját. A nyomozási szakban elmondottak szerint feltűnően hosszabb haja volt, amely inkább tűnt parókának, ami természetesen nem kizárt. Felvetődhet Kaiser hiúsága, miszerint sokat adott magára, és élre vasalt nadrágban járt majdnem mindig, mivel egy biztonsági őrnek kötelező ez a fajta öltözet, ezért ilyen szempontból ez nem minősül bizonyító erőnek.

A harmadik tanú sem változtatott vallomásán. Ő volt az, aki egy németes megjelenésű személyt írt le. A magasság ebben az esetben is meghatározó volt, hiszen azt állította, hogy nála nem sokkal, de valamivel magasabb volt az elkövető, pontosan 180 cm körüli magasságot említett. Ő is 170 cm körüli, és Kaiser 178 cm, vagyis nem sokkal magasabb, mint a tanú. Egy egymáshoz való összemérés itt is sok mindent eldönthetett volna, hiszen meghatározható lehetett volna, hogy milyen magasságban éri fel Kaisert az adott tanú, és emlékei szerint az ajtóban álló férfival is így beszélt-e. A többi tanú is változatlanul fenntartotta azt, amit a nyomozóhatóságnak mondott. A tárgyaláson a tanúk szemtől szemben állhattak Kaiser Edével és Hajdú Lászlóval. Bár a legtöbbjük nem emlékezett teljes egészében az ajtóban álló férfi arcára, mégis megismerték Kaisert. A bíróságon ők is már elkövetőként néztek rá, ami nem meglepő, mivel mégis csak a vádlottak padján ült. Az elmondásuk alapján a személyleírás többé-kevésbé itt is megegyezett, leszámítva a szőke haját és az erősebb testalkatot, de a paróka viselése megeshet egy bankrablás során, és ez megtéveszthette a tanúkat és a hatóságokat is. Voltak hiányosságok a tanúkban, senki sem emlékezett a szeme színére, pedig többjükre is lenézett, és volt, aki fel is nézett az elkövetőre, az arcának vonásait is megfigyelhették volna, ami szintén jellegzetes egy emberen, de nem történt meg. Egyikük sem gondolta volna, hogy miközben az ajtóban álló személy nyugodtan beszélget velük, addig a bankban éppen embereket öltek.

A bírósági szakban Kiglics Attila vallomása alapján állt Kaiser Ede a pulpitus előtt. A felismerésre bemutatások alkalmával is ő általa választották ki Kaisert a tanúk, mivel ő jutatta Kaisert a detektívtükör mögé. A nyomozási szakban valóban bárkire elmondható lehetett a móri elkövető szerepe, azonban a bírósági szakban, mivel volt egy kiindulása alap, már Kaiser volt az elkövető a tanúk szemében. Ebből is látszik, hogy Kiglics vallomása a tanúkat közvetetten befolyásolta, hiszen egy konkrét személyt állított eléjük, aki hasonlított bizonyos pontokban az általuk ismert férfira. Amelyekben nem, azokat pedig valamilyen okkal meg lehet magyarázni, mint a haj színét, vagy a beszédet illetően.

5.3. A móri barátnő édesapjának alátámasztó vallomása

Az egyik leglényegesebb kötődési pont Mórhoz Kaiser akkori barátnője volt. Ő és édesapja is vallomást tettek a nyomozási és a bírói szakban is. A lány édesapja el-

mondta, hogy Kaiser megkérdezte tőle, nem-e tud valakit, vagy esetleg valamilyen üzletet, akit, vagy amit le lehetne húzni. Állítása szerint Kaiser több célpontról is beszélt neki, amely arra utalt, hogy Kaiser valóban végzett valamilyen terepszemlét a városban, de ezek között nem szerepelt a bank. Később Kaiser közölte, hogy ez a város „szar”,⁶² mivel nem talált semmit. Ezt megelőzően azonban még Móra akart költözni egy hónapra. Nyilván ezekből az információkból levonható az a következtetés, hogy Kaiser akart valamilyen balhét szervezni Mórban, kezdetben szimpatizált a várossal. Ha alaposabb terepszemlét akart volna tartani, akkor Móra telepszik, kivett volna egy szobát, vagy akár az albérlet is felmerült nála, csak azért, hogy megfigyelhesse a várost. Ebből logikusan következne, hogy ha valóban ő csinálta volna meg a bankfiókot, akkor egy időre megtelepszik ott, de ez nagyon kockázatos lett volna, hiszen bármikor összefuthatott volna a lánnyal, vagy az édesapjával. Nem volt bizonyított tény, hogy 2002-ben Kaiser szobát, vagy lakást bérelt volna a városban. A nyomozási szakban az apa szerint arra a kérdésre, hogyan képzelte a rablásokat, Kaiser így válaszolt: „Ők 5 perc alatt kinyírnak mindenkit és megszerzik a pénzt.”⁶³ Nem kizárt ez a fajta válasza Kaisernek, hiszen az akcióknál megesett, hogy bántalmazták az alkalmazottakat, de nem ölték. Inkább tűnt ez a kijelentés az apa előtti nagyzolásnak, mint valódi mögöttes tartalommal bíró ténynek.

A bírósági szakban már az olvasható, hogy Kaiser Ede konkrét bűncselekmény elkövetéséről nem beszélt neki, ami valóban igaz, hiszen csak boncolgatta Kaiser az adott lehetőségeket. Arra az állításra sem emlékezett pontosan, hogy Kaiser azt mondta neki, hogy 5 perc alatt kinyír mindenkit. A lánynak Kaiser 2000-ben udvarolt, Mór 2002-ben volt, a tárgyalás pedig 2004-ben. Három-négy év nagyon hosszú idő, így az apa emlékei alaposan megkophattak, ami életszerű, hiszen ennyi idő alatt általában a beszélgetései nagy részét az ember elfelejti, nem emlékszik szó szerint vissza a mondottakra. Az apuka is ebbe a csapdába esett, már nem emlékezett pontosan, hogy miről beszélgettek. Nem mellőzhető az a tény sem, hogy korábban alkoholista volt. A rendőrségi vallomását állítólag ittasan tette meg, amit a bíróságon már tagadott, és azt mondta, hogy tíz éve tiszta. Az apa szavahihetősége megkérdőjelezhető lenne, de Kaiser sem tagadta, hogy tervezte a móri bankrablást, azt azonban igen, hogy bármilyen bűncselekmény elkövetéséről, vagy lehetséges célpontokról beszélt volna a lány édesapjával.

A lány vallomása nem olyan jelentőségű, mint az édesapjáé. Neki a személye volt fontos, hiszen ő kötötte Kaisert elsősorban Mórhoz, általa ismerte meg a várost. A lány elmondta, hogy számára nem derült ki, hogy Kaiser miből él, nem is nagyon érdekelte őt. A lány tudta, hogy Kaiser többször beszélgetett apjával, de a témájukat nem ismerte. Ami lényeges a vallomása szempontjából, miszerint elmondása alapján apjának élénk a fantáziája, és kicsit zavart is, bár azt nem tudta megmagyarázni, hogy ez alatt mit ért. Egyrészt gondolhatott az alkoholra, illetve eredhetett ez az apja személyiségéből is. Mindenképpen látható, hogy az édesapa vallomása valóban zavart volt egy kicsit, de az nem kizárt, hogy Kaiser említett neki pár lehetséges célt. Nem valószínű, hogy egy vadidegen embernek felfedi életét, amivel akár lebukását is kockáztathatta volna, hiszen ha megvalósít egyet is a neki említett rablásokból, lett volna egy ember, aki tudta volna, hogy ő követhette el az adott bűncselekményt. Az apa vallomása részben alátámasztotta Kiglics vallomását, hiszen tervezésről, és lehetséges költözésről beszélt, ami jele lehetett annak, hogy készül valamivel Kaiser. Látható az, hogy a lány nem tudott semmit ezekről a beszélgetésekről. Arra egyáltalán nincs információ, hogy a lánnyal járt-e a bankban Kaiser, vagyis belül-

⁶² Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

⁶³ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

ről megfigyelhette-e a működését a fióknak. Kiglics ezt nem tudta, vagy nem tudhatta, de mindenképpen jelentős tény lehetett volna. Persze ez sem lett volna önmagában elég, de nagyobb súllyal bírt volna, mint a móri barátnő önmagában. Kiglics egyszer sem kérdezett rá, vagy csak nem említette, hogy honnan van információja a bankról Kaisernek. Ha ezt megteszi, akkor kiderült volna, hogy a lánnyal tartó kapcsolat alatt Kaiser végzett-e valamiféle felderítést, vagy csak egy kőszá ötletnek bizonyult, és ha bele mentek volna társai, akkor azután látott volna neki a rablás tervezésének, vagy kész tervvel állt volna elő.

5.4. Kaiser Ede alibijét igazoló tanúk vallomásának ellentmondásai

Meglepő, de Kaiser Edének volt alibije a móri bankrablás idejére. Egyik korábbi barátnője, akivel két évig voltak együtt igazolta Kaisert. Nem csak a lány, de annak szülei is kiálltak mellette. Mindhárom személy vallomást tett a nyomozási és a bírósági szakban is. 2002. május 9-én még együtt jártak, és azt a napot is együtt töltötték, csak május 21-én szakítottak. A lány elmondása szerint aznap nem ment iskolába, és az egész napot együtt töltötték, a lány pedig egész héten otthon volt. Azon a napon 9–10 óra tájban keltek fel, majd 13–14 óra körül vasaltatni mentek, délben otthon ebédeltek, a lány krumplisztétát főzött. Ezt a vallomását mindkét szakban fenntartotta. Az első ellentmondás ott adódott, hogy az igazolásai szerint csak 9-én maradt odahaza, a többi napon részt vett a tanításokon. A következő gond, ami fontos volt, hogy miért csak három hónap után jelentkezett Kaiser alibijével? A harmadik pedig a telefonja, amely ezen a napon többször is fellépett a csepeli átjátszó toronyra.

Ezek a hiányosságok okot adhattak arra, hogy a hatóság azt a következtetést vonja le, miszerint a lány hamisan tanúzik, hiszen túl sok ellentmondás merült fel a vallomása kapcsán. Másik oldalról megközelítve a dolgot, ezekre a kérdésekre adott válaszai nem feltétlenül abszurdak. Az igazolás tekintetében rosszul emlékezett, ami előfordulhat, mivel nem minden napra, vagy hétre emlékszik az ember. Arra, hogy miért csak három hónap után tett vallomást, annyi választ adott, hogy akkor jött rá, hogy szereti még Kaisert, és visszaemlékezett, hogy azt a napot együtt töltötték. A harmadik kétely esetében 9-én este Kaisernél aludt Csepelen, és Kaiser 10-én hajnalban elutazott, de a lakáskulcsot a lánynak adta. Nem olyan elképzelhetetlen egyik válasz sem. A lány azonban naplót vezetett, amiből szintén sok kérdéses dolog származik. Ha valóban mindent lejegyzetelt, akkor miért nem tudta az igazolások pontosságát? Másfelől, ugyanakkor ebből derült ki, hogy azt a napot együtt töltötték, és az is, hogy mikor szakítottak. A lány a gyilkosságról a rádióból értesült, amit Kaiser kocsjában hallgatott aznap.

A szülők tekintetében még nagyobb bizonytalanság adódott. Ők ugyanis teljesen belekeveredtek abba, hogy aznap pontosan mit csináltak. Két fajta verzió volt: az egyik szerint horgászni voltak, a másik pedig, hogy dolgoztak. Az első verzió szerint horgásztak, és az anya hazatelefonált, mert volt egy olyan sejtése, hogy a lánya nem ment iskolába Kaiser miatt. Előbb indultak hazafelé, majd hazaértek 12–13 óra tájban, és ott találták Kaisert a lánnyal. Az apa nagyon kiborult, mert nem tudott a lány kimaradásáról, és ráadásul Kaiser a nappaliban evett, ami náluk nem volt szokás. Ezt követően az apa bement a szobájába, és nem tudta, mikor mentek el Kaiserék. Arra mindketten emlékeztek, hogy Kaiser éppen krumplisztétát evett.

Mivel a számlatömb és a híváslista alapján bebizonyosodott, hogy az apa műhelyében dolgoztak, ezért felmerült a gyanú, hogy a család valóban hamisan tanúzik, mivel túlságosan sok volt a bizonytalanság, és mindhárman csak azt hangsúlyozták ki, hogy 12–13 óra körül mindenki otthon volt – Kaisert is beleértve –, és krumplis-

tésztát ebédelt éppen. Logikus következtetés a hamis tanúzás, amit alátámaszt az is, hogy csak három hónap után jelentek meg a rendőrségen. Ezen kívül, ha arra sem tudtak visszaemlékezni, hogy aznap dolgoztak, vagy horgásztak, akkor hogyan tudnának arra választ adni, hogy mit evett, és mikor Kaiser a nappalijukban? A lányuk sem volt teljesen biztos az elmondottakban. A másik oldalát nézve nem kizárt a szülők vallomásának igazsága sem. Ha az ember eltervez valamit, és nem valósítja meg, hanem helyette a napi rutinját végzi, akkor könnyen megkeveredhet. Ebben az esetben ők nem tudták pontosan, hogy délelőtt mit csináltak, de a délutáni tevékenységekre, amit már otthon végeztek emlékeztek. Az anyukát igazolja, hogy hívta a lakásukat, és beszélt a lányával, ami alátámasztja azt, hogy a lány odahaza tartózkodott délelőtt. A veszekedés által, ami nem egy hétköznapi helyzet miatt adódott, könnyebb a visszaemlékezés. Az apuka arra ért haza, hogy a lánya egy férfi miatt nem ment iskolába, és ráadásul az ő házában minden szabályt felrúgva éppen a nappaliban krumplitésztát ebédelt.

A másik ok a segítőkészség, ami okot adhat erre a viselkedésre. Gyakran fordul elő, hogy azok a tanúk, akik valóban igazat mondanak, belekeverednek mondanivalójukba, mert annyira emlékezni akarnak. A család kedvelte Kaisert, a lány pedig szerette őt. Talán ők sem gondolták volna, hogy Kaisert az egyik móri elkövetőnek fogják megbélyegezni, és azt sem, hogy eljut a bíróság elé. Ami súlyosbította Kaiser helyzetét, hogy ő maga nem hivatkozott a családnál töltött napra, állítás szerint nem emlékezett erre. Ami nem kizárt dolog, hiszen ő nem vezetett naplót, és ő sem gondolta volna, hogy szükség lesz alibi igazolására.

A családtól teljesen független személy is alátámasztotta Kaiser alibijét. Ez a személy az, akihez a lánnyal vasaltatni vitte a ruháját. A vasalónővel – akinek korábban Kaiser a lányával járt – nagyon jó viszonya volt, gyakran ment hozzá nadrágot, vagy inget vasaltatni. A gond ebben az esetben a telefonhívás volt, amelyet a nő intézett Kaiserhez, miután ő a lánnyal távozott tőle. A nő szerint a hívás 13 és 14 óra között történt, egy-két perccel Kaiser távozása után, azonban Kaiser telefonja már a csepeli átjárású torony közelében járt 14 óra körül. Ez azért fontos, mert a két hely nem egymás szomszédságában található, és elméletileg egy-két perc alatt nem lehetett az utat megtenni. A nő híváslistája szerint 14:05 perckor hívta Kaisert, és állítása szerint, ha nincs csúcsidő, gyorsan ellehet jutni egyik pontból a másikba, mivel azt maga is kipróbálta. Az időtényezők nyilván azért lényegesek, mivel a bankrablást délből követték el, és fontos, hogy Kaiser a délutánt hol töltötte. Az időt a nő a kávé fogyasztásához kötötte, és nem emlékezett pontosan, hogy mikor itta meg aznap. Ezen kívül az ő vallomása olyan tekintetben mond ellent a barátnő vallomásának, hogy a lány állítása szerint ők 13 óra előtt még a szülei lakásán voltak. Viszont a probléma könnyen megoldható, hiszen Kaiser Ede a lánnyal volt 13 órakor, majd ezután valamikor elindultak, és 14 óra előtt 20–25 perccel megérkeztek a vasalónőhöz. A vallomás szerint ennyit időztek ott. 14 óra előtt pár perccel távoztak, és ezt követően a nő hívta Kaisert 14:05 perckor, aki akkor már Csepelen lehetett, ha valóban nem volt csúcsforgalom, és a lányt is vitte magával, aki aznap este nála aludt, majd 10-én reggel Kaiser elment, valószínűleg az ausztriai pénzváltó kirablása miatt.

Kiglics vallomása annyira ellentmondóvá és gyanakvóvá tette ezeket az embereknek a vallomását, hogy az általuk elmondottak nem nyertek bizonyítóerőt. Hiszen túl sok bizonytalanságot tartalmaztak, de ha összeveti őket az ember, és megpróbálja azt összerakni, akkor, mint látható, kialakul egy Kiglics vallomásához hasonló, valósnak tűnő helyzet. Felmerül egy másik koncepció lehetősége, amely ugyanannyira lehetett, és lett is igaz, mint a Kiglics által elmondottak. Ebben az esetben is rendelkezésre állt annyi bizonyíték, mint amennyi Kiglics vallomását alátámasztotta.

A telefonhívások, az átjátszó toronyra fellépések, a kiállított számla mind igazolták, ha nem is elég meggyőző erővel Kaiser alibijét.

5.5. Kiglics Attila vallomását közvetlenül megerősítő vallomások

Nem egy személy került a rendőrség és a bíróság látókörébe, akik valamilyen módon kapcsolódtak Kaiserhez és Kiglicshez is. Az ő vallomásaik is meghatározó szerepet töltek be az eljárásban. Az első ilyen személy Kiglics akkori barátnője volt, aki egy videotékát vezetett Csepelen 2002-ben. A nő állítása szerint Kaiser a móri bűncselekményt követően betért hozzá, és ezzel kapcsolatban a következőt nyilatkozta: *„A móri bűncselekményt megelőző időszakban Kaiser Ede feszült volt, közölte vele, hogy nincs pénze, majd azt is, hogy nemsokára lesz, még akkor is pénzt fog szerezni, ha ezért valakinek meg kell halnia.”*, illetve, *„A móri bűncselekményt követően, néhány nap múlva Kaiser ismét járt a videotékában. Ekkor már magabiztos volt, értékes óra, aranylánc volt rajta, és amikor a móri ügy feltételezett tettese – Horváth Szilárd és Farkas Róbert – szoba kerültek, Kaiser Ede csak annyit mondott, hogy nem Horváth és Farkas volt.”*⁶⁴

Ezek a kijelentések egyértelműen utalhattak arra, hogy Kaiser követte el a rablást, abban az esetben, ha nőnek ugyanannyi háttér információja volt, mint Kiglicsnek. Nem tudni, hogy Kiglics mennyire osztotta meg vele az akciójukat, vagy a terveket, mennyire avatta be a részletekbe. Ha semmit sem tudott arról, hogy Kaiser tervezte Mórt, akkor nem feltétlenül következik az, hogy Kaiser a móri bankra célzott. Ebben az esetben lehetett akár az ausztriai pénzváltó is, amire Kaiser gondolt, hiszen Kiglicsnek arról is volt tudomása, amit megoszthatott barátnőjével. Kiglicshez hasonlóan a barátnő sem közölt konkrét információt arra vonatkozóan, hogy Kaiser a móri elkövető, csak egyfajta megerősítést adott ezzel barátja vallomásának. Ha Kaiser alibijét igazoló tanúk szavahihetősége megkérdőjelezhető volt, akkor Kiglics barátnőjének vallomása sem teljes bizonyító erejű, hiszen befolyásolhatta őt a Kiglics által elmondottak, vagyis nem biztos, hogy vallomását teljesen objektívan tette.

A másik személy, aki az alibit igazoló lány bátyjával volt előzetes letartóztatásban, előadta, hogy a báty beszámolt neki arról, miszerint Kaiser elmondta neki, hogy *„Hajdúval nagy bulit fognak csinálni és utána elmennek az országból.”*⁶⁵ Állítólag kérte, hogy vegyék be őt is a balhéba, de Kaiser azt mondta neki, hogy oda *„tökös legények”*⁶⁶ kellenek. A báty állítása szerint, ha ők követték el a móri bankrablást – már pedig elmondása szerint ők voltak azok –, akkor Kaiser biztosan nem lőtt, mert ő inkább az elterelés mestere. Ezen kívül a tanúval azt is közölte, ha a tanú ezeket az információkat a rendőrség tudtára adja, akkor ő mindent letagad majd. A tanú szerint az alibit igazoló lány be akart menni a rendőrségre korábban, de állítólag félt Hajdú barátaitól, kiktől egyébként a báty is tartott. Állítása szerint Kaiser nem tartózkodott náluk a bűncselekmény napján, de vele találkozott Kaiser, és azt mondta neki, hogy *„nagy szarban van”*.⁶⁷

Mint látható, ez a vallomása az adott tanúnak kicsit zavaros. Némely helyen elmentmond önmagának, és némileg hiányos is. A báty tagadta, hogy bármi ilyet mondott volna bárkinek is, nem is kedvelte Kaisert. A tanút megismerte, rémlett neki, hogy valahol már találkoztak. Ha belegondolunk, akkor miért is beszélt volna egy vadidegen embernek ennyire bizalmas információról, amivel ráadásul a húgát is

⁶⁴ Fővárosi Ítélet, 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélet, 2005.

⁶⁵ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

⁶⁶ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

⁶⁷ Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004.

bajba sodorhatta. Másrészt, ha nem kedvelte Kaisert, vagy esetleges más sérelme miatt, – mint például nem vették be a buliba –, tehetett ilyen kijelentéseket. Ha valóban ezeket a dolgokat állította neki Kaiser, akkor sem következik egyértelműen, hogy Mórra gondolt, hanem mondjuk az ausztriai pénzváltó kirablására.

6. A KÖZVETLEN BIZONYÍTÉKOK HIÁNYÁNAK HATÁSA AZ ELJÁRÁSBAN

6.1. Az ujjnyom elképzelt jelentősége az eljárásban

A helyszíni szemle több napig zajlott, míg sikerült a bankot teljes mértékben átvizsgálni, ennek ellenére használható nyom mégsem keletkezett. Az első fontos momentum lehetett volna a kamera, amelyet az elkövetők lefűjtak az érkezést követően, ezért érdemi felvételt nem tudott készíteni. A következő lényeges dolog a modern széttaposása, amely egy lábnyom rögzítését tehetné volna lehetővé, de nem maradt rajta használható lábnyom. Lábnyomok valószínűleg megtalálhatóak voltak a bank belső terében több helyen is, de azok lehettek a mentősöké, a rendőröké, akár az alkalmazottaké is, viszont egy sem volt megfelelő közülük sem. Ami a legnagyobb segítséget nyújthatott volna, az egy hátramaradt DNS, vagy esetleg egy ujjnyom. Nagyon sokáig egy beazonosítatlan ujjnyom adott reményt, de kiderült, hogy az nem másé, mint egy helyszínen járt mentőse, aki szabadságon volt, amikor a hatóságok és a közreműködők kizárása történt. Maradtak még a hüvelyek, rengeteg hüvely, de a fegyverek nem kerültek elő. Egy tökéletesnek tűnő bankrablás nyom nélkül.

A helyszínen talált DNS-ek közül egyik sem Hajdútó, vagy Kaisertől származott. Az ujjnyom tekintetében sem vezetett eredményre a kutatás, pedig az elkövetők közül az ajtóban álló személy közel 30 percig időzött a bejáratnál. Pont elég időt töltött el ahhoz, hogy esetlegesen bármilyen nyomot hagyjon maga után. Az elsődleges nyomforrás így az ajtó volt e tekintetben. Az ajtót is teljes egészében átvizsgálták a technikusok, de olyan használható ujjnyomot nem találtak rajta, amely igazolta volna Kaiser jelenlétét Mórán. A védője a következővel érvelt az ujjnyomot illetően: *„A védő a kriminalisztika segédtudományára hivatkozva az un. felülírás fogalmát taglalta kifejtve, hogy egy később keletkezett ujjnyom elfedi az alatta lévő. A védő ebből azt a következtetést vonta le, hogy amennyiben Kaiser Ede állt a bankfiók ajtajában, több alkalommal megfogta a kilincset, amikor kinyitotta az ajtót az oda érkező ügyfeleknek, akik a büntetőeljárásban felismerő tanúként közreműködtek, így ujjnyomát azonosítani lehetett volna.”*⁶⁸

A védő felvetése jogos lehet, hiszen ha valóban ott állt az ajtóban, és többször eltessekelte az oda betérni akarókat, valószínűleg meg kellett érintenie az ajtó kilincset, vagy magát az ajtót, így akár tenyérnyomot is hátrahagyva. A tanúk nem számoltak be kesztyű viseléséről, amely kizárta volna bármilyen nyom keletkezését. Nyilván feltűnő lett volna egy kesztyű a biztonsági őrn. Az első tanú pedig látta azt is, ahogyan bezárta az egyik elkövető az ajtót, ami viszont a kilincs megérintésével járt. Nem tudni pontosan, hogy melyik férfi volt az ajtót bezáró, de amennyiben az ajtóban álló, úgy akár lehetett maga Kaiser is.

A másik oldalról nézve, ha megölték nyolc embert, lefűjták a kamerát, ügyeltek arra, hogy ne hagyjanak nyomot maguk után, akkor egy ujjnyom végeztes hiba lett volna a részükről. Kaiserék is odafigyeltek ezekre a dolgokra, így nem valószínű, hogy ő hátrahagyott volna bármilyen ujj, vagy tenyérnyomot hasonló esetben. Mégis

⁶⁸ Fővárosi Ítéletábrla 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélete, 2005

elképzelhetetlen, hogy ha valóban ott állt az ajtóban, akkor nem maradt ott semmilyen szag, vagy egyéb biológiai maradvány sem, hiszen nem kis ideig voltak ott az elkövetők. Legalábbis olyan a fentiekben felsorolt, illetve egyéb más maradvány nem, ami Kaiser Ede jelenlétét igazolta volna. Az ítéletben következő olvasható az ujjnyomot illetően a tekintetben, hogy miért lehetne így is Kaiser az egyik elkövető: *„Az ujjnyom azonosság megállapítása a büntetőeljárásban 100%-os bizonyító erővel bíró objektív bizonyíték. Ennek hiányában azonban nem következik, hogy nem Kaiser Ede állt a bűncselekmény idején az Erste Bank ajtajában belülről.”*⁶⁹

Ez az indoklása az ítéletnek helytálló, hiszen egy ujjnyom valóban teljes bizonyossággal azonosítja a tulajdonosát. Az is nyilvánvaló, hogy bőrünk sem egyforma, így lehet, hogy az elkövető bőre nem hagyott hátra bőrtípusa miatt megfelelő ujjnyomot. Az sem kizárt, hogy az elkövető dolguk végeztével elmosta, vagy letörölte azt onnan, mivel nem akart semmilyen rá utaló nyomot ott hagyni. Ez a gondolatmenet logikusnak tűnhet. Kiglics vallomását egyértelműen egy ujjnyom támasztotta volna alá, hiszen az teljes bizonyító erővel igazolta volna Kaiser jelenlétét a móri bankrablásnál. Az, hogy nem volt ujjnyom, valóban jelentheti azt, hogy Kaiser állt az ajtóban, de azt is, hogy nem ő volt ott. Ördögi körnek látszik az ujjnyom lehetséges szerepe. Ez is mutatja, hogy Kiglics vallomása annyira biztos volt, hogy ez a közvetlen bizonyíték hiánya, és az ezt övező kérdéses tények sem döntötték meg azt az elképzelést, hogy Kaiser volt az egyik móri elkövető.

6. 2. A felismerésre bemutatás, mint egyetlen konkrétum

Közvetlen bizonyíték hiányában az egyik legnagyobb támpontot a felismerésre bemutatás adta. Ezen eljárás során nem egy helyszínen lévő tanú választotta ki Kaisert a felsorakoztatott személyek közül. Az első tanú, az értesítő apuka nem csak Kaiser, hanem Hajdú és Horváth Szilárd felismerésre bemutatásában is részt vett. Legelőször Horváth Szilárdot mutatták meg neki, hiszen ekkor még Kaiser neve nem volt ismert. A férfi kiválasztotta Horváthot. Fontos dolog, hogy a legelső gyanúsítottak képeit a média bemutatta, amit a tanú is látott. Saját elmondása alapján az, hogy ismerte már a két férfi arcát, befolyásolta őt a kiválasztásnál, ezen felül nagyon zaklatott állapotban volt a felismertetés napján. A következő alkalommal már Kaiser és Hajdú is a rendőrség látókörébe került. Először Hajdú felismertetésén vett részt, ahol elsőként egy indifferens személyt választott ki. Kaiser Ede esetében más volt a helyzet. Az első alkalommal nem tudott személyt megnevezni. A második esetben kiválasztotta Kaisert arca állásából és a magasságából, közel 100%-os meggyőződéssel. Mint látható, ahogyan a tanúvallomásánál, úgy ebben a helyzetben sem volt biztos magában. Érthető a felzaklatottsága a gyász miatt. Elmondása szerint Horváth és Kaiser nagyon hasonlítottak egymásra, ezért ez is befolyásolta Kaiser kiválasztása esetében, majd azt is megemlítette, hogy Kaiser már az első sorrend alkalmával is ismerős volt neki, de megvárta a második sorrendet, hogy meggyőződjön arról, valóban őt látta-e a bank ajtajában. Nyilván nem kizárt, hogy valóban felismerte ilyen állapotban az elkövetőt, és a média hatása után is reálisan döntött, de a bizonytalansága okot adatott némi kételyre.

A második tanú, az átutalásos férfi első alkalommal elmondta, hogy nem Horváthot, vagy Farkast látta az ajtóban. A felismerésre bemutatás alkalmával elsőre kiválasztotta Kaisert, annyi eltéréssel, hogy az elkövetőnek hosszabb haja volt, ami akár lehetett paróka is. A második esetben sem a hang, sem az alkar, sem pedig az arc

⁶⁹Fővárosi Ítéletábrla 1. Bf. 564/2005/37. számú ítélete, 2005

alapján nem tudott választani Kaiser, és egy indifferens személy között. Azt fontos megemlíteni, hogy a tárgyalásra a tanú vastag szemüvegben érkezett, és ott már nem ismerte meg Kaisert, mivel nem látta pontosan őt. A rablás idején ilyen szemüveggel nem rendelkezett, látása az elsőfokú tárgyalásra romlott meg. Nem lehetetlen, hogy ennyi idő alatt valakinek a látása ennyit tompul, de a másik oldalról előfordulhatott az is, hogy már akkor sem látott tisztán, és hiába beszélt az elkövetővel testközelben, mégsem tudta pontosan őt megfigyelni. A személyleírása megegyezett a többi tanú által leírtakkal, így végül is a szeme akkor lehetett még annyira jó, hogy jobban megnézhesse az elkövetőt. A tárgyaláson a tanúnak ismételtén levétítették a felismerésre bemutatáson készített felvételeket, aki ekkor is megfelelő gondossággal járt el. 100%-ban nem jelölte meg soha Kaisert. Állítás szerint 80:20%-arányban választotta őt, és egy indifferens személyt. Vagyis nem teljes bizonyossággal ismerte meg Kaisert, mint elkövetőt, ami természetes, hiszen ennyi idő elteltével sem lehetett biztos abban, hogy ki állt az ajtóban május 9-én. A szemüveg tekintetében volt még egy tanú, aki már az elkövetés napján is erős dioptriás szemüveget viselt. Ő a felismertetés alkalmával először Horváthot és Farkast ismerte fel, de csak azért, mert látta őket a televízióban. Később nem választotta ki Kaisert egy alkalommal sem. Ez nem feltétlenül vezethető vissza a gyenge látásához, hiszen előfordulhat, hogy nem figyelte meg alaposan az adott személyt. De az sem lehetetlen, hogy nem látta megfelelően a férfit. Ezekben az esetekben az ő nyilatkozatainak értékelése kétes, hiszen nem lehet tudni, hogy a látásuk mennyire korlátozza őket a felismerésben. Persze ettől függetlenül értékelhető bizonyítékként az ő vallomásuk, és felismertetés alkalmával tett megállapításuk is. Attól, hogy a látásuk korlátozott, adhatnak a valóságnak megfelelő leírást, hiszen ebben az esetben közvetlen közelről látták az elkövetőt.

A következő tanú Kaiser személyét illetően a legmeggyőzőbb volt. Az első felismertetés alkalmával megállapította, hogy Kaiser hasonlít legjobban az ajtóban álló személyre. A második esetben páróka feltétele után szintén kiválasztotta Kaisert, majd a páróka levétele után még biztosabb volt Kaiserben. Később elmondta, hogy a haj tekintetében voltak bizonytalanságai, de az orr és a száj segítségével jobban meg tudta állapítani a férfi arcát, így ezeket figyelembe véve is megpróbálta azonosítani a megfelelő személyt, aki jelesen Kaiser Ede volt. A tárgyaláson lejátszott videofelvétel alapján már egyértelmű volt számára, 100%-ig biztos volt benne, hogy Kaiser Ede állt a bank ajtajában. Az utolsó tanú nem az arc tekintetében, hanem hang alapján végezte a felismertetést. Az ő állítása szerint beszélt a tettes orrhangon. Ez alapján először egy indifferens személyt ismert meg, illetve a személyfelismerés során sem választotta ki Kaisert. A tárgyaláson némi bizonytalansággal, de végül megjelölte Kaisert.

Amint látható, nem minden tanú választotta ki Kaisert elé meggyőző erővel. Egyetlen tanú volt, aki elsőre, többen másodszorra, volt, aki pedig egyszer sem ismerte meg őt, mint az ajtóban álló férfit. Közvetlen bizonyíték hiányában a legerősebb támpont volt az eljárás során, és a legbiztosabb, ami alátámasztotta Kiglics vallomását is. A szemüveges tanúk vallomása is értékelhető, hiszen egy beszélgetés során közvetlenül előttük állt az elkövető, vagyis ugyanúgy látták, mint azok a tanúk, akik nem voltak hátráltatva sehogys. Összességében mégsem mondható el, hogy teljes bizonyossággal ismerték meg Kaisert. Nagy befolyásoló szerepe lehetett a médiában bemutatott Horváth és Farkas fényképének is, hiszen azokat a tanúk még a felismerésre bemutatás előtt látták. Volt, aki ennek ellenére nem vélt egyezést felfedezni, de mégis adhatott egy kiindulási alapot a többi tanúnak, főleg, ha Kaiser hasonlított Horváthra.

6. 3. Kaiser Ede önmagát terhelő vallomása

A közvetlen bizonyítékok szerepe az egyik legmeghatározóbb lett volna Kaiser ártatlanságát tekintve Mór kapcsán. Kiglics Attila vallomását azok hiányában semmi sem döntötte meg. Azonban nem csak ő, de Kaiser is tett vallomást a nyomozási szakban. Kaiser elmondta, hogy utoljára akkor járt Móron, amikor az ottani barátnőjével még tartotta a kapcsolatot. Megismerkedésükről annyit közölt, hogy először a lány nővérét szerette volna elcsábítani, de ő már foglalt volt, így maradt a húga. A viszonyuk meglehetősen bensőséges volt, többször járt a lakásukon, a szüleivel is jó kapcsolatot ápolt. Kaiser felvetette, hogy az apa bokszoló múltja miatt erőszakra hajlamos volt, és megemlítette neki, hogy „húzzanak le, vagy raboljanak el valakit”, de Kaiser ebbe nem ment bele. Az első ellentmondás a tanúvallomások kapcsán ebből következett. Az apa teljesen a fordítottjára emlékezett vissza, miszerint Kaiser akarta őt belevinni valamilyen balhéba. Ha igazat adunk a barátnőnek, akkor az apja valóban kicsit zavart, és élénk fantáziájú lehetett, ha például el akart rabolni valakit. Mindenesetre kettőjük közül valamelyikük hazudott, vagy mindketten igazat mondtak, csak elhallgatták a saját maguk által tett ajánlatot. Bár Kaiser állítása szerint más akcióról nem volt szó közöttük.

A következő lényeges dolog az alibi igazolása lett volna, azonban Kaiser nem emlékezett arra, hogy pontosan mit csinált aznap. Emlékei szerint egy Csaba nevű barátjával autóztak éppen, amikor a rádióban hallotta, hogy mi történt Móron. Annyiban jól rémlett neki május 9-e, hogy kocsiban ült, és rádiót hallgatott, csak nem Csabával, hanem az akkori barátnőjével tette ezt. Mivel Csaba a vallomásában nem tudta megmondani, hogy valóban úgy volt-e, ahogy Kaiser állította, megdöntötte Kaiser alibijét, és ezek után a lány sem tudta kellő mértékben alátámasztani ezt a tényt. Később már nem volt biztos abban, hogy Csabával volt, de arra emlékezett, hogy délelőtt vasaltatni vitte a nadrágját és az ingjét. Felmerül a gyanú, hogyha ennyire pontosan visszaemlékszik a délelőtre, azon belül is déltájra, akkor arra miért nem, hogy aznap az akkori barátnőjével töltötte a napot.

Lényeges szempont volt még a híváslista is. Az bizonyítást nyert, hogy Kaiser telefonja nem volt Mór közelében, nem lépett fel a móri átjáró toronyra. A vasalónő viszont beszélt vele, de ez a vallomás nem bizonyult elég meggyőzőnek az időeltérések miatt. Még egy személy tett említést arról, hogy aznap 11 óra tájékán telefonált Kaiserrel, de az ő szava sem volt elég bizonyító tény. A házkutatás alkalmával Kaisernél több olyan dolgot is találtak, amelyek az egyes elkövetett bűncselekményeit igazolta. Többek között egy óravásárlásról kiállított számla is a rendőrség kezére akadt. Az óra nagyon értékes darab volt, konkrétan 600. 000 Ft-ot ért. Kaiser állítása szerint Ausztriában vásárolta, és valutában, euróban fizetett érte. Arra pontosan nem emlékezett, hogy mikor vette, annyit mondott, hogy tizenvalahányadikán. Az órát pontosan 2002. május 13-án vette meg, ami négy nappal a móri rablás után volt. Ez persze igazolhatta azt, hogy a pénz a rablásból van, hiszen ahhoz nem vittek el kisösszeget, hogy ne tellett volna egy ilyen értékű karórára. Nem volt utolsó szempont az sem, hogy több pénze volt, mint ami Mórról eltűnt, és az utolsó fillérig igazolni tudta a pénz összegét különböző ügyletekből, mint a karóra, vagy ékszerek vásárlása, a lízing díjának kifizetése. Abból kiindulva, hogy a bűncselekmény előtt nem volt pénze, amit többen is igazoltak, hogyan lehetett volna több vagyona, mint ami Mórból származott? Nyilván onnan, hogy elkövet egy újabb bűncselekményt. De az idő rövidsége miatt ez a lehetőség egy kicsit lehetetlennek tűnik.

Ami döntő bizonyíték lehetett volna még, az a hazugságvizsgálat. Kaiser alávetette volna magát első alkalommal egy poligráfos vizsgálatnak is, egy feltétellel: csak

Mórról kérdezik. Ez a kijelentése mindent igazolt. A többi bűncselekményéről nem akarta a hatóságokat tájékoztatni, de Mór kapcsán bármilyen kérdésre válaszolt volna, az ügyvédje azonban lebeszélte erről. Pedig ez egy olyan bizonyíték lehetett volna, amely megdönti Kiglics vallomását. Balogh Lajos, a „százhalombattai rém” esetében is a poligráfus vizsgálat közvetlen szerepe vitte a nyomozást sikerre. Ott ugyanis Balogh Lajos megtört a sokadik vizsgálat alkalmával. Ha Kaiser ártatlan volt Mórt illetően, akkor annyiszor végezhettek volna vele hazugságvizsgálatot, ahányszor akarnak, szinte majdnem mindig ugyanazt mondta volna, mivel nyilvánvaló, hogy aki valamiben nem bűnös, nem fogja előadni másként az adott eseményt. Kiglics vallomása és Kaiser bűnössége ezáltal jobban alátámasztást nyert annyira, hogy Kaiser eljutott a másodfokú bíróság elé is.

7. ÖSSZEFOGLALÓ

Kiglics Attila vallomása valóban egy döntő tanúvallomásnak bizonyult, hiszen általa egy olyan vonal indult el a nyomozás és az ítélezés kapcsán, amely sajnos nem az eredeti elkövetőket jutatta a rácsok mögé. A vallomás alapján egy olyan koncepció kialakítása történt meg, amely nem volt rossz irányú, hiszen majdnem az összes körülmény, vallomás, meglévő bizonyíték arra mutatott, hogy Kaiser Ede volt az ajtóban álló férfi, és Hajdú Lászlót – ha nem is volt ott a rablás idején –, de a fegyverek tekintetében bűnösség terheli. Voltak bizonytalan momentumok, amelyek megdöntetni látszottak a vallomás alapján kialakított nézőpontot, de azok nem voltak elég erősek és bizonyíthatóak e tekintetben. Az alibit igazoló lány és szülei annyira hangsúlyozták a krumplicsista jelentőségét, hogy az már gyanúsak bizonyult. A vasalónő kávéidejének és telefonhívásának kétsége pedig csak alátámasztotta az alibit szolgáltató családról kialakult megbízhatatlan képet. Voltak olyan kérdések, amelyek megválaszolatlanul maradtak, mint például a tervezés részletessége Mórt illetően, vagy a bank belső rendszeréről esetlegesen tudott információk. Kiglics Attila bizonyos értelemben így nem hitelt érdemlően nyilatkozott.

Kiglics tulajdonképpen sohasem mondott olyan dolgot, ami nem volt igaz, hiszen azt sem biztosan állította, hogy Kaiser társa Hajdú volt, csak gondolta, illetve sejtette. A konkrét tények pedig valósak voltak, amelyeket maga Kaiser sem tagadott. Azonban a barátságra alapozva Kiglicsnek alaposabban utána kellett volna járnia következtetéseknek, amellyel a hatóságnak is egy biztosabb képet adhatott volna. A vallomása a tekintetben nagy segítség volt, hogy egy olyan bűnöző bandát, – beleértve Kiglicset is – sikerült a hatóságnak elfognia, és a bíróságnak bűnösnek nyilvánítania, akik nem kevés rablást hajtottak végre a '90-es és a 2000-es években. Másrészt felől viszont a vallomása egy lavina elindítója volt, amellyel a kriminalisztika egyik legjelentősebb bankrablásának valódi elkövetői maradtak szabadlábon egészen 2007-ig. Kiglics Attila tanúvallomása kettős szerepéből adódóan egy tanulságot levonhat az ember: „A szavaknak ígéző erejük van, egyszerre tudnak a múltba és a jövőbe világítani.” (Márai Sándor)

8. FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. Fővárosi Bíróság 4.B.343/2004/43. számú ítélete, 2004
2. Fővárosi Ítéltábla 1.Bf.564/2005/37. számú ítélete, 2005
3. Fővárosi Ügyészség NF. 8853/2002/256-I. Vádirata, 2004

4. Kaiser Ede: A móri ártatlan – Börtönnapló: harcban az igazságért (Jószöveg Műhely Kiadó, Budapest, 2009)
5. Kovács Lajos: A Mór megtette (Korona Kiadó Kft. Budapest, 2009)
6. Nothoff Ingrid: Én vagyok a móri mézárós? – Nagy László eredeti naplójával (GBT PRESS Kft. Veresegyház, 2008)

Dr. Virányi Gergely⁷⁰

A bűnügyi tisztképzés a bűnüldözés és a bűnmegelőzés szolgálatában⁷¹

BEVEZETÉSKÉNT, NÉHÁNY ALAPDEFINÍCIÓ – SAJÁT MEGFOGALMAZÁSBAN

A rendészeti képzés egyedi képzési rendszer, amely a teljes rendészeti ágazat számára, rendészeti képesítésű szakemberek felkészítését célozza és eredményezi.

Magában foglalja a rendészeti szakképzést, a rendészeti felsőoktatást, valamint az iskolarendszerű és azon kívüli át- és továbbképző, továbbá közép- és felsővezető-képző tanfolyamokat.

A bűnügyi képzés a rendészeti képzés része, amely a bűnüldöző szervek számára specialisták felkészítését célozza és eredményezi.

A rendészeti felsőoktatás a közigazgatási, rendészeti és katonai képzési terület önálló képzési ága, amely rendészeti alap-, mester- és doktori fokozatot biztosít.

Magában foglalja a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán és a karközi Katasztrófavédelmi Intézetben működtetett rendészeti alapszakokat és szakirányait, valamint mesterszakokat, továbbá az Egyetem külsőben álló rendészettudományi doktori iskoláját. Ugyancsak magában foglalja a (kriminalisztikai szakértő; valamint a rendészeti-gazdasági) szakirányú továbbképzési szakokat.

A bűnügyi felsőoktatás a rendészeti felsőoktatás része, amely bűnügyi alapfokozatot, rendészeti mesterfokozatot és rendészettudományi doktori fokozatot biztosít.

Biztosítja elsősorban és döntően a „rendészeti igazgatási alapszak” bűnügyi-, gazdaságvédelmi-, valamint pénzügyi nyomozó szakirányaiban a felsőoktatási alapfokozat megszerzését; a „rendészeti vezető mesterszak” elvégzésével a mesterfokozat megszerzését; végül a „rendészettudományi doktori iskola” kimenetén a doktori fokozat megszerzését. Másodsorban lehetővé teszi a „kriminalisztikai szakértő szakirányú továbbképzési szak” elvégzésével a kriminalisztikai szakértő szakképzettség megszerzését, konkrét specializációval: okmány-, fegyver-, írás-, nyom-, ujjnyomat-szakértő.

A rendészeti tisztképzés a rendészeti képzés és egyben a rendészeti felsőoktatás összetevője, amely a rendészeti képesítésű tisztek felkészítését célozza és eredményezi.

A bűnügyi tisztképzés a bűnügyi képzés és egyben a bűnügyi felsőoktatás összetevője, amely a bűnügyi-, a gazdaságvédelmi-, valamint a pénzügyi nyomozó szakképesítésű tisztek felkészítését célozza és eredményezi.

Tanulmányomban **a bűnügyi felsőoktatásban folytatott bűnügyi tisztképzésre koncentrálok**, és tárgyát is erre szűkítem.

⁷⁰ A szerző nyugállományú határőr dandártábornok, a Nemzeti Közszerződési Egyetem korábbi rektor helyettese, Egyesületünk rendes tagja.

⁷¹ A mű „A határrendészeti tisztképzés a határrendészet szolgálatában” címmel, a „110 éves a modernkori magyar határrendészet” tudományos konferencián tartott előadásom **bűnügyi tisztképzésre adaptált és rövidített változata**. (A konferenciát rendező szervek: Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat – Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék. A konferencia ideje: 2013. május. 15. Helye: NKE RTK. Az eredeti és teljes terjedelmű előadás a Határrendészeti Tanulmányok 2013/1. vagy 2013/2. elektronikus számában jelenik meg.)

Kutatásomnak nem tárgya a bűnügyi felsőoktatásban folytatott „kriminalisztikai szakértő szakirányú továbbképzés”. Ugyancsak nem tárgya a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán a szakjogász képzés keretében folyó „kriminalisztikai szakjogász-képzés”, valamint ugyanott „a nem jogászok számára szervezett kriminalisztikai szakokleveles rendvédelmi szakemberképzés” sem.

1. TANULMÁNYOM CÍMÉRE UTALVA – A SZOLGÁLATRÓL

A rendészeti felsőoktatás, illetve a bűnügyi tisztképzés **akkor és oly’ módon szolgálja** a rendészetet, illetve a bűnöldözést és bűnmegelőzést, **ha és amennyiben**:

1. kiegyensúlyozott jogszabályi környezetben és stabil egyetemi háttérrel betölti a rendeltetését, magas szinten eleget tesz a vele szemben támasztott követelményeknek;

2. igazodik az Egyetem létrejöttének alapeszméihez és arra törekszik, hogy a végzettek korszerű társadalomelméleti, kommunikációs és informatikai felkészültséggel, valós idegen-nyelvtudással, megbízható szakmai és vezetői kompetenciákkal rendelkezzenek;

3. hivatásával kettős célt teljesít: a nemzetközi szintén is helytállni képes szakembereket képez egyrészt a rendészet, a bűnöldözés és a bűnmegelőzés mai ellátására, másrészt a rendészet és a bűnöldöző szervek jövőre orientált fejlesztéséhez;

4. praxisorientált kutatással hozzájárul a rendészeti és a bűnügyi professzió fejlesztéséhez, a rendészeti és a bűnügyi életpálya-modell felépítéséhez, a vertikális előmenetelhez és a horizontális átjáráshoz;

5. tevékenységében harmonikus egységet képez a bűnöldöző szervek szolgálati és életviszonyaihoz igazodó körülmények közepette végzett oktatás, nevelés és kutatás.

2. A BÜNÜGYI TISZTKÉPZÉssel szemben támasztott követelményekről

Amint az egyetemi képzés egészére, úgy a bűnügyi tisztképzésre is érvényesek a *nemzeti felsőoktatással*⁷² *összefüggő jogszabályok*. Azokon kívül a bűnügyi tisztképzés egészét a „felsőoktatási megrendelő”, azaz a Belügyminisztérium és a bűnöldöző szervek feladatrendszeréből eredő *gyakorlati szükségletek* determinálják. A képzés általános követelményrendszerén kívül a Belügyminisztérium, valamint a Rendőrség, továbbá a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV), illetve ezek bűnügyi szolgálati ágai minden más szaktól és szakiránytól eltérő sajátos, illetve különös és speciális követelményeket is támasztanak a bűnügyi tisztképzéssel szemben.

A követelményrendszer és hierarchiája az alábbiak szerint vázolható.

- Társadalmi és felsőoktatási *általános követelmények*: a közigazgatási, rendészeti és katonai képzési terület egészével szemben;
- a Belügyminisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium által támasztott *sajátos követelmények*: a rendészeti képzési ággal szemben;
- a Rendőrség, a Büntetés-végrehajtási Szervezet, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a NAV, valamint a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara által diktált *különös követelmények*: a rendészeti

⁷² Lásd: a 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról és végrehajtási rendeletei

képzési ág adekvát alapszakjaival és szakirányaival, valamint mesterképzéseivel, továbbá doktori képzésével szemben;

- a Rendőrség, illetve a NAV bünygyi szolgálati ágainak *speciális követelményei*: a rendészeti igazgatási alapszak bünygyi nyomozó szakirányával és gazdaságvédelmi nyomozó szakirányával, illetve pénzügyi nyomozó szakirányával szemben.

Az előadás címére ismét visszautalva: minden kibocsátáskor, a fenti követelményrendszert tükröző kimenő-teljesítménnyel **végzetek képesek meggyőzően bizonyítani, hogy a bünygyi tisztképzés valóban a bünygydözés és a bünygymegelőzés szolgálatában áll.**

3. AZ OKTATÁSI, KUTATÁSI ÉS MINŐSÉGÜGYI KIHÍVÁSOKRÓL

1. A képzési és kimeneti követelmények teljesítése érdekében és folyamatában az NKE RTK Kriminálisztikai Tanszék, Bünygyi Tanszék, illetve Vám- és Pénzügyőri Tanszék (a továbbiakban: illetékes tanszékek) felelőssége fokozott, mert a bünygyi tisztképzés oktatási tudásbázisává és szellemi centrumává kell válniuk. Az általuk folytatott kutatás és képzés legfőbb hozama annyi lesz majd, amennyit a bünygydözési és bünygymegelőzési praxis profitálhat abból.

2. A bünygyi tisztképzés fókuszába is a hallgató-központú képzést, a bünygyi- és rendészettudományos kutatást, valamint a képzési környezet folyamatos minőségét kell állítani.

3. Az országos rendőrfőkapitány úr, a NAV bünygyi elnökhelyettes úr és a rektor úr határozott támogatásával az illetékes tanszékvezetőknek kell megteremteniük – de a magasabb vezetők nélkül képtelenek megteremteni – a megfelelő tudományos minősítéssel és szakmai gyakorlattal rendelkező oktatói kart; biztosítaniuk kell a minőségi oktatók megtartását és utánpótlását; a szakmai és az oktatói munkakörök közötti harmonikus mobilitást.

4. A gyakorlatias felkészítés érdekében szoros együttműködést kell folytatni a Rendőrség és a NAV központi, területi és helyi szerveivel, valamint szigorúan a hazai és az uniós gyakorlat által determináltan kell fejleszteni a bünygyi tisztképzést is. A szakmai szervek nélkül képtelenség teljesíteni a képzési és kimeneti követelményeket. Röviden: a magas szintű elméleti ismereteket nem lehetne párosítani a gyakorlati kompetenciákkal, és mindezek ötvözeteként nem születhetne meg a korszerű és megbízható teljesítményképes tudás.

5. A bünygyi tisztképzés során is érvényesíteni kell a korszerű pedagógiai elveket, metodikákat és technikákat. Ami eredményes volt a korábbi években, annak egy része ma már nem célravezető. Holnap végképp' nem lesz az. Nézzünk előre: a 2012-ben felvett, mai elsőévesek megközelítően 2059-ig fogják szolgálni a „Köz” javát. Helyt kell állniuk a gyakorlatban és közben visszatérő rendszerességgel, következetesen részt kell venniük az élethosszig tartó tanulás iskolarendszerű és azon kívüli formáiban, beleértve az autodidakta önfejlődést is.

6. Nagyon fontos a bünygyi tisztképzésben is a belső együttműködés, így pl. a közös tananyag- és eszközfejlesztés, a tananyagok permanens frissítése, vagy pl. az összehangolható szakmai foglalkozások együttes megtartása. Örömmel olvasom a kari honlapon a közösen végrehajtott gyakorlatokról. Az ilyen és hasonló oktatási aktusokat kell gazdagítani, erősíteni!

7. Két évtizede vallom, hogy az Egyetem rangját valamennyi tanszék összegzett rangja adja meg. Mindhárom illetékes tanszéknek arra kell törekednie, hogy a disz-

ciplína első számú műhelyévé váljon, olyan kutatási és oktatási eredményeket produkáljon, amelyekre itthon és külföldön egyaránt felfigyelnek a partnerek.

Tudom, mindez nem egyszerű és nem könnyű. Ne feledjük azonban, hogy korábban sem volt könnyű. **A bűnügyi tisztképzés tradíciói jogelődeinket is kötelezték és a maiakat is kötelezik:** mindhárom tanszéknek olyan minőségű oktatást, nevelést és kutatást kell folytatnia, amelynek alapján méltán kerülhetnek a Kar és az Egyetem legrangosabb tanszékei közé.

4. EGY ELLENTMONDÁSOS ÉS VITATOTT KIHÍVÁSRÓL – A NEVELÉSRŐL

Az Egyetem a felsőoktatási intézményi hálónak nem csupán egyik, hanem különleges tagja, mert fáradhatatlanul törekednie kell a társadalom egésze, de különösen a közsféra által megkövetelt közszolgálati attitűd és személyiségjegyek kialakítására, illetve magatartásformák, viselkedésminták átadására, a közszolgálati kultúra és érintkezés elsajátíttatására is.

A bűnügyi tisztképzés is jól illeszkedik e követelményhez, mert tradicionális jellemzője a képzés komplexitása, azaz évtizedek óta nem csupán oktatást folytat, hanem nevelést is, vagyis magatartás- és személyiségformálást. Feltétlenül szólnom kell a nevelési intézményrendszer két központi eleméről, **a hallgatókról és az oktatókról.**

Személyes tapasztalatom, hogy **a mai hallgatók** jobbak, mint mi voltunk negyven évvel ezelőtt. Magasabb szintű általános műveltséggel, valamint idegen nyelvi és informatikai felkészültséggel, továbbá a mai trendeknek megfelelő nyitottsággal és rámenősséggel jönnek a rendészeti felsőoktatásba. Önként érkeznek. Felajánlják egész lényüket a bipoláris pedagógiai tevékenységhez, és pedig nem-csupán az oktatásban, hanem a nevelésben is. Élni kell, jól és helyesen kell élni, de soha nem szabad visszaélni az általuk felkínált bizalommal, és ami a legfőbb: nem szabad elhibázni ezt a nagy – közös – pedagógiai folyamatot.

Minden felsőoktatási oktatónak naponta, legalább egyszer eszébe kell(ene) jutnia: pedagógus vagyok. Pedagógus, és nem „csupán” oktató. A legfőbb pedagógus, azaz a legfőbb tanító és egyben a legfőbb nevelő maga az oktató; ezért személyes felelőssége a nevelésben is megkérdőjelezhetetlen. A hallgatók oktatását és nevelését a közigazgatás, a honvédelem, a nemzetbiztonság, illetve a rendészet gyakorlatában, valamint a tudományos közéletben tapasztalt oktatók kell, hogy szolgálják.

Az e téren elért vitathatatlan eredmények ellenére, sajnos mindmáig megoldatlan hiányosság terhét hordozzuk a rendészeti felsőoktatásban (is): a felsőoktatási pályát és karrierívet a rendészeti praxisban szolgáló legkiválóbb kollégáknak vonzóvá/vonzóbbá kell tenni, egzisztenciális, morális és minden más tekintetben. (Ez viszont különösen messze meghaladja valamennyi illetékes tanszékvezető hatáskörét.)

5. A BÜNÜGYI TISZTKÉPZÉS ÉS A BOLOGNAI FOLYAMAT VISZONYÁRÓL – KISSÉ MÁSKÉNT

Hazánkban is divattá vált kritizálni, sőt szidni a bolognai szisztémát. A rendészeti felsőoktatás hívei, bűnügyi tisztképzést folytató tisztelt Kollégák: *ne álljunk be ebbe a sorba!*

A bolognai idea egyik alappillére, hogy az indokolatlanul és pazarlóan hosszú képzési időket lecsökkentve, a hároméves alapképzés befejeztével a végzetek azonnal konvertálható képesítéssel, késlekedés nélkül kezdjék meg gyakorlati pályájukat. A későbbiekben pedig, a többéves gyakorlati tapasztalat birtokában, de ak-

kor is csupán egy kisebb részük „léphessen felsőbb osztályba”, azaz felvételizhessen a mesterképzésre. A két ciklus között szükség van a néhány éves nagybetűs „Életre”, mert a mesterképzés éppen a praxisban megszerzett tapasztalatokra is kell, hogy épüljön és nem csupán az alapképzésben elsajátított kompetenciákra. (Az osztatlan képzésről most nem beszélek, az külön fejezetet érdemelne.)

Nagyszerű, hogy a rendészeti felsőoktatásban a bolognai vertikális egymásra épültség biztosított. Az alap- és mesterképzés kiforrott. Őszintén remélem, hogy – a MAB elutasító határozatában foglaltakat pótolva – mihamarabb létrejön és megkezdődhet a rendészettudományi doktori iskolában is a képzés, mert **a tudomány, a professzió és a hivatásunk önbecsülése is ezt követeli a rendészeti felsőoktatástól.**

(Azt a kérdést pedig, hogy más képzési területeken, ágakban, alap- és mester szakokon hogyan valósítják meg vagy sértik meg a bolognai folyamatot, nem tisztem és nem is fogom megítélni, minősíteni.)

BEFEJEZÉSKÉNT

Sok sikert kívánok minden mai Kollégának a bűnügyi és a rendészettudományok műveléséhez, akár a rendészeti praxisban, akár a rendészeti felsőoktatásban teljesítenek szolgálatot. Nem véletlenül alkalmazom a „szolgálatot”, mint terminus technicust. Ókori eredetű a szállóige, miszerint a pedagógus a társadalom rabszolgája; én pedig hozzáteszem: a rendészeti pedagógus pedig a rendészeté, amit **szolgálnia kell, hittel és alázattal.**

